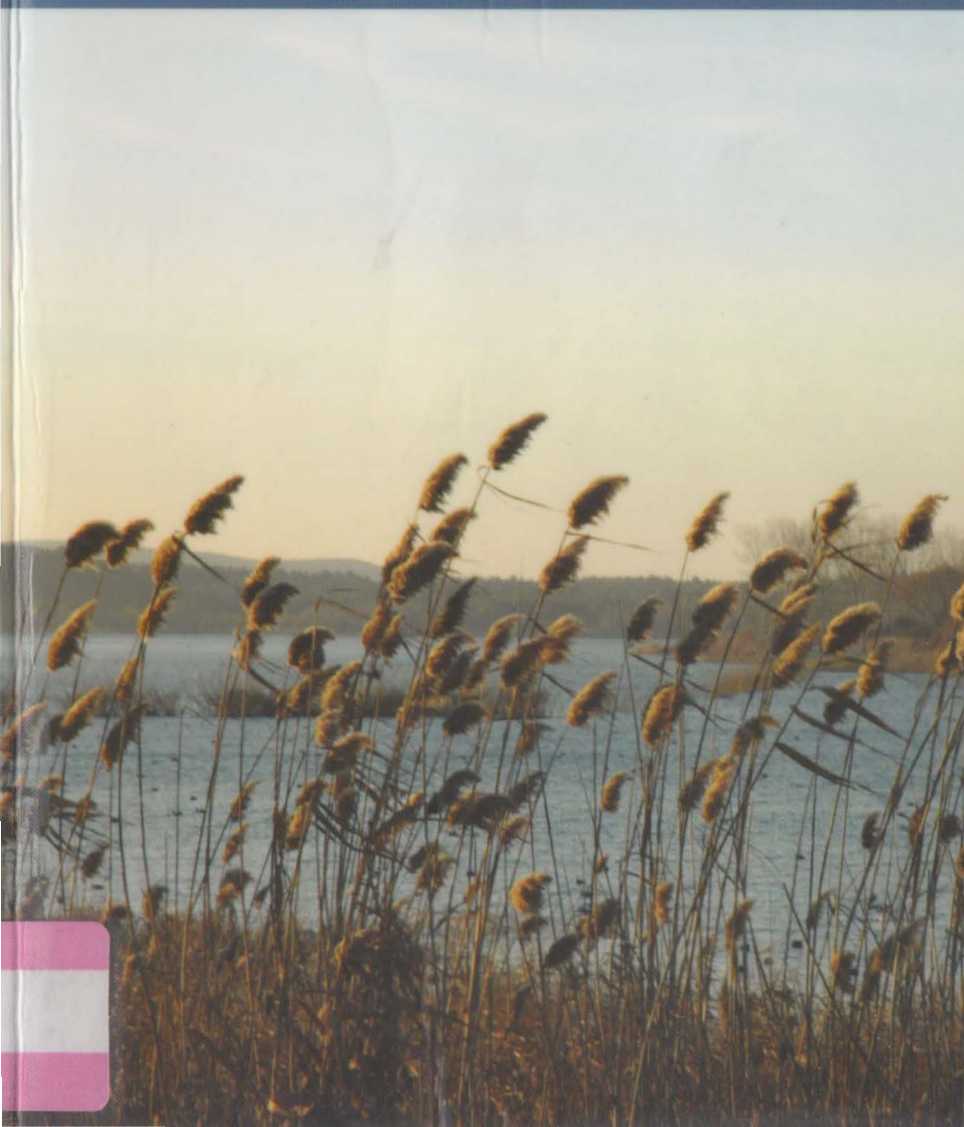
HUZURSUZ BACAK

mustafa kutlu

dergâh yayınları hikâye

Huzursuz Bacak'ın yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.

Dergâh Yayınları: 399
Sertifika No: 14420
Türk edebiyatı-hikâye: 38
Mustafa Kutlu serisi: 25
ISBN: 978-975-995-139-9
1.b. Ağustos 2008, 2.b. Ekim 2008, 3.b. Ekim 2008, 4.b. Şubat 2009
5. b. Ekim 2009, 6. b. Eylül 2010
7. Baskı: Ekim 2011

Kapak - Sahife Düzeni: Sermin Yavuz

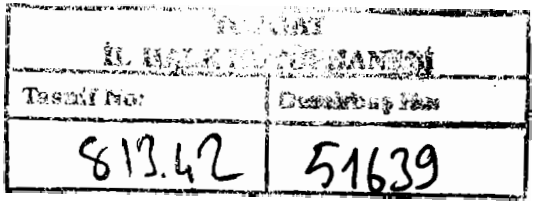
Basım Yeri: Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi Birlik Cd. Yayıncılar Birliği Sitesi No: 32
Kapı no: 4G Yakuplu - Büyükçekmece / İstanbul

Cilt: Güven Mücellit & Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Devekaldırımı Caddesi Gelincik Sokak No: 6 Güven İş Merkezi
Mahmutbey - Bağcılar / İstanbul

Dağıtım ve Satış: Ana Yayın Dağıtım
Molla Fenari Sokak Yıldız Han No: 28 Giriş Kat Cağaloğlu / İstanbul
Tel/Faks: (212) 526 99 41 (3 hat) - 519 04 21

Mustafa Kutlu

HUZURSUZ BACAK

DERGÂH YAYINLARI
Klodfarer Cad. Altan İş Merkezi No: 3/20 34122 Sultanahmet / İstanbul
Tel: [212] 518 95 79-80 Fax: [212] 518 95 81
www.dergahyayinlari.com E-posta: bilgi@dergahyayinlari.com

Siz bu hikâyeyi daha önce okumuştunuz

İçimde yıllar sonra memlekete dönmüş olmanın sevinci, ellerimde bavullar, havaalanının kalabalık telaşından kurtulup bir taksiye doğru yürürken azıcık terlemiş alnıma huzurun sessiz, sakin, ama garip bir şekilde ürpertici eli dokunuverdi...

Bavulları bıraktım, terimi sildim.
Tam bu sırada o boz renkli kertenkele, ayaklarımın ucundan sessiz, sakin ama garip şekilde ürpertici bir bakışla süzülerek geçip gitti.

Vay canına... İşte bir yabani kertenkele asfaltlarda elini kolunu sallayarak dolaşıyor.
İçimden yıldırım gibi şunun peşisıra ayaklarımı pat pat yere vurarak koşup korkutmak geçti. İşte o kadar... Çünkü kertenkelenin yırtarak açtığı ipek çarşafın altından bütün bir tabiat sessizce gülümsemeye başlamıştı. Şakır şakır güneş içinde kalmıştım. Etrafımda arı ve sinek vızıltısı. Çığlığı duyulmayan kırlangıçların keskin kanatları. Az ileride bir salkımsöğüt, efendi efendi

uzanıp duruyor. Aman Yarabbi... Her şey ne kadar sakin, ne kadar huzur ve sükûn içinde...

Bu şaşkınlığımı uzun süren bir daüssılanın ardından duyulabilecek şoka atfederek taksiye bindim. Şoför omzunun üzerinden gülümsedi; yumuşak, terbiyeli seslendi:
– Nereye abi?..
Şoförün yüzündeki gülümseme kertenkeleden beter. Düşünün; bu şoförün ne kasketi, ne bıyığı var. Kıravatlı, tıraşlı, takım elbiseli, alabrus kestirmiş saçlarını. Hadi bütün bunlara "eyvallah" dedik; ya o mahut gülümseme.

Kalabalıkta kimsenin yüzü kendinin değildir, bilirsiniz. Ben de zaten bir telâş içinde geçmiştim havaalanının kapalı mekânlarını. Ama şimdi gördüğüm görevli yüzlerindeki gülümsemeleri, parça parça birbirine ekleyince; bu taksi şoförünün yüzündeki ifade birden ete-kemiğe büründü. Ben de elimde olmayarak aynı şekilde gülümsedim galiba ve gideceğim yeri söyledim.

Yola koyulduk.
Kavaklar, tozlu yapraklarıyla yeni dikilmiş çınar ağaçları, akasyalar, zakkumlar yol kenarında esas duruşa geçmişlerdi. Önümüzden yanımızdan geçen araçlar, ağaçlarla birlikte beni sessizce selâmlıyordu sanki. Bir

daha "vay canına"... Böyle bir karşılama törenini mümkünü yok hayal edemezdim. Bunlar benim yıllar önce bırakıp gittiğim ağaçlar, yollar ve şoförler değildi.

Cinlerim ve onlarla haşır-neşir olan fikirlerim etrafta bir muhalif mesaj aramaya koyuldu. Mahiyeti malum bir alışkanlıkla iki yanımızdan akıp giden duvarlara baktım. Biz eskiden duvarlarla konuşurduk. Duvarlar anlatırdı memlekette olup-bitenleri. Güç kavgası onların üzerinden yapılırdı. Onların rengi yansırdı insanların yüzlerine.
Duvarları yıkmışlar... Tarihin sonu.
Önünde ve ardında duranları birbirine kavuşturmuşlar. Yıkılan duvarların yerinde birlik ve beraberlik fotoğrafları çektiren o sessiz, sakin, garip bir şekilde ürpertici tebessüm.
Yıkılmayan duvarları da gördüm. Kıyısında, köşesinde kırmızı boyası uçmuş fırça izleri. Bu hatıranın üzerinde konser afişleri, yerli ve yabancı arabalar, piyangolar, mankenler...

Taksiden iniyorum.
Biraz nefes almam, kendime gelmem, etrafa şöyle bir göz atmam lazım. Neredeyim ben?
Şoförün parasını dolar olarak verdim. Adam paraya şöyle bir baktı, yüzünü buruşturdu:
– Türk parası yok muydu abi!
- Yok, dedim.

İşe bak. Ben giderken dolar baş tacı idi. Demek onu tahtından indirmişler.
Şoför paramın üstünü Türk lirası olarak ödedi. Ben elimdeki paralara şaşkın şaşkın bakarken, gazlayıp gitti.
Ne yapmalı?
Hemen bir sigara yakmalı.
Yerli tütünü özlemişim.
Köşedeki bayi borsa havadislerini okuyor. Kulübesini bir baştan bir başa yabancı isimli yerli dergiler istila etmiş.
Bir gazete ve bir paket sigara alıp dönüyorum. Birden bir eski tanıdık ile burun-buruna geliyoruz.
Sarılıp yanaklarımdan öpüyor.
Şişmanlamış ve saçları dökülmüş. Parlak kumaştan takım elbise giymiş, kırmızı mendil-kırmızı kıravat. Ayaküstü geçen yılların dökümünü yapıyor oracıkta. Ben gidince meğerse memleketi bir cehennem sıcağı kaplayıvermiş. Millet, aman bir gölge olsun da isterse süngü gölgesi olsun diyesiymiş. Kendisi de bu yeni ve çağdaş yapılanma içinde gölgelenecek bir mevki edinmiş tabi. Bana "nerden böyle" diye soruyor. Ona "bilgi ve görgümü artırmak için" dünyanın bir numaralı ülkesine gittiğimi söylüyorum. Üniversiteye intisap etmiş birkaç arkadaşın adı geçiyor. Doktoralarını yaptıklarını ve konut kredi taksitlerini ödediklerini söylüyor. Herkes bir yerlere gelmiş, enflasyon düşmüş, ihracat gelirleri artmış, sinemada star sistemi yıkılmış.

Benim yine galiba ağzım bir karış açık, kulaklarım arabaların motor seslerinde. Oysa arabaların motor sesleri yok. Kornaları çalışmıyor. Yayalar kırmızıda duruyor, yeşilde geçiyor.

Eski âşina ile ayrılırken kulağıma eğiliyor, sırnaşıyor:

– Kim bilir ne kadar döviz getirdin... Bunca yıl yurt dışında köşe olmuşsundur, köşe...

Köşe kelimesini cebime koyup, bu huzurlu ortam içinde yavaş yavaş huzursuzlanarak yürüyorum. Şu bavullar. Bir ağaç altı ve bir bank bulup oturdum, sigaramı yaktım. Yurdum insanları bir o yana, bir bu yana savruluyor. Etrafta ne idüğü belirsiz bir kalabalık. Güvercinlere baktım, martılara. Bir kedi ayaklarımın dibinden ağır ve kalender yürüyerek geçip gitti. İyot, egzos, toz ve daha bilemediğim pek çok kokudan oluşan İstanbul havasını ciğerlerime çekiyorum.

İstanbul böyledir. "Yaşanmaz burada" der, çeker gidersin; üç gün geçmeden özlersin.

Çok özlemişim, çok.

İzmariti atıp üstüne bastım. Eve gideyim artık, evin kuştüyü kucağına uzanayım.

Bir taksi çevirip atladım. Millet Caddesi'nden gidiyoruz. Sonra Saraçhane'ye dönüp Haşim İşcan Geçidi'nden geçtik.

Aydınlığa çıktığımızda trafik tıkandı.

Polis yolu kesmiş.

Ne oldu acaba?

İkimizin resmini çıkarsınlar yan yana

Durduk.
Ne oldu acaba?
Şoför camdan başını çıkarıp ileri doğru baktı baktı, anlayamadı.
– İstanbul burası, kim bilir yine ne oldu, dedi. Bir sigara yaktı.
Sonra:
– Rahatsız ediyor mu abi, dedi.
– Yok, dedim. İç sen.
Epeyce bekledik. Sıkıldık bayağı. Yayalarda bir hareketlilik var. Bozdoğan Kemeri'ne doğru gidiyorlar. Ne oldu acaba?
Sonunda şoför de, ben de dayanamayıp indik arabadan.
Oooo.. Kemer'in dibi ana baba günü. Polis, itfaiye, ambulanslar. Önce kaza oldu sandık, meğerse değilmiş. Arabalar boşaldı, birlikte Kemer'e doğru gidiyoruz. Yolda birine sordum:
– Ne var, n'olmuş?
Adam kayıtsız:
– Biri yine intihara kalkışmış galiba.
İşe bak, talihe bak, memlekete adım atıyoruz, karşımıza ilk çıkan bir intihar vakası. Oysa biz akademisyenler daha çok "Bir intihal vakası" cümlesine takılırız. Şimdi böyle soğuk esprilerin sırası değil ama, ne yapayım zihnimden geçiverdi.

Kalabalık kafasını kaldırmış Kemer'in üzerine doğru bakıyor.
Yaklaştık, baktık.
Bir kadın var orada.
Aşağıda bir karmaşa, televizyon kameraları, polisler, itfaiye önlem almış, atlar falan diye çadır mı, sünger yatak mı, işte ondan açmış. Her kafadan bir ses çıkıyor. Bir köşede bir grup genç "Atla, atla" diye tempo tutuyor. Ötekiler onları susturmaya çabalıyor.
Şoför:
– Çok oluyor abi. Eskiden Boğaz Köprüsü'nden atlamak moda idi, anında televizyona çıkıyorsun.
Şoföre şaşkınlıkla baktım, sigarasını tüttürüyor, o da kayıtsız. Belli, bu gösteriye alışmışlar.
Kemer'deki kadın. Esmerin karası bir kadın. Otuz yaşlarında var-yok, ama çökmüş. Üstünde bir kısa kollu gri penye; altında lacivert bir eşofman, ayağında terlikler, saç-baş-surat dağınık, ağlamaktan gözleri şişmiş. O kadar uzaktan bu şişmiş gözleri nasıl görüyorum? Hayır görmüyorum, tahmin ediyorum.
Roma devrinden bu yana Kemer'in üzerine çıkan kaçıncı insan bu? Ne tuhaf soru. Çıkmış işte, yürümüş, tam ortaya gelmiş, oraya çökmüş. Bir zaman altından akıp giden araçlara dalmıştır. Ne düşünmüştür? Sana ne be adam. İşte belli, ağlamış, susmuş, mevsim kışa döndü üşümüştür. Ama o ruh haliyle üşüdüğünü farketmemiştir.
İstanbul'un bazı ağaçları Şubat ayına kadar yaprak

dökmez. Hatta pastırma yazı olur, çimenler yeniden boy atar, sarı çiçekler açar, sanırsın bahar gelmiş. Kemer'in koca taşları arasından incir filizleri, adını bilemediğimiz dikenler, bitkiler yeşermiş; yer yer otlar ve o sarı çiçekler.

Kadın orada oturuyor.
Kim bilir ne zamandan beri oturuyor. İlk kim gördü onu acaba? İntihar edeceğine nasıl karar verdiler? Belki çiçek toplamaya çıkmıştır. Sululuk etme.
Her neyse işte polis, itfaiye, kalabalık herkes orada. Ama kadın farketmiyor kimseyi. Sesleri duymuyor.

Derken yangın merdiveni yükseldi. Yükseldi. Kadının önüne kadar geldi. İçindeki görevliler onunla konuşmaya çalışıyor.
Bu sırada kadın o elem dolu dalgınlığından kurtulup bağırıp-çağırmaya başlıyor, ne dediği pek anlaşılmıyor. Sonra ayağa kalkıyor, yalpalayarak iki adım o yana, iki adım bu yana gidip geliyor. Arada bir işaret parmağını tehdit kabilinden sallayarak "yaklaşmayın, atlarım ha!" diye feryat ediyor.
Merdiven ucundakiler ağır ağır kadına yaklaşıyor, derdini anlamaya çalışıyor.
Bir ekip de arka taraftan yaklaşıyor, kadının onlardan haberi yok.
Bir ara sakinleşip oturuyor.
Oracıkta fışkıran sarı çiçeklerin yanına çöküyor, çiçek-

leri okşarken derdini döküyor.
Kocası dört çocuğunu da alıp öteki kadının yanına gitmiş. Bu yalnız, bakımsız, kimsesiz, aç. Çocuklarına hasret. Uğraşmış, çırpınmış, adam geri dönmemiş. Üstelik epeyce bir zamandan beri çocuklarını da göstermiyormuş. Kadının artık canına tak demiş, öleyim de kurtulayım bari diye buraya çıkmış.
Nereden biliyorsun bunları? Birazı kulaktan kulağa bize kadar geldi, gerisini ben tamamladım. Ama doğru yazmışım senaryoyu. Çünkü bir süre sonra görevliler kadına söz verdi. Sen atlama, vaz geç, biz hem kocanı, hem çocuklarını buluruz dediler. Kadın razı olmuyor, hemen şimdi istiyor çocuklarını. Teşkilat harekete geçiyor, bayağı iyi çalışan bir teşkilat yani; anında adamı buluyorlar, çocukları öteki kadınla birlikte bir arabaya atıp getiriyorlar.
Bütün bu işler olurken, yani kadın öndeki ekip ile pazarlığı sürdürürken, arkadaki ekip yavaşça Kemer'in üzerine çıkıp, zaten gücü iyicene tükenen kadını yakalıyor. Orada bir süre öylece kalıyorlar. Kadın direnmiyor artık. Sadece sarı çiçeklere bakıyor. Çiçeklere mi, çocuklarına mı? Uzatmayalım, işin tadını kaçırmayalım. Gerçek bir intihar vakasını allayıp pullamayalım.
Trafik tıkalı olduğu için babayı, çocukları ve öteki kadın ile babanın bir iki arkadaşını getiren minibüs, ötelerde bir yerde kalmış. Bunlar inip yürümüşler. Polisler kalabalığı yarıyor, oracığa bir meydan açıyor.
Meydana giren çocuklar o tiz çocuk sesleri ile Ke-

mer'in üzerinde gördükleri annelerine sesleniyor; kadın bu seslerle birlikte yeniden can buluyor. Kollarına giren polislerle yürüyüp ileride bir yerde Kemer'den iniyor, meydana kadar geliyorlar.
Çocukların anaya, ananın çocuklarına sarılması gözler yaşartıyor.
Alkış, alkış, alkış... Mutlu son.
Mutlu son bu kadarlıkla kalmıyor. Meğer bu kadın ve kocası hatta öteki kadın Roman vatandaşlarımızdanmış. Adamın arkadaşları adam gibi müzisyen. Bir anda klarnet, keman ve darbuka devreye giriyor. Meydanı oynak bir hava dolduruyor.
Gam bitti, neşe yeniden buldu can, misali.
Aklınız almaz ama, olmaz olmaz demeyin. İntihara kalkışan kadın ile öteki kadın karşılıklı oynuyor, göbek atıyor.

"Ooooo.....
Sen yana ben cama
İkimizin resmini
Çıkarsınlar yan yana"

Polisler, itfaiyeciler, kalabalık içinden dayanamayıp kendini meydana atan gençler, caddeden çıkıp yan taraftaki parkın çimenlerine doğru oynayarak geliyor. Trafik yeniden açılıyor ve herkes arabasına biniyor.
Geride Kusturica filimlerini aratmayacak görüntüler, sesler, anılar kalıyor.

Yol boyu her şeyi bir yana koyup senaryoyu tamamlamaya çalışıyorum.
Medya mensupları artık medyatik olan bu çifti mutlaka görüntülemiştir. Akşam televizyona çıkacaklar. Eş, dost, bütün mahalle, bütün ülke onları seyredecek. Macera günlerce dilden düşmeyecek. Ertesi günkü gazetelerde kadın, adam ve çocukların resimleri yan yana basılacak. Kadın fotoğrafı dikkatle keserek çerçeveciye götürecek. Bu güzel resmi odasına asacak. Ömrünün en güzel hatırası. Gelen komşular bu fotoğrafı görünce "Bu ne kız?" diyecekler. O da öteki kadına aldırmayarak "Ömrümün en güzel hatırası" diyecek.
Peki sonra.
Sonra ne olacak ki?
Hayat Bozdoğan Kemeri'nin altından geçip giden arabalar gibi akıyor.
Evli evine, sıçan deliğine.

Poliste kaydım var

Ben bir esnaf çocuğuyum.
Siz babamın tıp profesörü, annemin arkeoloji doçenti olduğuna bakmayın. Bizim evin temelinde Yasin'ler, ilahiler, Hacı Dede'min ve Fatmaanne'nin (Tuhaftır babam annesine böyle diyordu, biz de ondan alışıp Fatmaanne dedik, hiç babaanne demedik) duaları dolaşıyor. Anadolu kökenli bir esnaf ailesi ne kadar çalışırsa çalışsın, iki üç kuşak içinde ancak dış görünüşünü değiştirebilir.

Babam iyi bir öğrenim göreyim diye beni koleje yazdırdı. Oysa kendi nesli, yani bu neslin muhafazakâr kesimleri kolejleri vatanın bağrına saplanmış bir misyoner hançeri olarak görüyordu. Büyük çelişki; diyeceksiniz, aman demeyin, çünkü daha sonra daha garip girişimler, ilişkiler, ittifaklar, anlayışlar vuku buldu. Bu muhafazakâr çevreler "bizim başımız kel mi" diyerek kendi kolejlerini açmaya giriştiler. Herhalde düşmana kendi silahı ile karşı koymak istiyorlardı.
İngilizce eğitim bizim değil ama bizden sonraki nesil-

lerin hedefi haline getirildi. Bu yoldan dünyaya açılmak, dünyayı tanımak gerekiyormuş. Okuldaki arkadaşlar alafranga muhitlerden gelmişlerdi. Benim gibi birkaç kişi buldum ama pısırıktılar. Ben nasılsa dinî bir hassasiyet taşıyor, az da olsa tarih şuuruna sahip bulunuyordum. Bir çocuğun babası tarafından elinden tutulup cuma namazına götürülmüş olmasının ne kadar etkili bir şey olduğunu o zaman kavradım. Hocanın hutbede söylediklerinden birkaç cümle o manevi atmosferde zihne kazınmış ise mesele yok.

Belki de bu sebeple bir gün bir sınıf arkadaşım Hz. Peygamber'e alenen dil uzattığında kendimden geçmiş, çocuğun ağzını burnunu dağıtmıştım. Elimden zor aldılar.

Ben kime çekmişim acaba?

Babam sakin bir adamdır, ömründe kavga etmemiş. Ama ben öyle değilim. Yukarıda anlattığım hadise daha sonra lise yıllarında beni derneklere, parti gençlik kollarının faaliyetlerine taşıdı. Hiçbir derneğe üye olmadım, aktif militanlığa yanaşmadım, ancak hemen her yerde abi diye bilinen, sözü emir sayılan adamlarla fikrî münakaşalara girdim. Garip bir tutumla, bağımsız ama kendine uygun bir ideoloji bulamamış, inançlı bir tip olarak tanınmıştım.

Ne onların safındaydım.

Ne de onlardan ayrı.

Yine de sayısız kavgaya, gösteriye katıldım. Kolejdeki-

ler benden ve etrafımdaki üç beş kişiden bayağı çekiniyorlardı.

Üniversiteye geldiğimde adı duyulmuş bir liderdim. Her fraksiyon beni kendi safına çekmeye çalışıyor; ama benimle fikrî münakaşaya girdiklerinde tezlerini savunamıyorlardı.

Peki, benim bir tezim var mıydı?
Bir üstadım, bir teorim.
Yoktu.
Sadece ilkeleri savunuyordum. Adalet, ahlâk, merhamet, eşitlik, otoriter demokrasi (Bunu bir türlü formüle edemiyor, olumlu bir şey olduğunu hissediyor, ancak ifadeye güç yetiremiyordum. Bu yüzden kimi beni faşist, kimi sosyalist sanıyordu).
Fazla bir donanımım yoktu. Sıkışınca Ömer bin Abdülaziz'den örnekler verirdim.
Ama karşımda duranlara, yanımda yer alanlara nazaran epeyce okumuştum. Bu kültürel donanım cesaretle birleşince işe yarıyordu.
Ayrıca şu hususun altını çizmeliyim:
İş çığrından çıkıp silahlı çatışmaya dönüşmeden önce ülkede hatırı sayılır bir fikri hareketlilik vardı. "Sınıfa bir mabede girer gibi gireceksiniz" diyen, Osmanlı döneminden kalma ciddi hocalar vardı. Çok şükür ben bu neslin bazı örneklerinden ders aldım. O yıllarda üniversite bütün olumsuz yanlarına rağmen fikir üre-

tiyor, dergi çıkarıyor; hocaların her biri kendi doğrultusunda memleketin istikbalini düşünerek çalışıyor, kitaplar yazıyordu. Sağda da, solda da samimi bir gayret vardı.

Sonraki yıllarda o muhterem zevat teker teker üniversiteyi terketti. Kimi âhirete intikal etti, kimi inzivaya çekildi. Meydan pastadan pay kapmaya, şu veya bu güç odağına yamanmaya, olmadı dış mihraklardan birinin yerli acentası olarak çalışmak isteyenlere kaldı.

Daha sonra at izi it izine karıştı.

Kaba kuvvet her tür provokasyon ile ülkeyi cehenneme çevirmişti. Artık fikirler değil; yumruklar, sopalar, silahlar konuşuyordu.

Yaşadıklarımı aileme hissettirmedim. Derslerim iyi gidiyordu. Mektebi bitirmeme az kalmıştı ve herhalde akademik kariyer yapacaktım. Ancak ülkede umumî bir endişe vardı. Bu işlerin sonu nereye varacaktı?

Yeni yeni yaygınlaşan televizyon ekranına sessizce bakarak haberleri izlerdik.

Babam başını iki yana sallayarak:

– Anlamıyorum, ne istiyor bunlar, dedikten sonra yüzüme bakar, benden âdeta bir cevap ister, bense elimle mübhem bir işaret yaparak dudağımı bükerdim.

Ta ki bir çatışmada polisin eline düşünceye kadar.

Nezarette kalacağım anlaşılınca, evdekileri telaşa düşürmemek için arasınlar diye babamın telefonunu verdim.

Kısa süre sonra komiserin odasında karşılıklı oturu-

yorduk. Babamın yüzü kirece kesmiş, elleri titriyor. Komiser sağolsun, o güne kadar ne herzeler yemiş isem hepsini sayıp döktü. Sonra babama döndü:
– Siz bir aydın kişisiniz, siz evladınıza sahip çıkamazsanız biz sokaktaki adama ne diyelim. Memlemetin hali malum, her geçen gün kötüye gidiyor, diye uzun bir diskur çekti.
Babamın o günkü haline çok üzülmüştüm, koca profesör düpedüz kekeliyordu. Zaten "Haklısınız efendim"den başka bir şey diyemedi.
Ayrılırken komiser ikimizi birden uyardı. Bir daha böyle bir şey olursa tutuklayacakmış. Elindeki dosyayı göstererek: "Bizde kaydı var zaten" dedi.
O gece babamın çalışma odasında sıcak ıhlamur içerek bir durum değerlendirmesi yaptık. Babam çok küçük yaşlardan beri bize yetişkin gibi davranırdı. Eski terbiyenin icabı imiş. Bu sebeple artık üniversite öğreniminin sonuna gelen oğlu ile bir akran gibi konuştu.
– Ne yapmak istiyorsun Ömer?
Benim adım Ömer Faruk. Tüm çift isimliler gibi hitap tarzı fertten ferde değişiyor. Evdekiler Ömer der, kızlar Faruk, arkadaşların bazıları Ömer Faruk.
– Klâsik bir cevap olacak ama...
– Evet.
– Memleket elden gidiyor, baba!
– Ya! Ben neden göremiyorum bunu?
– Sizi tüpler, deneyler, dersler, kongreler bırakmıyor. Çok meşgulsünüz belki. Bütün bunlardan başınızı kal-

dırıp etrafa bakamıyorsunuz.
– Bu insafsızlık. Ben bir üniversite hocasıyım. Her gün senin gibi gençlerle karşı karşıyayım.
Acıyla gülümsedim:
– Kendimi katmıyorum. Ancak şunu bilin ki babacığım, olayları çıkaranların dersle, mekteple ilgileri yok. Siz onları göremezsiniz.
– Polis görüyor ama, burası dağ başı mı?
– Polis bölünmüş durumda. Biri yakalıyor, öteki serbest bırakıyor.
– Siz karışmasanız.
– Bu mümkün değil. Ülkenin geleceği söz konusu. Oyuna giren kol sallar. Ülke bir kutuplaşmaya gidiyor. Tarafsız olan bertaraf olur.
– Tam bir militan gibi konuşuyorsun.
– Bugüne kadar militan olmamaya çalıştım. Bundan sonra da olmayacağım. Merak etmeyin.
Babam tartışmanın bir fayda sağlamayacağını anladı. Sesini yumuşatarak:
– Ömer, o zaman senden ricam şudur.
– Buyur baba.
– Silahtan uzak dur.
– Bu işlerin silahla halledilemeyeceğini savunuyorum. Hatta bu fikrimle meşhurum. Ama!...
– Ama!...
– Nefsi müdafaa diye bir şey var, bilirsiniz.
Babamın gözleri dolmuştu. Etkilenmemek mümkün değildi. Son bir gayretle son kozunu oynadı.

– Bak oğlum! Bu ülke yüz, yüz elli senedir "elden gidiyor" efsanesi ile yaşadı.
Araya girdim.
– "Efsane" kelimesi pek yerine oturmadı baba. Çanakkale'yi, İstiklal Harbi'ni düşün.
Babam sakin:
– Onları kastetmediğim malumdur.
– Evet.
– Bazıları memleketi kurtarılacak duruma sokar ve sonra "memleket elden gidiyor" diye bağırır.
– Anladım, halaskâran.
– Aferin.
– Bir gece ansızın gelip kurtaracaklar.
– E, sen benim diyeceklerimi zaten biliyorsun.
Ortam yumuşadı, ben de gülümsedim.
– Okuyoruz baba, dinliyoruz. Akl-ı selim ile yol bulmaya çalışıyoruz. Kül yutmamak istiyoruz ama gençler kolay ajite ediliyor. Çoğu bilgisiz. Hem bu işlerin sonu nasıl gelir kestiremeyiz?
– Yani.
– Mücadele şart. Hakk'ı tutup kaldıracak bir ele ihtiyaç var. Bunu bize Hakk'ın kitabı emrediyor.
– Cedel vadisinde bayağı ilerlemişsin. Her neyse. Şu tatlı sohbeti münakaşaya çevirmeyelim. Senin için endişeleniyorum. Komiserin söyledikleri beni şoke etti. Oğlum bir lider olmuş, haberim yok. Lider, yani hedef.
Babamı rahatlatmak için gerçekten güldüm.
– Komiser abartıyor baba, inanma. Bana gelinceye ka-

dar ne çok lider ismi var, biliyor musun?
Babam içindeki korku, acı ve endişe dolu nefesi dışarı boşaltarak, başını öne eğiyor:
– Her gün fidan gibi gençler vurulup öldürülüyor. Buna dayanmak imkânsız.
Kalkıp yanına gidiyorum. Ellerini tutup önünde diz çöküyorum.
– Tasalanma baba. Yüzdük yüzdük kuyruğuna geldik. Ben nerede durduğumu biliyorum. Gerisi kader.
Kader lafı geçtiğinde babamın gözlerinden yüzüme ılık bir damla düştü.

Su böreği ve lavanta

Babamın ölümünü bana bildirmediler. O günlerde doktora tezimi yazıyordum. Zaten cenazeye yetişemez, morali bozulmasın; çocuk bunca zaman çalıştı, hele şu tezini bitirsin sonra haberdar ederiz, diye düşünmüşler. Babamla her konuşma isteğimi makul mazeretler bularak geçiştirdiler. Bana bir yıl sonra falan haber ulaştı. O da dolaylı yoldan.
Bir kız arkadaşım aradı. Konuştuk havadan sudan, onun da niyeti varmış yurtdışına çıkmaya. Derken söz babama intikal etti, ne sebepten şimdi hatırlamıyorum. Kız doğal olarak benim babamın öldüğünü bildiğimi zannederek laf arasında "Rahmetli baban sağ olsaydı bu işleri hallederdi" deyiverdi.

Ben sustum. Bir süre ne diyeceğimi bilemedim. Sonra dudaklarımdan gayrı ihtiyari şu cümle döküldü:
– Benim babam öldü mü?
Ardından öteki cümle:
– Ne zaman?
Kız nasıl bir pot kırdığını anladı, ama kabahati yok, aradan onca zaman geçti, ne bilsin babamın ölümünden haberdar olmadığımı.
Sonra uzun uzun özürler dileyerek bildiği kadarıyla babamın ölümünü anlattı.
Kaza falan yok, hastalık sebebiyle aniden. Galiba beyin kanaması, dedi.
Telefonu kapattıktan sonra evi aramış olmalı ki; o akşam Fatmaanne, Hamiyet, Nurettin, geç saatlerde ablam Fazilet aradılar.
Ağlaştık biraz. Ben ne olup bittiğini iyicene öğrendim. Sonra onları en azından rahatlatmak için "Ne yapalım, böyle bir karar almışsınız, beni düşünerek, bilmem ki buna teşekkür mü etmeliyim. Çünkü doktoramı verdim. Bu haberi alsaydım muhtemelen iş yarıda kalacaktı (Laf aramızda yurtdışına gittikten sonra bir sürü işte çalışmış, bu doktora meselesini epeyce ihmal etmiştim). Dilimizde bir söz vardır, olmuş işin kötüsü olmaz, biz olacağa bakalım diye; üzmeyin kendinizi..." gibi bir sürü söz sıraladım.

Epeyce bir zaman kaldım yurtdışında; yine bir sürü işte çalıştım, sonra memleket hasreti ağır bastı. Çıkıp

geldim işte.

Fatmaanne bana sevdiğim yemeklerden yapmış, su böreği, bamya çorbası, gül reçeli falan. Öyle boğazına düşkün biri değilim, bilirler. Sofrada ne olsa yerim, ama Fatmaanne bu, yine de biliyor ne sevdiğimi.
Dikkat ederseniz hep babaannemin adı geçiyor. Anne yok sanki.
Benim annem yok mu?
Olmaz olur mu.
Var.
Bir diplomat kızı. Arkeoloji doçenti. Ferda Hanım, alafranga bir kadın. Ben ilkokul dörtten beşe geçtiğim yaz babamdan ayrıldı. Boşandılar. Annemi sonra anlatırım. Çok yönlü bir kadın, anlat anlat bitmez. Şimdi araya bu konuyu sokmayalım.
Eve dönmüş, baba ocağının sıcacık kucağına uzanmışız. Fatmaanne odalarda yine lavanta dolaştırmış.
Bu koku.
Ve bir de çocukluğumun saatinden gelen tik-tak sesleri. Seren'le Ceren'in dayılarını rahatsız etmemek için fısıltıyla konuşmaları, Hamiyet'in bir o yana, bir bu yana gidip gelen yumuşak adımları.
Yol yorgunusun Ömer, uyu biraz.

Fatmaanne evin direği. Osmanlı kadını derler ya, işte öyle. Becerikli, dirayetli, cesaretli, dayanıklı, merhametli. Amaan.. Fatmaanne bitanedir yani, nesini anlatayım. Dedemi, ailesini, çocuklarını, evini nasıl çekip-çevirmişse; biz torunların üzerinden dahi eli kalkmamıştır.
Eh annesiz büyüdük sayılır. Yine o tatsız mesele.
Fatmaanne bu tatsız sofrayı lezzet sarayına, çiçeksiz bahçeyi cennete çevirmiştir. Biz de biliriz, el de bilir. Hâlâ dinç, hâlâ otoriter; babamın vefatına rağmen hâlâ evde bir değişme yok.

Biz üç kardeşiz.

Fazilet ablam ince yapılı, zarif, pek güzel, sanatçı mizaç biridir. Anneme çekmiş; lâkin onun uçtum aklı yerine babaannemden feraset ve basiret kapmış. Ağırbaşlıdır. Musıki ile ilgilendi, sesi güzeldi, bir musıki cemiyetine epeyce devam etti. Sonra haliyle konservatuara geçti. Orada talebe iken.
Orada talebe iken bir arkadaşının düğününe gidiyor. Bulunduğu her mecliste, arkadaşları ısrarla ablama

şarkı okuttukları için; düğünde de rica-minnet mikrofon başına getiriyorlar.
Birkaç şarkı okuyor.
Salonda bir alkış tufanı.
Bizim enişte olacak Teğmen Ziya da orada. Ablama görür görmez vuruluyor.
Tanışma isteği masadan masaya duyurularak ablama kadar ulaşıyor.
Çöpçatanlıkta üstümüze yoktur. Ablam şöyle göz ucuyla bakıyor teğmene; çakı gibi, yakışıklı. Eh kalp kalbe karşı. O anda iki kalp heyecanla atmaya başlıyor.
Teğmen Ziya böylece ablamı konservatuar tahsilini bitirmeden alıp gitti.
Ta Eleşkirt'e kadar.
Askerin genç ömrü şark hizmeti ile geçer. Oradan oraya tayinler, bitmek bilmeyen göçler. Ablam Anadolu'nun çıplak dağlarına, çorak bozkırlarına baka baka hüzzam şarkılar okudu. Çocukları oldu, büyüdü. Yüzbaşılığa terfi eden Ziya'yı ilk günkü gibi sevmeye devam etti. Böyle aşklar eksilmez, gün geçtikçe artar.
Biri kıtada talimde, öteki mutfakta maydanoz ayıklıyor. Ablamın şarkıları enişte min eğitim alanına kadar ulaşıyor.
Fazilet ablamı fazla görmedim. Yazları kısa süreliğine İstanbul'a gelirlerdi. Ve bu kısa izin günleri çokluk alışveriş ile geçerdi. İstanbul'dan alınan şey ne olursa olsun, Anadolu'da efsaneye dönüşür.

Ortanca çocuk ben: Ömer Faruk.
Benim küçüğüm Hamiyet.
Mânalarına bakılırsa isimlerimizi Fatmaanne ile babam koymuş olmalı; anneme kalsa benim için Bulut, kızkardeşlerimden en az biri için Deniz'i seçerdi. Bu elbette bir tahmin, bir yakıştırma. Kim bilir İnci veya Feyza koymayacağını? Yine de isim konusunda tartıştıklarını varsayıyorum. Hemen her konuda tartışan annem ile Fatmaanne ve arada kalan babam manzarasından hatıramda kalan çok ayrıntı var.

Hamiyet sanki annemin değil, babaannemin kızı. Orta boylu, tombul, evcimen. Şen kahkahalarla odaları çın çın öttüren mutfak kedisi. Babaannem dedim ya, evcimenlik hariç onun ağırlığından, aklından hiç nasiplenememiş. Saftır Hamiyet. Safın sevimlisi.
Okulla arası hiçbir vakit iyi olmadı. Onun seçimi el işi, ev işi. Eline de, kendine de yakışıyordu yani. Liseyi zar-zor bitirdi, üniversiteyi kazanamadı. Bu sebeple hiç tasalanmadı. Yer, içer, gezer, güler, güldürür, kimseleri kırmaz, hizmet ehli, dünya tatlısı bir kız.
Ancak babam bu yeme-içme-gezme üçgenini pek tutmuyordu. Saf kızının geleceği için endişeliydi. Bakarsın olmadık birine abayı yakar, ailenin başına iş açardı. O böyle bir maceraya girmeden kendisi duruma vaziyet etmeli, Hamiyet'in başını bağlamalıydı. Zaten münasip bir damat adayı vardı. Hem de yanıbaşımızda.

"Dengi dengine" diyen davul

Nurettin, ki biz ona kısaca Nuri diyoruz, babamın uzaktan akrabası. Bu çocuk yetim, ailesi muhtaç. Bir an önce elinin ekmek tutması lazım. Babama geliyor, durumu anlatıyor. Babam insan sarrafı. Oğlanın oturup kalkışından, ifadesinden, her halinden işe yarar biri olduğunu anlıyor.

Bunu önce şirket muhasebesine yerleştiriyorlar. Nurettin lise ikiden terk, ama cin gibi. Muhasebe işini kısa zamanda kavrıyor. Öyle ki, müdürün sağ kolu olacak mertebeye kadar çıkıyor.

Oğlan tam kıvama gelmişken, yani demir tavında dövülür misali babam bunu askere gönderiyor. Eski adam. Askerliğini yapmamış genci olgun saymıyor. Bu bazı zihinler tarafından yadırgansa da çok doğru bir tesbittir, tecrübeye dayanır. Genç insan asker ocağında Hanya'yı, Konya'yı anlar. Disiplin, itaat, yat-kalk nedir öğrenir. Her zorluğa dayanmaya çalışır. Sabır en büyük silahıdır. O genç nefsin sabır ile terbiyesi kişiyi pişirir; giderken yere-göğe sığmayan delikanlı dönüp geldiğinde bakarsınız durmuş-oturmuş, ağırbaşlı bir insan olmuş.

Nurettin zaten böyle biri idi. Askerlik onu daha da olgunlaştırdı. Bundan sonraki sürece ben de şahit oldum. Nuri muhasebeden yavaş yavaş yönetime kaydı. Genel Müdür'ün altında ikinci adam oldu. Ve o gün-

den sonra bizim eve daha sık gelmeye başladı.
Nedir, ne oluyor demeye kalmadan Hamiyet'le yemeğe çıkmaya, gezip tozmaya başladılar. Eh, işin artık gizlisi saklısı kalmamıştı. Hulusi Bey iki genci birbirine münasip görmüştü. Aslında bu operasyonun dibinde şöyle bir incelik vardı: Ben, yani Ömer Faruk. Ne yapacağı, ne yana savrulacağı belli olmayan delifişek sayılan biri. Ailenin geleceği benim ellerime teslim edilemezdi. Bu halen geniş sayılan aile daha sağlam direklere bağlanmalıydı. Dünyanın kırk bin türlü hali var. Hulusi Bey başını toprağa koyduğunda gözü arkada kalmamalıydı. Öyle ki ailenin kanatları icabında beni de gölgesine alabilmeliydi. Bu kanatları açabilecek, bu direkleri tutabilecek tek kişi Nuri idi. Onun disiplinli, sadık, uyumlu, akıllı yürüyüşü. Onun şirketi dahi çekip-çevirecek tecrübesi, ahlâkı.

Hamiyet'le Nuri birbirlerini tanıyıp sevecek kadar vakit geçirdi. Herhalde bu süre içinde birbirlerine ısındılar. Nuri, Hamiyet bir yana işini, evi, şirketi öne alan planlar yapıyordu. Bu kesin. Adamın aklı gönlünün önünde idi.
Hamiyet için hava hoş. Saf dediysek de aptal değildi. Nuri'nin güvenlik alanı onu da gölgesine almıştı. Eh, yüzüne bakılır biriydi. Sevmek, ısınmak Hamiyet için mesele değildi. O zaten tanıştığı her kişi ile beş dakikada samimi olanlardandı.
Nuri fizik olarak pek çekici görünmese de, Hamiyet de

dünya güzeli değildi. Davul dengi dengine. Hem Nuri'nin acayip bir ikna yeteneği var. Sizinle beş dakika konuşsun, valla karayı ak gösterebilir.
Hamiyet bu güce dayanamadı ve zaten öyle bir niyeti de yoktu.
Onun için işin en güzel yanlarından biri, şu doğup-büyüdüğü baba evinde hayatını devam ettirecek oluşuydu. Alışkanlıklarına fevkalade bağlıydı. Elini attığı zaman sarmısak dövecek tahta havanı yerinde bulmalı, misafir havluları ile gündelik olanlar birbirine karışmamalıydı. Babası, Fatmaanne'si, komşu kızlar, kadınlar yanında olacaktı. Pencereden bakınca yine o bodur minareli mescit gözükecekti, ne güzel.
Aradan bir süre geçti demiştik, Hamiyet Nuri'nin çekim alanına dahil oldu demiştik, çok geçmedi evde bu duruma şahitlik edecek sözler söylenir oldu.
Hamiyet yerli-yersiz "Nuri Bey şöyle diyor, Nuri Bey böyle diyor" diye onun fikirlerini, sözlerini, seçimlerini gözü kapalı tekrar etmeye başladı. Fatmaanne bunları birbirlerine çok yakıştırıyordu. Hani ne derler; bir elmanın iki yarısı gibi. Biri uçacak olsa, ki bu çokluk Hamiyet'tir veya doğrusu sadece Hamiyet'tir, öteki derhal eteğinden çekip oturtur. Nuri'nin bazen çekilmez hale gelen ağırlığı, resmiyeti, karagülmez yüzü Hamiyet'in şen kahkahalarıyla ışıldayıp şenlenirdi.
Fatmaanne "tamam" deyince Hulusi Bey düğmeye bastı. Nişan-nikâh-balayı; sonunda Nuri bizim eve yerleşti. Bir nevi içgüveyisi.

Köyde bir ihtiyar anası ile hiç evlenmemiş bir halası vardı. Birlikte yaşayan bu iki ihtiyara şirkete girdiği günden bu yana para gönderiyor, ara sıra ziyaretlerine gidiyordu. Bir seferinde Hamiyet'i de götürmüştü.
Peşpeşe iki kızları oldu. Biri Seren, öteki Ceren. Bu isimleri mutlaka Hamiyet koymuştur. Ben yurtdışındaydım, bilmiyorum. O bazen, çok nadir, dediğinde direnir. İki dünya bir araya gelse geri adım atmaz.
Bakın, yukarıdan beri anlatıyorum Hamiyet'i, ondan hiç böyle bir inat beklemezsiniz değil mi? Ah bu insanoğlu, nasıl bir bilmece.

Pencereden kuş uçtu

Bu binayı dedem almış. O zamanlar ahşapmış. Yıktırıp yerine betonarme olarak Ay Apartımanı'nı dikmişler. Mermer girişli, asansörlü, o dönem için parmakla gösterilen, gösterişli bir bina olmuş.
Suriçi İstanbul'un apartmanlaşma süreci yavaş yürümüştür; tâ ki Menderes'in yıkımlarına kadar, yol açacağım, bulvar yapacağım diye diye bu yıkımın yolunu açmış. İstanbul için yapılan planlar sürekli bir yana atılmış.
İstanbul nedir?
Şu bizim yıllardır oturduğumuz semt. Pencereden bakıyorum. İlk görünen güzellik belki de Fatih devrinden kalma bodur minareli mescit. Mescidin boyutları

ile minarenin boyu arasında ne güzel bir orantı var. Ecdat bu estetik oranı nasıl yakalamış; o mektep görmemiş ustalar, o işini bilen kalfalar. Sadece İstanbul'da değil, tüm Karadeniz evlerinde, Kemah'ta, Kütahya'da, Ermenek'de, Beypazarı'nda Osmanlı'nın adım attığı her yerde bu güzelliğin gülden yaprakları var.
Mescidin bitişiğinde küçük bir hazire. Bazılarının kavuğu kıvrılmış, taşı yamulmuş olsa da hâlâ duran birkaç mezar taşı. Taşlar arasından fışkıran güller, leylaklar. Mescidi asırlardır kanatları altına almış duran koca çınar. Çınarın bitişiğinde Kuruçeşme. Bu çeşmenin suyu ne zaman kesilmiş acaba?
Fatmaanne'ye sormalı. Çeşmenin tepesinde bir lahana motifi var, mermerden oyulmuş. Uzun zaman bu lahananın ne mânaya geldiğini bulamamış, sonra bir bilene sormuştum. Şöyle anlattı: İkinci Bayezid devrinde Amasya ve Merzifon'da Osmanlı garnizonları varmış. Şimdi tam hatırlayamıyorum ama galiba Amasya'nın lahanası, Merzifon'un bamyası meşhur imiş. Belki de tersi, neyse. Bu iki askerî birlik, baharda veya sonbaharda bir araya gelir; halkın da seyirci olarak katıldığı müsabakalar yaparmış. İşte ok yarışı, at yarışı, cirit, güreş vesaire. Amasyalılar kendilerine lahanayı amblem, lakap, marka, imza her neyse; seçtiklerinden onlara "lahanacı"; Merzifonlulara ise "bamyacı" denirmiş. Bu gelenek asırlar boyu sürerek İstanbul dahil pek çok askerî birliğe yansımış.
Demek ki çeşmeyi yaptıran zat lahanacılardan bir as-

ker. Bunu belirtmek istemiş; bilen bilir. Bilmeyenler İstanbul'u ve kendi varlığımızı anlamak için epeyce gayret sarfetmelidir. Ne denilmiş: Emeksiz yemek olmaz. Hazirenin köşesinde bir manav var. Sebzeleri, meyveleri, tenteleri ile o köşeyi bir nefis tablo halinde boyamaktadır. Sarı portakallar, kırmızı elmalar, yeşil salatalar.

Çeşmeden ötesi bir sıra dükkân. Herhalde vaktiyle bu mescidin vakfı idiler; lâkin vakıf malları da gün geldi satıldı biliyorsunuz. Şekerci Şemsi'nin dükkânı orada. Vitrinindeki kavanozlarda rengârenk akideler sıralanırdı, biz çocukların bakmadan geçemediği yerlerden biri. Fatmaanne'ye sordum, ölmüş. Dükkânı oğulları işletiyormuş. Yahu bu oğlanlar yoldan çıkmıştı hani. Biri topçu, öteki kumarcı diye yaka silkerdi Şemsi amca. Fatmaanne: "O günler gençlikte kaldı evladım. Şimdi koca adam oldular, evli barklı. Sırt sırta verip babalarının kurduğu tezgâhı ayakta tutuyorlar, aferin" diye durumu özetledi.

Ve tabi Ramazan pidesi almak için önünde kuyruğa girdiğimiz fırın. Hâlâ duruyor, hâlâ çalışıyor. İşte pencereden gördüğüm İstanbul'dan birkaç çizgi. Bu çizgiler giderek siliniyor; yerini başka resimlere terkediyor. Fotoğraf değişirken insanlar da değişiyor. Fatmaanne'nin anlattığına göre Ay Apartımanı'nın sakinleri dahi değişmiş. Eskilerden iki komşu kalmış. Mahallede ahşap bina yok artık. Eski adamlar, eski kadınlar, eski çocuklar yok. Çoğu surdışına çıkmış. Mahallenin do-

kusu gibi nüfusu da değişmiş. Taşradan gelen çoğu fakir aileler varmış etrafta. Sokakta selâm verecek tanıdık kalmamış. Fatmaanne ömrünü geçirdiği bu mahalleden bahsederken sanki çürüyüp bir gece ansızın devrilen iri bir ağaçtan söz ediyor.
Bense şöyle düşünüyorum:
Evler eskimiş, yenilenmesi lazım. Ya yıkılıyor, ya yanıyor. Ya da bunların ikisi de gerçekleşmeden evi sahipleri terkediyor.
İşe o sıra pencereden bir kuş uçuyor. Evin ruhu sayılacak kuş. Geride kalan bir cesettir. Onu artık ne yaparsanız yapın.
Çok şükür bizim evin ruhu yaşıyor, Fatmaanne hayatta.

Yıkanmış, iyi bir uyku çekmiştim. İkindiden sonra Fatmaanne ile pencere önüne oturup epeyce sohbet ettik. Sonra akşam ezanı okundu. Nuri ile Hamiyet, yanlarında çocuklarla birlikte geldiler; alışverişe çıkmışlardı. Ev birden sese, neşeye boğuldu. Seren bir dizimde, Ceren öteki dizimde cıvıldıyor. Ben dedemin duvardaki fotoğrafı ile bir köşedeki sehpa üzerinde duran azametli AgA marka radyoya bakıyorum. Onlar artık birer aksesuar oldu. Yeni nesil dizlerimde oturuyor.
Tarihte hep böyle mi olmuştu?
Sanmıyorum. İstanbul yirminci yüzyılda büyük bir travma yaşadı. Ve bunun izleri derin mi derin.
Ne yapmak lazım? Bilmem, bakacağız. En azından

Yahya Kemal gibi yapıp bir tepeye çıkmalı (Tepe mi kaldı ya!), oradan bakmalı.

Bizi böyle sine sine süren kim?

Yemek tahminimin üzerinde, kuşsütü-kuru üzüm yani. Hamiyet'le Fatmaanne abartmışlar. Mazeret hazır: "Oğlumuz şunca yıldan sonra evine dönüyor, bu kadarcık olmasın mı?"
Bamya çorbası harikaydı, su böreği de öyle. Bu böreğin işçiliği bir yana, tereyağı halis olacak, bir de peynir. Peynir mutlaka Erzincan, Erzurum, Elazığ, Van taraflarından gelmeli. Ne Edirne, ne Ezine su böreğine gitmez.
Ağır ağır sohbeti koyulaştırarak yemek faslını uzattık. Bayağı yemişim, kemerimi gevşettim. Sonra kahveleri içmek üzere koltuklarımıza kurulduk.
Memlekette neler oluyor şöyle ucundan-kıyısından biraz bakalım diyerek televizyonu açtırdım. Fatmaanne kızdı: "Şu muzırı açıp da muhabbeti berbat etme" gibi sert laflar etti. Ben de onu fazla üzmemek için "Sıkma canını Fatmaanne, haberlere şöyle bir bakıp kapatırız. Bu gece televizyon başında kalacak değiliz, lafın belini kıracağız" diye pışpışladım.

Ne çare, ilk haber beni koltuğa mıhladı. Mıhlamakla kalmadı, bacağımdaki tıklamanın müsebbibi oldu.

Meğerse o günlerde Meclis'in, Başbakanlığın önünde ferdî nümayişler yapılıyormuş. Sık sık oluyormuş bu. Evdekiler şaşırmadı. Hatta Nuri "Al işte bir tane daha" dedi. Derdi başından aşan, bıçak kemiğe dayanan, ucuz yoldan şöhret olmak isteyen Meclis'in kapısına varıp, bağırıp-çağırıyormuş. Ancak bu bana rastlayan o çeşitten biri değil. Bu bitmiş, dibe vurmuş bir adam. Üst-baş dökülüyor, zayıflıktan avurtları birbirine geçmiş, kara-kuru bir adam. Daha elini kolunu oynatamadan polisler başına çöktü. Adam zayıf ve güçsüz, belli, ama o sırada nasıl bir acıyla direniyor ki, o kadar polis adamı zaptedemiyor.

Derdini anlayamadık. Ama kısık sesle de olsa tek bir kelimeyi duyduk işte: "Açım, açım" deyip duruyor adam.

Buraya kadar neyse, kasılıp kalmışım. Adamı götürdüler ve ardından haberin ayrıntısı geldi. Meğerse adam gırtlak kanseri imiş. Başbakanlığın önüne derdini dökmeye gelmiş; bağırıyor, lâkin sesi çıkmıyor.

Bu manzaraya yürek dayanır mı?

Yürek değil ama benim bacak dayanamadı. Tıklamaya başladı.

Karıncalanıyor, uyuşuyor, bacağımda böcekler dolaşıyor. Nedir, ne oluyor bana? Elimi attım, ovuşturmaya başladım. Geçmiyor. Kalkıp pencereye doğru yürüdüm. "Ne oldu?" dediler, "Bir şey yok" dedim. Bayağı huzursuz olmuştum. Ne bayağısı, çok, çok.

Odada bulunanların sorgulayan, endişeli bakışları altında bir iki tur attım. Fatmaanne Nuri'ye seslendi: "Kapat şunu be, ilk günden oğlanı sıkıntı basmasın". Nuri kalkıp televizyonu kapattı.
Rahatlamıştım, "Bir şeyim yok, panik yapmayın. Uçakta onca yolu oturarak geldim, galiba bacaklarım uyuşmuş, geçti" dedim. Zorla gülümseyerek yeniden koltuğa oturdum. Ev halkı iyicene ferahlasın diye "Hani meyve yok mu, biraz da memleket meyvesi yiyelim" dedim. Hamiyet ayaklandı. "Olmaz olur mu abi" dedi, mutfağa yöneldi.

O gece karmakarışık rüyalar gördüm. Bacak yine tıkladı, yine karıncalandı. Bir huzursuzluk, bir uyuşma.
Dayanamayıp kalktım. Banyoya geçip bacağı soğuk suyla yıkadım. Neyse ki yatak odasında kimse yok. Bir aşağı bir yukarı dolaşıp durdum. Biraz rahatlayınca yattım. Uyku bölündü bir kere, bir türlü dalamıyorum. Sonunda sızmışım.

Bu huzursuz bacak bana ülkemin hatırası oldu. Ne zaman bir olumsuz durumla, bir düş kırıklığı, dramatik bir hal, bir zulüm, bir soygun, bir haksızlık, bir yanlışlık görsem bacak tıklıyor.
Memlekette işler yolunda gitmiyor, beni de uyku tutmuyor.
Bakalım ne olacak.
Doktora mı gitsem acaba?

Sabah gazetelere bir göz atayım dedim. Bir köşeyazısı akşam televizyonda gördüğümüz hadiseyi anlatmış. Yazı aynen şöyle:

KAN DAMLAR YÜREĞİME

Adam gırtlak kanseri. Bağırıyor, ama sesi çıkmıyor.
Bu kanserli adamı Başbakanlığın önünde yakaladılar, biliyorsunuz. *Çıkmayan sesini kesmek için ağzını kapadılar,* yaka-paça götürdüler.
Doğrusu yürek dayanmayan bir görüntü idi. "*Bundan ötesi yok*" dedirtiyor insana. Çünkü düşünebiliyor musunuz: Adamın tek isteği var; derdini anlatmak, ama sesi çıkmıyor.
Yine de bu ses çıkaramayan ağız hoyratça kapatılıyor.
İş yok - güç yok; aş yok - ekmek yok. Evde bir sürü çocuk, soba yanmıyor, günlerdir bir şey yememişler.
Adamın dudak hareketlerinden, fısıltıyla fışkıran nefesinden tek kelime seçiliyor:
Açım...
Açım...
Günlerce dolaşmış, başvurmadık kapı bırakmamış, iş bulamamış, borç gırtlağa çıkmış, gırtlak da kanser olmuş.
Ve bu adam devletin kerim gölgesine sığınmak, şefkatli kollarına atılmak istemiş.

Ne hücum ediyor, ne küfrediyor, ne silahı, ne bombası var.
Sadece yalvarıyor.
Şimdi diyorlar ki: Türkiye Arjantin olur mu?
Sosyal patlama ihtimali var mı?
Varsa bu patlama ne zaman olacak, nerede olacak, kaç şiddetinde olacak?
Deprem tahminleri gibi.
Yahu sosyal patlama çoktan beri yaşanıyor bu ülkede. Yaşanıyor ama nasıl?
Şu yüce milletin asaletine, geçmişine, inancına, aile yapısına, devlete bağlılığına, vakarına yakışır bir şekilde.
Yani nasıl, nasıl; daha açık söyle derseniz cevabım şudur:
Millet kan tükürüp kızılcık şerbeti içtim diyor.
Başı öne eğilmesin diye yemek kuyruklarına, yardım kuyruklarına, aşevlerine, ellerindeki plastik taslarla çocuklarını gönderiyor.
Öyle "vur ensesine al elinden ekmeğini" gibi keriz değil.
İşçisiyle, memuruyla, emeklisiyle, köylüsüyle; yürüyüşse yürüyüş, mitingse miting, dilekçe ise dilekçe, protestoysa protesto yapıyorlar. Demokratik usuller dairesinde, yakıp-yıkmadan "Battık-bittik-yıkıldık" diyorlar.
Dışarıdan bakanlar "*Yahu bu Türkiye'de her şey dibe vurdu niye sosyal patlama olmuyor*" diye merak edip

araştırma yapıyor.
Çıkan sonuçlara şaşırıyorlar.
Görüyorlar ki; bir mahallede yoksulluktan bîtap düşmüş ailelere komşuları-akrabaları yardım ediyor, bir ekmeği paylaşıyorlar.
Özal döneminden bu yana itilip-kakılan-horlanan *köylü*; bulguru, tarhanası, turşusu, peyniri, unu, patatesi ile Anadolu'nun kıraç bağrında son kalan nevaleyi şehirlere taşıyor; böylece açlık bastırılıyor.
Anadolu'dan gelen otobüsler yolcudan çok, koli, çuval, bidon getiriyor.
İnsanlar bekliyor.
Sükûnetle dişlerini sıkıp sabrederek bekliyor. Dünyanın gelir dağılımı bakımından en adaletsiz ülkelerinden biri olan Türkiye'de ilk iş olarak *adaletin* işlerlik kazanmasını bekliyor. Vurgunu, soygunu, hortumu görüyor; sineye çekiyor. *Devlet* denilen o soyut varlığa hâlâ güveniyor.
Devlet bu asil millete layık olmalıdır.

Memlekete adım atar atmaz karşılaştığım Roman kadının intiharı mutlu son ile bitmişti, ama bu adam, bunun işi uzun.
Köşe yazarı iyi yazmış. Manzarayı aynen aktarmış. Peki neye yarayacak bu yazı?
Gayet açık; benim gibi bu memleketin ekmeğini yiyerek büyümüş, yurtdışında falan öğrenim görmüş, ikti-

sat, siyaset, hukuk okumuş adamların harekete geçip yaraya merhem olacak fikirler üretmelerine yarayacak. Peki, bizde bu potansiyel, bu aşk, bu basiret var mı?
Bakacağız. En azından Yahya Kemal gibi İstanbul'un bir tepesine çıkıp oradan şehre bakacağız. (Tepe mi kaldı ya!)
Benim gençliğim memleketin istikbali parlak olsun diye dile getirilen fikirleri takip ederek, fikir adamlarını dinleyip okuyarak geçti. Sağda da, solda da fikir adamları, fikirler, bunların müntesipleri vardı.
Hep bir umut taşıdık ve bu umudun ardına takılıp gittik.
Doğrusu asil bir duruştu.
Elbet şimdi de vardır.
Var olmalıdır.
Eh, bakacağız.
Madem bir tıklayan bacağımız var, onun sayesinde gereken kapıları tıklatırız. Bize düşen budur. Bacağımı seviyorum. Her gece uyandırıp beni memleket meselelerini düşünmeye sevkediyor. Bu huzursuzluğu duymak bile bir şeydir. Nedir?

Dünya bir gündür, o da bugündür

Arabayı mezarlık girişine bırakıp yürüdük. Yanımda Nuri. Biz daha ana kapıdan girip yürümeye kalmadan aşağılarda bir gürültü koptu. Bağırış-çağırış; bir çocuk

mezarlar arasındaki dar yoldan koşarak kaçtı.
Ne oluyor acaba diye hızlandık. Çocuğun ardısıra şişman mezarlık bekçisi geçti; ama fazla gidemedi. Nefes nefese bir mezarın mermer kenarına çöktü. Yüz metre aşağıda bir ihtiyara rasladık. Bir ağaca sırtını verip çömelmiş, başı önünde, ağlıyor mu nedir? Saçsız başından kan damlıyor ama farkında değil. Ara sıra başını çevirip az önce kaçan çocuğun ardısıra söyleniyor. Belki küfrediyor, belki de beddua. Anlayamadık.

Nuri, dedim ya, pratik-becerikli adam. Ben ihtiyarın önüne çöküp "Ne oldu dayı, kim vurdu sana" diyerek adamı konuşturmaya çalışırken, Nuri önce bir kolonyalı mendil çıkarıp adamın başını siliyor, kan temizlendikten sonra birkaç kâğıt mendili yaraya bastırıyor.
Şişman mezarlık bekçisi bizi görmüş anlaşılan, az sonra alı al, moru mor geldi. Gömlek kemerden çıkmış, kıravat bir yana savrulmuş, elde şapka.
Ayaklandım, bekçiye dönerek:
– Nedir, ne oluyor?
– Bıktım bunlardan efendim, her gün kavga; her gün niza.
– Ne istemişler bu ihtiyardan?
Eğilip ihtiyarın koluna giriyor, adam bekçiyi görünce ferahlıyor. Belli ki birbirlerini tanıyorlar.
– Kalk İsa Dayı, kalk, bir şeyin yok. Kafa biraz çizilmiş, olur o kadar.

İhtiyarın elini tutup Nuri'nin koyduğu mendili bastırarak:
– Böyle tut, bastır. Az sonra kanama kesilir. Hah, tamam, elini kaldırma sakın.
İhtiyar süklüm-püklüm Nuri'ye dönüp "Sağolasın ağa" dedikten sonra, sanki bir şeylerden çekiniyor gibi tedirgin adımlarla ağır ağır mezarlığın çıkış kapısına doğru uzaklaşıyor. Tam o sırada omzundan asılı cüz kesesini görüyorum. İçinde muhtemelen Kur'ân-ı Kerim var.
Birlikte kısa süre adamın ardından bakıyoruz. Bekçiye dönüyorum. Adam soru sormama fırsat vermeden makineli tüfek gibi anlatmaya başlıyor:
– Efendim İsa Dayı buranın gediklisi. Kovuyoruz olmuyor, işte gördünüz, dövüyorlar olmuyor.
– Nasıl yani?
– Evleri surun hemen yanında. Çocukları buna bakmıyor. Bu da ekmek parası diyerek her gün buraya damlıyor. Ziyaretçilere Kur'ân okuyorum diyerek asılır, eh yolunu bulur.
Ben hâlâ şaşkınım.
– Ne var bunda. Varsın okusun.
Bekçi gülüyor.
– Okusun efendim, okusun da; okuma bilmiyor. Çocukluğunda biraz öğrenmiş. İşte Yasin, Tebareke falan. Ancak onu da unutmuş. İşte laga-luga bir şeyler geveliyor. Bilenler yutmuyor tabi, bilmeyenler.
– Ya! Allah, Allah!

– Evet efendim. Türkçesi de kıt. Laf anlatamıyoruz. Çok inatçı. Bunun gibi çok var. Zabıtalar ara sıra baskın yapıp bunları topluyor, ellerindeki Kur'ân'ları alıyor ama...
– Eee!..
– İsa Dayı ertesi gün karşıdaki camiden bir Kur'ân araklayıp yine geliyor.
Bekçi çaresizlik içinde iki elini yana açarak:
– Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Seksen yaşını geçmiş, belki de doksan.
Nuri ile bakışıyoruz. Gülelim mi, ağlayalım mı?
– Peki, ya o kaçan çocuk. Hani kovalayıp tutamadın.
Bekçi çocuğun kaçtığı yöne bakıp sövüyor. Sonra utanıp bize dönüyor:
– Kusura bakmayın efendim, mübarek yerde ağzımı bozdum. Bunlar çete, çete. Mezarlık çetesi.
– İhtiyardan ne istiyorlar?
– Kim bilir. Kalk git buradan mı dedi, parasını almaya mı kalkıştı. Her şeyi yapar bunlar. Anaları peydahlamış, sokağa salmış. Sur dibinde, sokakta büyüyorlar. Laftan anlamaz, hiçbir şey dinlemez. Dövsen söver. Sövsen iki misli cevap verir. Belediye de bıkmış, polis de.
– Peki, mezarlıkta ne işleri var?
– Çiçek düşmanı bunlar efendim. Mezarlığın olanca gülünü, çiçeğini keser; ana caddede arabalara satarlar. Ziyaretçilere rahat vermez, mezar sulayıp para isterler, fırsatını buldukları zaman her haltı yerler. Ben yokken

kaç kere bekçi kulübesine dalıp ne buldularsa götürdüler. Bakın o kaçan çocuk var ya; ne olacak ilerde, ya esrarkeş, ya katil. Valla ben bıkmışım efendim. Kapıya mı bakayım, bunlarla mı uğraşayım?

Nuri'ye döndüm:

– Görüyorsun üstat, mezarda bile rahat yok yani. Sonra bekçiye kolaylıklar diledim:

– Allah sabır versin hemşerim, işiniz zor.

Bekçi nedense bizimle geliyor. Hayırlısı. Nuri önde ben arkada babamın mezarına doğru gidiyoruz. Mezarlıklar son dönemde epeyce bakım görmüş, temizlenmiş. Ancak yeni mezarlar ve mezar taşları birer felaket. Zevk yok, incelik kaybolmuş. Her mezarda bir gösteriş, bir kabalık. Lenduha mezar taşları, mermer levhalarda aşırı övgü sözleri.

Arada bir eski mezar taşlarına rastlayınca, o fesli-sarıklı mütevazı taşların yazısına, çiçeğine, motifine, işçiliğine dalıp gidiyorum. Hepsi birer sanat eseri, hat şaheseri. Bu taşlar da sahiplerinin yaşadığı ahşap evler gibi ölçülü, âhenkli, bir medeniyetin göstergesi.

Taşlarla ilgilendiğimi gören bekçi sözü bu defa onlara getiriyor:

– Bir de bu eski mezar taşları meselemiz var efendim.

– Neymiş o?

– Çalıyorlar.

Şaşkınlıkla açılan gözlerimi bekçiye dikiyorum. Nuri epeyce uzaklaştı.

– Çalıyorlar mı?

– Evet efendim, her geçen gün sayıları azalıyor. Çalıp satıyorlar. Geceleri.
– Kim çalıyor?
– Müşteri yabancı, çalan yerli.
– Yahu yabancı nasıl girer buraya?
– Aracılar var efendim, mezar soyguncuları. Bunlar da bir nevi çete.
(Memlekette çeteden geçilmiyor.)
– Çete!
– Evet, aynen öyle. Bakın size anlatayım. Bunlar taş arayan bir müşteri bulunca, getirir mezarlığı gezdirirler. Yabancı bakar bakar, birini gözüne kestirir. İş oracıkta biter.
– Ya siz!
– Gece vakti ne yapabiliriz efendim. Koca mezarlık. Arada bir devriyeye çıkıyoruz. İki kişiyiz zaten. Sonra bunlar belalı adamlar, valla şuracıkta şişleyiverirler insanı da kimseler duymaz. Oluyor nitekim.
– Korkuyorsun yani. Bak belinde silahın da var ama yine de korkuyorsun.
– Hıh! Silahmış. Ben ömrümde silah kullanmadım beyim. Askerde üç mermi attım o kadar. Ama yalan yok, bak size diyeyim samimi olarak. Birinde yakaladım bunları, çektim silahı, durun lan kaçmayın diye bastım narayı, bunlar durmadı tabi, kaçıyorlar. Korkup dursunlar diye havaya bir mermi sıkayım dedim. Talimat öyledir. Silah ateş almadı. Belki de bu silahla hiç atış yapılmamıştır, daireden verdiler, süs gibi bir şey işte.

– Arada bir deneseydiniz, çalışıyor mu, çalışmıyor mu?
– Silahla oynamak tehlikeli bir iş, bize gelmez. Ama takıyoruz işte, talimat böyle.
Memleket gırtlağına kadar derde gömülmüş. Mezar taşına sahip çıkamayan devlet neyine sahip çıkabilir ki?
Nuri ilerilerde bir yerde durdu. Onu görünce ben de durdum, bekçi de. Bakıştık, elimi uzattım.
– Allah kolaylık versin, dedim.
– Sağolasın beyim, başını ağrıttım, kusura bakma.
– Yok canım, dertleştik biraz.
Dönüp gitti.
Bir şey icap eder miydi acaba?
Adam bizimle bayağı ilgilendi.
İlgilendi mi, yoksa laflayacak, derdini dökecek birini mi arıyordu? Neyse. O da bir memur. Para versek ayıp olur, yanımızda bir hediyelik de yok. Neyse.

Nuri'nin durduğu yere doğru yürüyorum. Yine mezar taşlarına bakıyor, bazılarını okuyorum. Mezar taşları sosyal tarihimizdir. Eski mezar taşları hal tercümesi, meslek, tarikat, tarih vb. gibi pek çok alanda bilgi verir. Böyle fikrederek giderken bir küçük taş ve üzerindeki bir satır yazı beni yerime mıhladı.
"Dünya bir gündür, o da bugündür - Çarşambalı Deli Remzi".
Ne tarih, ne başka bir şey.

Bu mezarda yatan ya deli idi ya da veli.
Öylece kalakalmışım. Bir ara Nuri'nin sesini duyup başımı kaldırdım. Eliyle işaret ederek beni yanına çağırıyor. Galiba babamın mezarı orada.
Çarşambalı Deli Remzi'den yakamı zor kurtarıp o yana doğru gidiyorum.

Babam da bir "aile mezarlığı" çevirmiş. Dört yanı mermer. İlki kendine nasip oldu. Neyse ki sade bir şey yapmışlar. Prof. Dr. Hulusi Ay - Ruhuna Fatiha. Doğum ölüm tarihleri...
Mezar toprağı temiz, bakımlı. Birkaç top yonca çiçeği var. Çiçekler üzerinde bir kelebek geziniyor. Nuri galiba çömelmiş Yasin okuyor. Ezberindedir. Ben üç İhlâs, bir Fatiha okudum, biraz da dua ettim.
Hüzün ve gözyaşından ziyade bir tedirginlik duyuyorum. Belki birazdan bacak tıklamaya başlayacak. Bacak tıklamadan ben eskilere gittim. Herhalde o kelebek yüzünden. Kelebek çünkü çocuksu bir şey.

Babam çocuklarıyla içli-dışlı olmamıştı. Galiba kendi babası da öyle imiş, Osmanlı terbiyesi. Beni kucağına alıp sevdiğini hatırlamıyorum.
Yine de bir bayram günü beni, sadece beni, elimden tutup lunaparka götürmüştü. Zihnimde kalan tek hatıra bu mu? Çarpışan otolara binmiş, pamuk helva almıştık. Dondurma da yedik, hatta belki muhallebi. Ya da ben muhallebi, babam aşure. Aşureyi severdi. Gün bo-

yu şen kahkahalar atıp birbirimize sarılmıştık. Hava soğuk olmalıydı ki babam palto giymişti. Şair şöyle diyor: "Babalar paltolardır; gri, yeşil, lacivert / Her pederin pederi kendi yüreğine dert". Öyle. Babaların paltoları kokusu ile hatırlanır. Çünkü çocuk babaya koştu mu, paltosunun içinde saklanır. Kimi tütün kokar, kimi yün. Benim babam hastane kokardı.

O gün resmî bir tören gibi gelip geçmişti.
Bu neden böyle idi?
Babamın az konuşan, az gülen, sürekli düşünen ağır bir adam olmasından mı? İşkolik biri olduğundan mı? Daima yorgun, daima olgun olduğundan mı? Kim bilir? Eski adam imiş. Eski adam mı kaldı?
Kelebek kayboldu. Bir bayram gününden zihnimde kalmış hatıra kırıntıları tükendi. Kelebeklerin bir günlük ömrü olurmuş; insan da öyle aslında. Hangi ihtiyara sorsan "Ömrün nasıl geçti" diye; "Göz açıp kapayıncaya kadar" der.
Çarşambalı Deli Remzi haklı. Sûfiler haklı. Ama bu haklılık insan hayatını pek değiştirmiyor. Çünkü biz ömrün çok kısa olduğunu duyuyor, düşünüyor; ama az sonra unutuyoruz. İnsanoğlu unutkan ve nankördür. Elindekinin kıymetini bilmez, kaybedince mızıldanır. Biz her zaman bu işi bir hatırlar, bir unuturuz. Sürekli hatırda tutmak velilere mahsus. Ölmeden ölenlere. Bizim gibi faniler hep unutacak ve yeniden hatırlayacak.

Nuri Yasin-i Şerif'i bitirip ellerini yüzüne sürerek kalktı. Benim de duyacağım tonda "Nur içinde yatsın" dedi.
Birbirimizin yüzüne baktık.
Sarılıp ağlaşmanın vakti geçmişti.
Ölüm dahi üzerinden zaman geçince eskiyor.
İş bitti, gidelim artık.

Babam

Babamın adı Hulusi, tıp profesörü. Emekli dahi olamadan genç denilebilecek bir yaşta öldü. İlk gören "hımbılın teki" derdi. Muhafazakâr bir ailenin çocuğudur. Bu kavram kaypak bir tabir. Bize dışardan gelen unsurlardan olmalı.

Ne demek muhafazakârlık?

Bilgisine itimat ettiğim bir akademisyen arkadaşım şöyle tarif etti: "İhtilalvâri köklü değişikliklere tepki, eski kurum, gelenek ve teamülleri muhafaza, modernleşme karşıtlığı, kültürel ihyacılık gibi ana yönelişleri olan ideolojik ve siyasi akım.

Türk muhafazakârlığı esas olarak kültürel unsurlara yaslanır. Bilim ve teknoloji hayranlığı, taraftarlığı mânasında kalkınmacı, değişimci ve modernisttir. Devlete bağlı fakat iktisadî olarak devletçiliğe mesafelidir".

Tarif ve tahlilde zorlandığı belli. Çünkü tek bir muhafazakârlık yok. Çeşitlenmiş bu. Bakınız; "Türk muhafazakârlığı" diyor. Demek başkalarının da böyle eğilimleri var.

Bence ayırt edici bir vasıf değil. Bunun yerine daha

sağlam bir kavram kullanılmalı. O da herhalde dindarlıktır. Dindar olunca "Türk muhafazakârlığı" hapı yutuyor. Hem dindar, hem modernist nasıl olacak? Dindarlık iman, inanç ve itikatla ilgili. Bir de işin amel tarafı var. Az olabilir, çok olabilir. Meselâ babamın dindarlığı. Orucunu tutar, cumadan cumaya camiye gider. Bazılarının "Cuma Müslüman'ı" dediği cinsten.

Geleneğin muhafazası başka bir şey. Meselâ Doğu Anadolu'da kadınlar incecik eğirdikleri yünden ehram dokur ve onu örterler. Dinin örtünme emrini bu geleneğin içinde sürdürürler. İklimle ilgili bir şey. Kızlar, gelinler şehre göçünce çokluk ehramı bırakır, mantobaşörtüsü giyerler. Hem sosyal muhite uymuş, hem de öz olarak örtünmeyi sağlamış olurlar. Ehram, yani gelenek gitmiş; örtünme, yani din baki kalmıştır. Dolayısıyla geleneksel muhafazakârlık esasen uydurma bir söz.

Bizim dinimiz kapıdan çıkmak, yolda yürümek, tuvalete gitmek, oturup-kalkmak, yemek-içmek, bu mânada insanın günlük hayatını tanzim eder. Geleneği teşkil eden pek çok unsur dinin günlük hayatta coğrafya, iklim ve örfle uyuşmasıdır. Gelenek denilen şeyi kazıyın, altından yüzde doksan din çıkar. Yüzde on ise düpedüz hurafedir.

Bu oran artar-eksilir ama ilişkinin temeli değişmez.

Biz bir medeniyet değişimi yaşadık. Cebrî veya isteyerek. Babamın hem oruç tutup hem Tıp Balosu'na gitmesi bu tepeden inen mecburiyetin eseridir. Sofular

ona "Cuma Müslüman'ı" derken, alafranga muhit muhafazakâr olarak damgalamış.
Bu ülkemizin ve insanımızın yaşadığı uzun sürmüş bir kırılmadır. İleride nasıl bir biçim kazanır, yaşayanlar görecek. Sosyal hayat şimdilik bir karmaşa halinde. Biz yılbaşı kutlaması yapıyoruz, bizi gavur âdeti uygulamakla suçlayan komşumuz ise ganyan bayisidir.
Bu "Türk muhafazakârlığı" üzerinde çalışmak lazım. Yeterince kafa yorduğumuzu sanmıyorum.

Babam kumaş ticareti ile uğraşan mal mülk sahibi bir ailenin tek çocuğu. Esnaf hem emeği hem sermayeyi temsil eden, bu anlamda muhafazakârlıkla yenileşme arasında gelgitleri olan kesim. Tam babama göre.
Çünkü babam ta ilk mektepten itibaren hem okumuş, hem mağazada çalışmış, kumaşçılığı iğneden ipliğe biliyor. Dedem onu işlerin başına geçirmek için çok uğraşmış ama sözünü dinletememiş. Babam "Tıp benim için bir tutku" diyormuş; "bir yaşam tarzı". Hacı Dedem bu "yaşam tarzı" lafından hiçbir şey anlamadığı için -aslında ben de anlamıyorum, bildiğim iki tür yaşam tarzı var: biri alaturka (kaldıysa) öteki alafranga (oluştuysa).-
"Yahu Hulusi" diyormuş dedem; "Benim bir ayağım çukurda, gel etme eyleme, dükkânı, tezgâhı sahipsiz koma, biz atadan dededen böyle gördük, işin başına geç" dedikçe; babam direnir: "Madem öyle, beni niye okuttunuz, okusun adam olsun dediniz; tıp tahsili ko-

lay mı, bunca yıl dirsek çürüttük, doktorluğu beğenmiyor musunuz" dermiş. "Beğenmez olur muyuz, elbette ki beğeniyoruz. Lâkin o bir diploma, bir zenaat, bir altın bilezik, bir garanti, hani ne olur ne olmaz, dünyanın kırk bin türlü hali var, bakarsın lazım olur. Hani tut ki bir kız istemeye gittik. Evet, işimiz servetimiz var ama, oğlumuz doktordur desek fena mı olur?"
Babam bu lafları duyunca sinirlenir: "Yani bu diploma kız istemek için mi alındı. Ben sınıfları birincilikle bitirdim, şimdi hocalarım beni asistan almak istiyorlar, yıllardır bunun hayalini kurdum, hepsinden vazgeçip diplomamı ezip suyunu mu içeyim" dedikçe, dedem kıs kıs güler: "Yahu evladım, işte ne güzel. Yüzümüzü yere baktırmadın, beratı aldın, nişanı göğsüne taktın, yeter. Bu mertebe, bu rütbe bize çok bile. Sana anlatmaya ne lüzum var, para ticarette, mektepte hoca olursan bir maaşa talim edeceksin, yazık değil mi" dermiş.

Fatmaanne anlatırdı, baba oğul böyle bir zaman tartışıp durmuşlar.
Babam için "hımbıl" dedim ya; bakmayın siz, o dış görünüş. Dış görünüş daima aldatıcıdır. Evet, o biraz kambur duruşu, üzerine el örgüsü bir süveter geçiriverse Ayhan Işık bıyıklar ile kumaş mağazasının tezgâhına yakışırdı yani.
Ama ne dedik, kazın ayağı öyle değil. Eskiler "Harabat

ehline hor bakma şakir / Hazineye malik viraneler var" demişler.
Babamın alçak sesi, kambur duruşu, yere basmaya çekinir gibi yürüyüşünün altında kafasına koyduğunu yapan kaya gibi bir irade ve makine misali çalışan, yorulmak nedir bilmeyen bir beyin ve vücut vardı. Arkadaşlarını, hocalarını, bütün fakülte ile tıp dünyasını şaşırtan, kıskandıran bilimsel başarılara imza attı. Fakültenin o alafranga atmosferinde yadırgansa bile sökülüp atılması mümkün olmayan bir ur gibi büyüdü, hatta garip bir şöhret kazandı. Hımbıl Hulusi uluslararası tıp camiasında Türk kimliği ile en çok tanınan bilim adamı oldu. Mançurya'da bir Tıp Kongresi toplanacak olsa onu davet ediyorlardı. İdari ihtirası, makam hevesi yoktu. Böyle bir görev almışsa, istemeyerek almıştır. Onu biraz Ahmet Hamdi Tanpınar'a benzetiyorum. Lakabını biliyorsunuz: "Kırtıpil"dir. Devrinde kıymeti bilinmemiş olsa da, sonradan ülkenin en parlak edebiyat adamı diye kabul edildi. Kendi isteği dışında "Edebiyatçılar Birliği Başkanı" seçmişler, galiba yurtdışındaymış kendisi, "Dönünce ilk işim istifa etmek olacak" diyor, hatıralarında.

Rektörler, dekanlar çok tutardı babamı. Kara kaşına, kara gözüne, Ramazan orucuna hayran olduklarından değil. Çalışkanlığından, üretici olmasından, bilgisinden, dürüstlüğünden; yüklenen onca derse, seminere, kongreye, makaleye, anma merasimine, hastaya, klini-

ğe, sınavlara gık demeden razı oluşuna; mektebin onca angaryasını çekebilmesine, karşılık olarak hiçbir şey talep etmemesine...
Yahu robot gibi adam; gel diyorsun geliyor, git diyorsun gidiyor. Bu sebeple çabuk yükseldi babam. Genç yaşta profesör oldu. Kimse onun yükselişinden pirelenmedi, önünü kesmeye kalkışmadı.

Kim korkar Hımbıl Hulusi'den.
Bu sebeple gerek hocalar, gerekse talebe ona karşı nasıl bir tavır alacağını kestirememiştir. Elle avuca gelen bir yanı yok. İşte bütün mesele. Hani ne derler "cıva gibi adam". Veya Türk muhafazakârı.
Bu cıva gibi adamın "cıva" sıfatına yakışmayan yönleri de var.
Babamın, yani bizim soyadımız "Ay".
Kendisi fakülte koridorlarından geçerken muzır öğrenciler kızların aniden saçını çeker, çantasını kapar, onları "ay" diye bağırtır, babam gayrı ihtiyari "bana mı seslendiler" diyerek başını çevirip bakar, çocuklar kıkırdayıp gülüşür, babam hafif bir tebessüm ile hiçbir şey olmamış gibi yoluna devam edermiş. Hoşgörülü biri.

Dedemle babamın çekişmesi dedemin vefatına kadar devam etmiş, ama tahmin edeceğiniz gibi babam bildiğinden şaşmamış. Tıp da tıp.

Dedem ölünce vasiyeti gereği çiftlikteki mezarlığa defnedilmiş. Profesör Hulusi bir hesap adamı. Dönüp kumaş işini şöyle bir ele alıvermiş. Bu iş nasıl bozulmadan devam edecek. Sürmesini istiyor ama şartı var. Bir şirket işte. Yönetim emin ellerde olmalı.
Fizibilitesini, sürdürülebilir olma imkânlarını, gerilemeyip gelişmesini, şartını şurtunu, borcunu alacağını, çalışanları, dükkânı, tezgâhı bir bir elden geçirmiş.
Şirketin başına, kendisini uzaktan yönetebileceği en güvendiği adamı getirmiş. Dededen kalma usullerle son model yönetim biçimlerini olağanüstü bir biçimde sentezleyerek şirketin verimini artırmış. Bu arada miras kalan ne varsa, çiftlik dahil her birine ayrı zaman ayırmış. Hulusi Bey'in enerjisi akıl almaz boyutlarda. Her şey tıkır tıkır yürümüş. Varlıklı bir ailenin çocuğuyum ben.

Annem

Annem Ferda bir diplomat kızı.
Babamla evlilikleri erken bitti. Onu ve ailesini yeterince tanıyamadım.
Ailesinin tek çocuğu.
Yurtdışında doğmuş, yurtdışında okumuş. Memlekete ancak tatilde, izinde falan gelirlermiş. Rumeli muhaciri bunlar, Boşnak.
Bursa'ya yerleşmişler ama aile dağılmış. Annemin ba-

bası diplomat olup yurtdışına çıkınca zaten zayıf olan akrabalık bağları büsbütün kopmuş. Annem onlarla sık görüşmezdi. Eh işte, bayramdan bayrama.
Yabancı ülkede, yabancı dilde, yabancı okullarda hep yatılı okumuş. Bir sıcak yuva görmemiş. Belki bu yüzden yabani denilebilecek bir özgürlüğü var.
Babası Suat Bey -kanserden ölmüş, biz hiç tanımadık- İspanya'da görevli iken ressam olan annesi İffet Hanım orada bir sergi açmış. Sergi İspanyol-Türk kültür ilişkileri çerçevesinde açılıyor; İffet Hanım ile Suat Bey bu sergi münasebetiyle tanışıyorlar.
İffet Hanım o yıllarda otuz yaş civarının çekici olgunluğunu yaşıyor. Güzel bir kadın.
Suat Bey "evlilik bize göre değil" -mesleğini kastediyor- diyen, çapkın bir adam. İffet Hanım'ın ağzından girip burnundan çıkarak bu İspanya sergisini kaçamak bir aşk ilişkisine çevirmek istiyor.
Ama kader ağlarını örmeye görsün. Herkesler "Suat yine dişine göre birini buldu" derken, tam tersi gerçekleşiyor.
Suat Bey sergiden sonra İffet'in peşisıra ta Ankara'lara kadar geliyor. -Adam bu defa gerçekten âşık olmuş- ve onunla nikâh masasına oturuyor.
Kısa süre sonra annem doğmuş. Çocukluğu lise sıralarına kadar dışarıda geçtiği için, birkaç dil biliyor.

Sonra Ankara ve Dil-Tarih Arkeoloji Bölümü.
Suat Bey o ülke senin bu ülke benim gezip durmayı se-

ven ve buna alışkın biri ama; İffet Hanım öyle değil. Ankara'ya dönelim, evimizi yuvamızı daim eyleyelim, bıktım bu göçebelikten diyerek adamın başının etini yemiş.
Mecburen dönmüşler.
Huylu huyundan vazgeçmez derler.
Suat Bey'in İffet Hanım'a duyduğu ölümsüz aşkın alevleri giderek küçülmüş ve yerinde bir avuç kül kalınca adam eski mesleğine dönmüş. Hovardalığa.
Skandal üzerine skandal.
Ressam İffet acılarını azaltsın diye atelyesine sığınıyor ve resmin yanında bir başka arkadaşla tanışıyor: Alkol. Ailenin temelleri çatırdıyor. Her gün hır-gür, her gün kavga. İffet bayağı alkolik olmuş. Adam zaten aileye pamuk ipliği ile bağlı, "çekemem artık" diyerek yine kapağı yurtdışına atmış.
İffet'in sonu kötü. Bir iki intihar girişimi, ardından gelen felç. Hayata tutunmak istemiyormuş. Ölmüş.
Ferda bütün bu olup bitenlere parça-bölük şahittir. Çünkü alışkanlığı gereği Ankara'da ailesinin yanında kalmıyor. Öğrenci evlerinde, yurtlarda, bazen kiraladığı kendi evinde oturuyor. Evet, aile saadeti görmemiş, ana-baba sevgisi tatmamış; herhalde bu yüzden insanlara karşı uzak, güvensiz, hatta korkak.
Arkeoloji onu tatsız bugünden koparıp hülyalı geçmişe götürüyor. Her yaz kazılara katılıyor, yazı iple çekiyor. Kazı demek onun için tatil, deniz, piknik, eğlence, yaşama demek. Ayrıca garip bir tutku, bir heyecan.

Nadiren birlikte olduğumuz bir gün, yaşım kaç bilmiyorum, belki ilkokul bire gidiyorum, beni dizlerine oturtup anlatmıştı. "Bir çömlek parçası, üzerinde silik de olsa bazı işaretler bulunan bir madeni eşya ele geçince define bulmuş gibi olurduk" dedi.
Ben anlamadım dercesine yüzüne bakınca, benim anlayacağım bir söz bulmak için durdu. Düşündü, sonra kulağıma fısıldadı: "Son dakikada bir gol atmış gibi" dedi.
Anladım ve gülümsedim. Sarıldı, yanaklarımdan öptü. Annem parfüm kokardı. Alafranga bir kadındı.

Geceler gebedir

Bizim dededen kalma bir çiftliğimiz var; İznik'ten ileride, arazi ormanı geçip dağlara doğru gider. Ağaçlar arasında bir saklı bahçe gibidir. Birkaç yaz gitmiştik. Babam sürekli giderdi zaten. Hem toprakla uğraşmayı seviyor, hem ne de olsa sahiplenmek lazım. Bu işler öyle kâhya ile falan olmaz, bizzat başında bulunmak lazım. Ben orada bâkir tabiatı tanıdım.
Tanıdım ve sevdim.

Sessizlik ve ses.
Tabiatın doğal sesleri. Kuş sesi, su sesi, rüzgâr fısıltısı, yaprak sesi, yağmur sesi. Nerede olursam olayım bu sesler bazen yakalar beni, elimi-yüzümü yıkar, ferahlandırır, sanki yeniden can verir bana. Garip, köylü çocuğu değilim ki ben.
İşi doğal olanın gücüne bağlıyorum. Bu galiba derin bir konu. Doğal olanın gücü. Yani nedir? Deprem, sel falan gibi mi? Bize öğretilen insanın doğa ile savaşındaki güç mü? Ne saçma, insan niçin doğa ile savaşsın? Doğa ona düşman değil ki? Ama ben başa dönmeli-

yim, bir dağ lalesinin etkisine veya tek bir kez gördüğüm karacaya. Dereye inmiş, su içmeye. Ben bir ağaca sırtımı vermiş, suyun sesini dinliyorum. Birden başını çevirdi ve bakıştık. Kimin gözleri bu kadar güzel olabilir? Leyla'nın mı? Kim bu kadar ürkek olabilir? Ürkekliğin cazibesi. Vay be! Anlaşılmaz ve anlatılmaz şeyler. Atmosfer bu.

Babamla annem ilk kez bu çiftlikte karşılaşmış.
Mevsim yaz, hava sıcak, annem arkeoloji doçenti. İznik'ten başlayıp Anadolu içlerine doğru giden bir eski Roma yolunun izini sürüyor. Yanında öğrencileri.
Babama sormuştum. Annemle nasıl tanıştınız diye, o da talebeye ders anlatır gibi birkaç cümle ile olayı özetlemişti.
Ben o birkaç cümleyi sürekli genişlettim, uzattım, süsledim, babama pek de yakışmayan bir aşk macerasına dönüştürdüm.
Kim bilir, belki de aslında zaten böyle idi.

Annem güzel kadın, söylemiştim.
Başında hasır şapka, şapkada bal rengi bir kurdelâ ve üzerinde iki kiraz. Kolsuz bir beyaz bluz, gri şort dizkapaklarına kadar iniyor, keten ayakkabılar; sırt çantaları, fotoğraf makineleri ile öğrenciler ve annemin yanından ayrılmayan köpeği: Alaca.
Babam işçilerle beraber bir su arkını temizliyor. Bir atlet, bir pantalon. Pantalonun paçalarını baldırlara ka-

dar sıvamış, ayakları çıplak, elinde kürek, o sıcakta ter topuktan çıkıyor.
"Selâm" diyor annem.
Babam şöyle bir doğrulup bakıyor.
Ulan çiftliğe insan kılığında bir melek mi inmiş, nedir? Gözlerini ovuşturuyor, işçilerden birinin koşturduğu testiden bir avuç su alıp yüzüne çarparak terini sildikten sonra bir daha bakıyor.
Kadın değil karla karıştırılmış nar şerbeti sanki. Bu yetmezmiş gibi bülbül sesli kanaryalar misali şakıyor.
– Arkadaş, bu sıcakta bu ne gayret. Kolay gelsin.
Bembeyaz, güzgün dişlerini göstererek gülüyor. Gülünce iki yanağında iki gamze yabani güller gibi açılıyor.
Eh, babamın aklı başından gitmiş.
Eli ayağı birbirine dolaşmış.
Yürek Selanik.
Anlayın artık ilk görüşte aşk.

Neden sonra silkinip kendine gelerek küreğe dayanıp arktan çıkıyor. O da gülümseyerek yaklaşıyor.
– Hoş geldiniz efendim. Bendeniz Doktor Hulusi.
Arkı işaret ederek, "Her yıl mevsim başında temizlemek gerekiyor, ama bu yıl geciktik".
Annem de elini uzatıyor.
– Ferda! Arkeoloğum, Dil-Tarih'te.
– Memnun oldum efendim. Yorulmuş olmalısınız. Arzu ederseniz şu çardakta biraz nefeslenelim.

İri ıhlamur ağaçlarının mor gölgeleri altında bir çardak; masa, sandalyeler.
– Lütfederseniz, gerçekten yorulduk, sabah beri yürüyoruz. Ama doğrusu siz bizden daha yorgun olmalısınız.
Karşılıklı gülüşüyorlar.
Yürürken annem yan gözle babama bakıp düşünüyor: Vay be! Su arkını temizleyen bir doktor. Çiftlik kendisinin olmalı. Yaman adam.
Çardak altında uzun süren, çaylarla böreklerle süslenen bir sohbet. Babam kendinden ve çiftlikten bahsediyor. Henüz bekâr olduğunu hissettiriyor. Annem daha pervasız, babama iltifatlar yağdırıyor.
Neden acaba?
Babamın aklını sıçrattığını söylemiştik.
Annem onun gibi toy değil. Kaç beraberlik, kaç macera yaşamış. Eğleniyor, bu saf tabiat ve bu saf adam karşısında kendisini çok iyi hissediyor.
Bu "kendisini iyi hissetme" de neyin nesidir? Bir İngilizce cümlenin tercümesi midir? Belki. Ama bence şu: Babam anneme o koca ıhlamur ağaçlarının mor ve serin gölgesinde duran bir sığınak, bir güvenli bölge, bir ilaç gibi gelmiştir.
İşte Roma yolunu takip ettiklerini falan söylüyor. Babam bu yolu az-çok bildiğini, tahminine göre Kütahya'ya kadar uzandığını, arzu ederlerse kendilerine hem yol arkadaşı hem de kılavuz olabileceğini anlatıyor.

Bak, bak, bak! Hımbıl Hulusi'ye bak. İlk heyecanı atlattı ve hemen harekete geçti. İşte babamı babam yapan özellik: Baskın basanındır.
Hazırlık yapılıyor. Harita üzerinde takip edilecek güzergâh, mola verilecek yerler, gece kalınacak köyler belirleniyor. Yanlarına yük taşısın diye ve yokuşlarda binilsin diye çiftlikten iki katır alınıyor. Katır dayanıklı hayvandır. Biraz inatçıdır ama o kayalı yokuşlarda beygirden daha fazla işe yarar. Yiyecek-içecek her şey tamam. Babam annemin gözlerinin içine bakıyor, sanki ne diyor: Emret, fındık kabuğuna gireyim. Aşk budur. Ve böylece birbirlerini tanıya tanıya Kütahya'ya kadar uzanan, annemi bilmem ama babamın hayatının en muhteşem yolculuğunu yapıyorlar.
Babam Kütahya'ya varmadan önce son molayı verdikleri bir pınarbaşının mehtaplı gecesinde anneme evlenme teklifi yapıyor.
Annem derhal kabul ediyor.
Hadi bir daha soralım: Neden acaba?
Birincisi dürüstlük.
Çağımızda dürüst adam kaldı mı?
Artı yanında hediye olarak bir miktar saflık. Alaturka bir hediye ama olsun.
Bütün bunlardan öte sadakat.
Annemin muhitinde hemen hiç görmediği ama ömür boyu özlediği şey. Tabii maddi varlık ve kariyeri de yabana atılmamalı. Annem gelecek garantisi vaat eden, han-hamam, çift-çubuk sahibi birine bigâne kalabilirdi

esasen. Onun özgür mizacı bu gibi şeyleri hesaba katmayabilir. Ama işte ne dedik: Geceler gebedir.
Sabaha neler olacak bilemeyiz. O da sığınacak bir liman aramış olamaz mı? Buna güvenlik denir ve insanoğlunun, hatta tüm canlıların en temel yönelişidir. Bütün bunlara annemin anasız-babasız, bir nevi kimsesiz oluşunu da katmalıyız.
İzdivaç teklifine verilen "evet" cevabının en dibine bunları koyalım. En üstte duran diyaloga dönelim. Dönelim ki babamız şaşırıversin.
Annem: "Hulusi" demiş, "Çiftlikte at yetiştirelim, ha ne dersin?"
Babam şaşkın âşık ya: "Olur hayatım, yeter ki sen iste" cevabını yapıştırmış. Be yavrum biraz serinkanlı ol.
Bağ, zeytin, sebze, meyve, tahıl falan dururken bu "at" merakı nereden çıkıyor ona baksana. Babamın bakacak takati yok, bari biz bakalım.
Efendim, annemin çocukluğu Avrupa'da geçmiş ya. İşte oradan kalan bir miras bu, bir imaj.
At yetiştirmekten muradı ticaret değil, bizatihi "at binmek". Bir seçkinlik alâmeti.
Belki bir fantezi, belki züppelik. Ama annem budur.
At biner, hevesi geçince de bırakır gider.
Zavallı Hulusi bunları nereden bilecek.
Annem Hımbıl Hulusi ile evlenirken özgür mizacının kapılarını tamamen kapatmamış. Her an bir aralıktan sızarak yeni maceralara yelken açacak olan tarafını toprağa gömmemiş.

Kalben bağlanmayı bilmiyor.
Babam belki de bu sebeple onun için "Hayatımın en güzel yanlışı" demişti.
Babamın hayatının bu en güzel yanlışı bir gün bizi terketti.
Ben galiba ilkokul dörtteydim. Hamiyet okula yeni başlamış, ablam orta bire gidiyordu.

Bir mektup bırakıp gitmiş.
Ne öncesi var, ne sonrası.
Tartışma yok, kavga yok, karar yok.
Mektupta şöyle diyor:
"Mutluyum diyemem, mutsuzum diyemem; senden, evden, çocuklardan şikâyet edemem. Hepinize minnettarım. Bütün kabahat (varsa eğer) bende. Benim ipe-sapa gelmeyen mizacımda. Ben ne evimin ne işimin kadını olabildim. Hayattan ne istediğimi bilmiyorum. Bir yere ve bir kimseye bağlanamadan serseri mayın gibi sürükleniyorum. Bu tatsız bir şey ama kabul ettim. Gidiyorum, bakalım hangi kayalığa çarpıp batacağım.
Sizi ararım. Çocukları da.
Ama görüşmeyelim, n'olur. Bu hem beni, hem sizi yorar, yaralar".

Gitti.
Marmaris'in bir köyüne yerleşmiş.
Bizi ara sıra arar, hal hatır sorardı. Sonra duyduk, yıl-

lar sonra kendi gibi serseri-mizaç bir Amerikalı tarihçi bulmuş.
İşi yoktu, parası da.
Neyse ki babam -o tedbirli adam- vaktiyle üzerine iki dükkân tapulamış. Onların kira geliri ile yaşadı. Köyden çıkmadı.
Biz hiç yüz yüze gelmedik. Hep telefonla. Nasılsın, iyiyim; ne yapıyorsun, falan.
Bu defa da öyle oldu. Aradım, kısa bir konuşma yaptık.

Rektör

Şu öğretim üyeliği meselesini görüşmek üzere rektörlüğe gittim.
Yağmur çiseliyordu.

Fakültenin önünden geçerken kapı önünde bekleşen başörtülü kız öğrencileri gördüm.
Kimi şemsiyeli, kimi şemsiyesiz; birbirlerine sokulmuş, öylece bekliyorlar.
Kanım çekildi, bacak tıklamaya başladı.
Oysa bir fotoğraf görmüştüm sadece, arabayla geçiyordum oradan. Bir donuk kare.

Ben yurtdışına giderken de o fotoğraf orada öylece duruyordu. Buna artık fotoğraf denemez.
Oradaki çocuklar, yağmurda-karda bir direniş, bir ahlâk, bir inanç âbidesi gibi dura dura, ve sadece kıpırtısız durarak bir anıta dönüşmüşler.
Tarih bunu yazdı.

Tarih bunu da yazmalı

Rektörün elini öptüm. O da beni gözlerimden öptü.
Babamın arkadaşıydı.
Kahve içtik ve bana uzun uzun babamı anlattı. Sonra neler yaptığımı sordu. Ben de kendi maceramı dile getirdim. Yurtdışına giderken babamla beraber kendisine de uğramıştık. Zaten fakülteden hocamdı. "Bak Ömer" dedi. "Sağlıkla git, sağlıkla gel. Sana güveniyorum, kariyerin parlak olacak. Hiç merak etme, döndüğünde yerin hazır. Ülkenin senin gibi idealist gençlere ihtiyacı var".
Kahveler bitti.
Zihnimde bu cümleler.
Epeyce bir sessizlik oldu. Bir ara bakıştık. Gözlerini kaçırdı, bayağı tedirgin olmuştu.
Ben yurtdışında iken önce dekan, sonra da rektör olmuş. Biraz saçları ağarmış, bir de bıyığını kesmiş, hiç yaşlanmamış.

Aniden kalktı, pencereye gitti.
O orada dışarı bakıyor, ben diken üstündeyim.
Yine aniden bana döndü, kollarını kavuşturdu. Sesini bir donukluk, bir uzaklık kapladı. Gayet soğuk:
– Ömer Faruk seni mektebe alamam.
Öylece bakıyorum, arkası nasıl gelecek bu lafların.
Geldi, koltuğuna oturdu. Bu defa yüzüme dik dik ba-

karak:
– Hem poliste, hem idarede kaydın var. Seni işe alırsam kendini de yakarsın, beni de.
Yine sessizlik, bacak tıklıyor. Bir sıcaklık göğsümden boğazıma doğru yükseldi. Orada az daha dursam patlayacağım. Son bir gayretle kalktım, biraz baktım yüzüne, bu kayıp yüze baktım biraz, sonra hiçbir şey söylemeden arkamı dönüp çıktım.

Çiseleyen yağmur altında uzun süre yürüdüm. Lanet yok, kahır yok, öfke yok, sadece ara sıra "N'olacak bu memleketin hali" diyorum. Şu yalama olmuş cümle işte.
Onu bir filmin unutulmaz sahneleri zihnimden silip attı. Marlon Brando'nun oynadığı "Baba" filmi.
Yıllar geçti, sahneleri tam olarak hatırlayamıyorum, konuşmaları muhtemelen uyduruyorum. Filmi sanki yeniden çekiyorum.

Baba genç adamı düştüğü pislik kuyusundan çekip çıkarmıştır. Sıkı bir genç bu, baba onu seviyor. Oğlu Mayk ile aynı yaşta olmasalar bile Mayk onu bir ağabey gibi benimsiyor. Birlikte çok iş çeviriyor, çok vartalar atlatıyorlar.
Ve bir gün karşı çete bu adamı satın alıyor. Herkesin bir fiyatı vardır, değil mi?
Anlaşma babanın oğlunun kendi adamı tarafından öldürülmesi ve babada iyileşmesi mümkün olmayan bir

yaranın açılması üzerine kurulmuştur.
Adam Mayk'ı bir yere götürür. Mayk'ın adamdan şüphelenmesi için hiçbir sebep yoktur. Yıllardır süren bir abi-kardeş ilişkisi.
Orada Mayk'ı tutar, bir sandalyeye bağlarlar. Mayk soran gözlerle ağabey dediği adama bakmaktadır.
– Hey, ne oluyor burada?

Adam donuk bir çehre ile elinde silah Mayk'a yaklaşır, omzunu tutar, bir mafya mensubunun anlayacağı dilden konuşur:
– Mayk, seni severim bilirsin, ama bu bir iş.

Bu bir iş.
Bu bir iş.
Anla beni.

Ardından rektörün söyledikleri sökün ediyor. İkna etmek isteyen bir sesle anlatmıştı.
– Artık üniversitelerin bir kıymet-i harbiyesi kalmadı. Hocalık da öyle. Kendini mektebe hapsedip harcama. Senin gibi donanımlı bir elemanı piyasalar arasa bulamaz. Açıkçası havada kaparlar seni. Burada kazandığının on mislini kazanır, bir büyük şirkete kapağı atarak kısa sürede CEO olursun. Dinliyorsun beni değil mi? CEO dedim, CEO!..

İkinci el

Otobüs durağında bekliyorum. Önümde yamrı yumru, rengi ve markası belirsiz bir araba duruyor. Şoför mahallinde bulunan zat başını camdan çıkarıp sesleniyor:
– Doktorumun oğlu, gelsene!..
Kim bu ya?
– Gel, gel, çekinme.
Kim, kim, kim? Daha dikkatli bakıyorum, derken, hah. Bahtiyar Abi. Babamın arkadaşı. Babam bundan epeyce büyüktü ama.

Yine on beş günlük kırçıl sakal, yine iri mercekli gözlükler, fıldır fıldır dönen gözler, yine o dirilik, o kabına sığmazlık, adam yüz yıldır değişmiyor.

O döküntü araba şimdi bir mâna kazanıyor. Karun kadar zengin ama arabayı değiştirmez.
Yaklaştım.
– Merhaba Bahtiyar Abi.
– Atla, nereye gideceksen götüreyim.
– Zahmet olur abi. Bir arkadaşa gidecektim.
– Ne zahmeti ya! Sen bize doktorun emanetisin, hadi atla.
Uzanıp kapıyı açıyor.
Binmek lazım. Çok ısrarcıdır. Çaresiz geçip yanına otu-

ruyorum.
– Ee, anlat bakalım, tahsili tamamlayıp dönmüşsün. Çok kaldın oralarda be!
– Biraz çalıştık abi, sonra memleket özlemi falan, babamı da kaybedince...
İçini çekiyor. Dernekten, kahveden babamın gençliğinden gelen bir dostluk, bu da muhafazakâr.
– Peki ne yapacaksın? Bir karara vardın mı?

Ne diyeyim. Dışarı bakıyorum biraz. Karar, zor mesele. Onun anlayacağı dilden şakaya vuruyorum.
– Kararımız karardır.
– Ne gibi?
– Memlekete hizmet.
Bir kahkaha patlatıyor.
– Yaman adamsın doktorumun oğlu. Jargonu kapmışsın.
Bir zaman gidiyoruz. Nereye gidiyoruz?
– Bak üstat, seni şimdi öyle bir yere götüreceğim ki, o yurtdışında öğrendiklerin yerle bir olacak.
– Ama abi, arkadaş!
– Amaaan! Arkadaş kaçmıyor ya. Bizim yazıhaneden telefon ederiz, az gecikeceğim dersin.
Nefes boşaltıyorum. Bir kere yanılıp bindik arabaya, artık ne söylesem boş, Bahtiyar Abi bildiğinden şaşmaz. Gidelim bari.

Bunların devam ettiği o meşhur kahveye babam beni

de götürmüştü. "Gel" demişti, "Çekinme, orada hocaların sohbetini dinleyen gençler var, tanışırsın". Kahveye kitap hastaları, akademisyenler, sanatçılar, politikacılar, gazeteciler, esnaftan, iş çevrelerinden gelenler, emekli hocalar, işsiz-güçsüz ama bayağı kültürlü adamlar, meczuplar, politikaya, tarihe meraklı gençler, her tür insan geliyor.

O yıllarda lisedeydim. Sonra pek çok kez gittim. Bir köşeye ilişip hocaların sohbetini dinledim. Konuşanlar tarih, ilahiyat, siyaset, sosyoloji hemen her konuda uzmanmış gibi sohbet ediyor. Ara sıra sert münakaşalar oluyor. Hepsi de çok renkli simalardı.

Kahve geniş.
Bir yanda bilardo masaları, öte yanda iskambil, tavla oynayanlar. Asma katta ders çalışan talebeler.

Ön kısım, yani caddeye bakan aydınlık sofa sohbet mekânı idi.
Bahtiyar Abi bir masadan ötekine gider gelir, gazetelere bakar, her şeyden haberdar, malumatı geniş biriydi.

Kendisi sanayicidir.
Kahveye devam eden zevatın çoğu gibi o da evlenmemiş.
O kahve yok artık.
Hocalar öldü, sohbet devri kapandı.

Başımı çevirip arabanın arka koltuğuna bakıyorum. Yine bir yığın döküntü ile tıka-basa dolu. Bitpazarı'ndan alınmış ne olduğu meçhul eşyalar, güya antikalar. Uyduruk tablolar, üçüncü sınıf camı kırık hat levhaları, bakır-tunç-demir her türlü madenden mamul eşyalar, halı parçaları, eski kumaşlar.

Bahtiyar Abi bu işe tutkun. Paraya kıyamadığı için gerçek antikacılara uğrayıp bir şey almaz; onun zevki Bitpazarı'nda çöplük karıştırmak. Bazan bir parçaya rastlar, onu çok mühim bir antika sanır, çekişe çekişe pazarlık eder, çok ucuza alır, bize gösterir, gerçek antikacılara gösterir, on para etmediğini anlayınca bu gibi yüzlerce eşya ile âdeta bir çöp ev olmuş odalarından birine atar. Bıkmaz bundan. İkinci veya üçüncü el gömlek, ayakkabı, ceket ne bulursa alır, ama mutlaka markalı olmalıdır.

Bunları almakla yetinmez, giyinir de. Sayısız piposu vardır. Eski ama markalı. Çakmak, tesbih, mühür, yüzük, enfiye kutusu, saat, aklınıza ne gelirse. Bunlarla oyalanır, dostlarına gösterir, markaların tarihini anlatır. Bu sebeple üstü başı, eli ayağı, kırçıl sakallı yüzü daima dökülmektedir. Tıpkı arabası gibidir. Bayağı meşhur olmuştur. Heyhat, ciddiye alınmayan bir şöhret... O da bunu biliyor, kadere kahredip geçiyor. İnceldiği yerden kırılsın. Yalnız yaşıyor. Akrabaları, kardeşleri ile arası bozuk.

Yol boyu o kahveden söz etti. Zaruret içinde ölen arkadaşlarından. Laf aramızda bu cimri adam, bu kimseye

bir çay dahi ısmarlamayan zat, el altından zarurete düşen kahve müdavimlerini kollar, hastaları hastaneye yatırır, ölenlerin cenazesini kaldırırdı.

Sonunda gele gele Tahtakale'ye geldik.
Arabayı bir yere parketti, elimden tuttu, "Gel" dedi, yürüdük. Dar, karanlık, kalabalık sokaklardan geçtik. Tahtakale'nin esrarengiz hanlarından birine girdik. Üst kata çıkıp bir basık dükkâna ulaştık. Kapıdan geçerken:
– İyi bak, burası ülkenin ikinci el mal satan birinci sınıf mağazasıdır, dedi.
Şöyle etrafa bir göz gezdirdim. Buranın mağazaya benzer bir yanı yok. Daha çok rutubetli bir meyve-sebze ambarını çağrıştırıyor. Çürük elma, limon küfü, ucuz parfüm, tiksindirmeyen lâkin oldukça ağır bir koku.

Mağaza ve müşterileri hakkında bilgi vermeye başladı. Makineli tüfek gibi anlatıyordu. Bir yandan da malları elden geçiriyor. Gömlek, pantalon, ceket, palto, yelek, ayakkabı, ne ararsan var.
– Bak şimdi doktorumun oğlu. Diyelim ki adam Yahudi; Türkiyeli bir Yahudi, Osmanlı'dan kalma ailelerden birine mensup. Turizm işi yapıyor ve altı dil biliyor. Karısı İtalya'da doğmuş, İtalyan. Bunlar indirimcidir.
Ne demek indirimci? Şu demek: Firmalarda bunların adresleri vardır. Artık bizim burada da ünlü mağazalar

bunu uyguluyor ya. Şubat sonu mart başı bunlara kış sezonu indirim davetiyesi gelir. Hemen atlayıp Avrupa'ya giderler, en çok da İtalya'ya. Hemen giderler dedim dikkat isterim. Niçin? Şunun için: Mal seçilmeden orada olacaksın.
Bunların Türk arkadaşları var, bir muhitleri var, topluca güle-oynaya giderler. Hepsi giyim delisi. Ama bir farkla. Dikkat isterim. İlla ki indirimden alacaklar.
Ben nasıl Bitpazarı'ndan alıyor ve bununla övünüyorum, bunlar da maldan ziyade malı ne kadar ucuza aldıklarıyla övünür ve sevinirler. Delilik böyle başlıyor.
Bende bir sakarlık, bir şaşkınlık.
Onda bir heyecan, bir ataklık.
Bir askıdan gömlek kapıp gösteriyor.
– Şuna bak. Kim buna ikinci el diyebilir? Gıcır. Hepsi markalı. Pierre Cardin, Zegna, Harold's, Georgio Armani vesaire.
Bahtiyar Abi'ye benzeyen genç-yaşlı adamlar gözlerini dört açmış, mağazayı dört dönüyor.

Vay be!
Memlekette neler oluyor, haberimiz yok. Ona kalsa saatlerce dolaşacak, elbiseleri tek tek yoklayacak. Sabrım kalmadı, bir iki kere: "Geç kalıyorum abi, çıkalım lütfen" dedim. Yüzünü buruştururak baktı. Yoklamaya devam etti. Hiçbir şey almadık. Sonunda çıktı. "Gel sana yemek ısmarlayayım" dedi.
"Yok, sağol abi, geç kaldım" dedim.

Yemek dediği kaşarlı sandviçtir, abimizin huyunu biliriz.
– Demek gidiyorsun, yemek istemiyorsun.
– Evet abi, sağol, ilginç bir gösteri oldu benim için, buraları hiç bilmiyordum.
Kulağıma eğildi, bir sır verir gibi fısıldadı.
– Benim ömrüm o kahvede vatan-millet-Sakarya diye diye geçti. Gençliğimi yediler. Sen sen ol bu martavallara kulak asma. Gençliğini yaşa, oldu mu?
Ne demek istediğini pek anlayamadım ama, o an ondan kurtulup kaçmak için:
– Peki abi, yaşarız inşallah, dedim.
Hızını alamamıştı, yakama yapıştı.
– Doktorun oğlu, lütfen şu büfede bir şeyler yiyelim, beni kırma.
Ne yapsam, sıkıntıyla "peki" dedim.
Büfeye girdik. Yanılmamışım. Kaşarlı tost ve limonata. Yine aralıksız anlatmaya başladı.
"Tâ Fransız İhtilali'nden tut biz böyleyiz. Gözümüz Avrupa'da. Neden? Çünkü hâkim sermaye ve hâkim kültür orada. Osmanlı'nın dik başı ağır ağır eğildi. O gün bu gün dışa bağımlıyız. Hep ikinci el fikirleri kullanırız. İhtilalleri bile dış destek olmadan yapamayız. Taklit içimize işlemiş. Güya bu yoldan alafranga olacağız. Pöh. Bana baksana sen. Kim bana ülkenin önemli bir işadamı diyebilir?"
Ben, "Kabahat biraz da sende abi" diyecektim ki, başka şeyler söylemeye başladı.

Meğerse bunun akrabalarından biri, daha da zengin, o anlattığı giyim tutkunlarından, indirimcilerden biri imiş. O da İtalya yolcusu. "Nişantaşı'nda otururlar" dedi. "Ara sıra giderim. Bir mevsim giydiklerini bir daha giymezler. Mevsim sonu bir çuvala doldurup kapıcıya verirler. Kapıcılar işi biliyor, getirip şu gördüğün mağazaya satarlar. Esas voliyi kapıcılar vuruyor yani.
Bazen çuval kapıcıya teslim edilmeden yenge beni arar. Gel Bahtiyar, şu giysilere bir bakıver, der. Biliyor benim durumumu. Hemen koşarım. Koşarım çünkü koşmasam kapıcı kapacak. Çuvalın başında kapıcıyla çekiştiğimiz bile oldu.
Acıklı bir durum değil mi?
Biz böyleyiz işte, ikinci el bir hayata evet demişiz. Varoluşçuluk, Sürrealizm, bugün için Postmodernizm hep öyle. Çıkara çıkara Türk Einstein'ini, Sivaslı Sindi'yi çıkarıyoruz. Gelişen bir şehrimizi "Doğu'nun Paris'i" ilân ediyoruz.
Kendi varlığını, inancını, kültürünü, tarihini inkâr eden, redd-i miras edenin sonu budur. Kendini hor görenin hali budur. Güven duygusu bir kez sarsılmayagörsün, bir daha zor yakalanır. Adam seni sollamış, arada yüz yıllık açık var. Bu açık cep telefonu ile kapanmaz. Bir orijinal adamımız, bir fikrimiz, dünyaya bir teklifimiz var mı?"
Çok konuşuyor. Bıktırıcı.
Kaşarlı sandviç bitti. Hadi bana müsade.

Sen neymişsin be abi

Ailece meyve yiyor ve televizyon haberlerini izliyoruz. Bir Bakan kısa açıklamada bulunuyor, bir açılış için İstanbul'a gelmiş; kameralar, patlayan flaşlar, birbirine karıştığı için anlaşılmayan sorular...
Bakan'ın sağ omuz başında biri duruyor.
İri yarı, ciddi tavırlı biri. Bir tanıdık, ama kim?
Kim bu ya?
Kim olacak, bizim Dadaş Mehmet. Evet, evet, o. Bıyıkları kesmiş, bu sebeple tanıyamadım. Eh, biraz da yaşlanmış tabi, kilo almış.
Vay be!
– Şu Bakan'ın ardında duran var ya!
Nuri atlıyor:
– Tanıdım, sizin Dadaş Mehmet, mebus oldu. Bakan'ın sağ kolu sayılır.
Şaşkınlıkla Nuri'ye dönüyorum.
– Ya enişte, senden de ne uçan kurtuluyor, ne kaçan. Nerden tanırsın bizim Dadaş'ı?
– E, derneğe gelip gidiyordum ben, hatırlasana. Sık değil ama.

Öyle. Babam bunu peşimize takmıştı.
Arada bir uğrar, ne var ne yok, diye sorardı. Sanki anlamıyorduk. Hafıza diye buna derim ben. Ama aynı zamanda siyaseti takip ediyor anlaşılan.
– Vay be! Demek Mehmet mebus oldu ha! Olur tabi, siyaseti severdi.

Bakan geniş bilgiyi yarın falan otelde yapacağı basın toplantısında vereceğini söyleyerek medya mensuplarını yarıp geçiyor. Korumalar yolu açıyor, ileride siyah renkli kırmızı plakalı arabalar.
Mehmet cesur, girişken, bilgili bir arkadaştı. Dernekten sonra partinin gençlik kollarına girmiş. Yakışır.
O yıllarda dernekte üç Mehmet vardı, biri bu. Kısaca Dadaş derdik. Biri bayağı kısa boyluydu, o kadar da atılgan. "Karışma lan, bacak kadar boyunla kavgaya falan" derdik; sen de, sen işit. Sopayı çekti mi en ön safa fırlardı. Onun lakabı "Bacak". Bacak Mehmet. Kim bilir nerelerde?
Sonuncusu Asker Mehmet. O yıllarda gençler arasında saç uzatmak moda idi. Bu köylü çocuğu, uzun saçtan gıcık kapıyor. Protesto olsun diye saçlarını üç numara makineye vurdurup gezerdi, tam asker tıraşı. Başından tatsız olaylar geçti, içeri düştü, sonra bıraktı mektebi, memlekete gitti.

Nuri:
– Diyorum ki!

Sustu. Hep böyle yapar. Yani bu suskunluğun ardından ne gelecek diye dönüp bakarız; Nuri Bey ondan sonra konuşur. Daima garantiye oynar.

– Ne diyorsun?
– Gidip Mehmet Bey'i görsek. Hani dünya hali, belli olmaz, ileride bir işimize yarar. Adam Bakan'ın sağ kolu.
Nuri'nin bu sinekten yağ çıkarma huyuna fitil oluyorum.
Kaşlarım çatılıyor herhalde.
Fatmaanne müdahale ediyor.
– Nuri doğru söylüyor oğlum. Git bir görüş, madem arkadaşınmış.
Fatmaanne'ye bakınca yumuşuyorum.
– İyi fikir. Yarın bir uğrayıp hatırını sorarım.
Nuri atlıyor:
– Ben de gelsem.
Yumuşamıştım, yine ters ters bakıyorum. Ah bu benim iniş-çıkışlarım.
– İş çıkarma Nuri. Şöyle bir selâm verip döneceğim. Bilirsin, siyaseti sevmem.

Nuri surat asıyor. Asık surat ile ağzına yarım şeftaliyi atınca öksürmeye başlıyor. Gülsem mi, ağlasam mı? Fatmaanne "Helal, oğlum, helal" derken, ben hafif hafif sırtına vuruyorum. "Yavaş enişte, boğulacaksın, bu ne heyecan."

Nuri siyaseti sever ve takip ederdi. Bunca yaklaşmışken, bir milletvekili, hatta bir Bakan ile tanışacakken fırsatı kaçırması... Tatsız, çok tatsız. Neyse çocuklardan biri fırlayıp bir bardak su getiriyor. Nuri iki yudum alınca kendine geliyor. Ardından garip bir açıklama.
– Şeftaliyi çok seviyorum ama kabuğu tüylü ya, alerji yapıyor galiba. Her zaman böyle oluyor.
Hamiyet:
– Sen de soyup ye!
– Ama vitamini asıl kabuğunda saklı diyorlar.
Doğru değil mi der gibi bizlere bakıyor.
– Doğru, diyorum ben, rahatlasın çocuk.

Dadaş Mehmet kişilikli bir çocuktu. Bildirileri kaleme alır, sıkışınca beni çağırırdı. Eski günler. Huzursuz, hep tetikte olduğumuz günler. Ama umutluyduk. Hayallerimiz, ideallerimiz vardı. Ülkenin üzerinde kurtarıcı bir ruh dolaşıyordu sanki. Hemen herkes memleketi kurtarma sevdasındaydı. Şimdi yaprak kımıldamıyor. Provokatörler, taşeronlar, gizli servis eylemleri hariç. Onların sonu gelmez zaten.

Otele vardığımda Bakan'ın basın toplantısı için son hazırlıklar yapılıyordu. Mehmet telaş içinde sağa sola emirler yağdırıyor. Kapıda korumalar. Beni haliyle bırakmadılar. Mehmet Bey'in arkadaşım olduğunu söyledim. Biri anlayışlı çıktı, gidip haber verdi.
Mehmet gözlerini kısa kısa geldi, ilk bakışta çıkarama-

mıştı, belli, aramızda iki üç metre kalınca yüzü aydınlandı, birden atılıp boynuma sarıldı:
– Ömer Faruk, nerden çıktın sen?
Beni kolumdan yakalayıp lobiye götürdü. Mengene gibi parmakları maşallah. Karşılıklı oturduk. Toplantıya daha yarım saat falan var.
Hal hatır sorma faslı bitince o nasıl milletvekili olduğunu; ben de kısaca yurtdışı maceramı ve son olarak rektörle yaşadığım hadiseyi anlattım. Devletin kurumları arasında çekişme varmış. Seçilmişler ile atanmışlar sürekli dalaşıyormuş. İktidar olma başka, muktedir olma başkaymış.
Mehmet sonunda çok konuştuğunu farketti. Siyaset onu biraz bozmuş galiba. Yine de inandığını söylüyor, ne de olsa o bir dadaş.
– Madem üniversite olmadı, o zaman bize gel, dedi.
– Nasıl yani, dedim.
Teşkilatta Başbakan'ın çok önem verdiği yeni bir birim kurulmuş. Bakan bu işe neredeyse kendini adamış. Mevcut bürokrasi hem hantal hem güvenilmez imiş. Bu birim işlere çekidüzen verecek, âdeta bir devrim yapacak, değişimin ne olduğunu cümle âleme gösterecekmiş.
– Ee!.. Ne duruyor göstersin, dedim.
İçini çekti, sıkıntıyla:
– Başına geçecek adamı bulamadık. O kadro boş duruyor. Bizim çevrede yetişmiş eleman yok gibi.
Durum anlaşıldı. Ben de "Evet, anlıyorum" dedim.

Mehmet umutlandı. Toplantıdan sonra beni Bakan'la görüştürmek için asıldıkça asıldı. Siyaset bu işte. Beni o bulmuş olacak. Bakan sahiplenecek. Başbakan memnun edilecek.
Son olarak sanki yalvaran bir ses tonuyla:
– Şu işi bitirelim Ömer, ha, dedi.
Ben de içimden "Şu Bakan'ı yakından bir göreyim" dedim. Bakan'ı görmek devletin bin yüzünden birini görmek ne de olsa. Bakalım devletimiz ne âlemde.
– Peki, dedim.

Bakan kime bakıyor?

Basın toplantısı yapıldı, herkes dağıldı. Mehmet'le Bakan bir süre ortadan kayboldu, sonra birlikte geldiler. Üçümüz bir odaya geçtik. Bakan bütün bakanlar gibi aceleci. Eh, meşgul adam bunlar, hakları var. Hemen konuya girdi:
– Mehmet Bey bana sizi anlattı.
– Evet efendim.
– Bakın şey, neydi, ha, Ömer Bey. Takdir edersiniz ki bu hükümet çalışıyor, hepimiz hizmet için buradayız. Ancak yine takdir edersiniz ki -Mehmet'e kısa bir bakış-, ne de olsa ekonomi okudunuz bilirsiniz; biz bir enkaz devraldık. Sayın Başbakan'ın hızına yetişmek neredeyse imkânsız. -Gülüyor- Hani bir zamanlar bir söz vardı, Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar, diye. İşte

onu yavaş yavaş gerçekleştiriyoruz. Bu çerçevede bakanlığımızda bir birim kuruldu. Önemli bir çekirdek. Mehmet Bey anlatmıştır. Ama maalesef göz dolduracak, güvenilir bir lider bulamadık.
Sözlerine kısacık bir ara veriyor.
Uzanıp omzuma dokunuyor. Buna vücut dili diyorlar.
– Siz tam aradığımız lidersiniz.
Aramıza hoş geldiniz.

Haydaa!.. Daha ben bir şey demedim yahu.
Dur sen şuna bir çalım atayım.
– Kıravatınız pek güzel, nerden aldınız?
Mehmet'le bakıştılar; Mehmet kızardı, Bakan haliyle şaşırdı. Kıravatına baktı, eliyle dokundu, sonra şaşkınlığı arttı. Gülümsedi:
– Eşim alıyor, bilmem ki nerelerden alıyor?
Aniden kalktı, Bakan kalkışı.
Yaklaştı, sesini alçaltarak:
– Partiye girerseniz çok iyi olur. Pozisyon icabı.
Mehmet'e döndü. Vücut dilini bir daha kullandı. Bir eliyle Mehmet'in elini, bir eliyle benim elimi tuttu. Memnun:
– En yakın zamanda yeniden biraraya gelelim. Olur mu?
Ben tarafsız bir ses tonuyla:
– Umarım... Memnun oldum efendim. Tanıştık, inşallah anlaşırız.

Bu sözlerim üzerine donuklaştı, elimi bıraktı, Mehmet'e bir daha baktı. Sonra şen-şakrak; "bu iş bitti kahkahası" attı.
– Tabi, tabi. Memleketin ve bizlerin sizin gibi yetişmiş gençlere ihtiyacı var, diyerek konumunu pekiştiren, bana had bildiren bir cümle daha patlattı.
Çıkıp gitti.

Mehmet bezgin bir adam olarak kendini koltuğa bıraktı, bir sigara yaktı.
– Yahu Ömer, hiç değişmemişsin be! Az daha kalsa adamı madara edecektin. Olmadı yani.
Ben ayaktayım. Bir o yana, bir bu yana gidip geliyorum. Huzursuzum. Mehmet sürekli konuşuyor.
– Nedir kardeşim. Partiyi mi beğenmiyorsun, politikamızı mı? Bu kadro dışında memlekete sahip çıkacak başka bir kadro var mı? Göster onu, birlikte gidip ona çalışalım. Biliyorum, siyaseti sevmiyorsun. Ama teklif ettiğimiz iş siyaset değil. Tam sana göre. Genç bir kadro var orada. Tıpkı dernekteki gibi. Onların başına geçip kendi fikirlerinin kuvveden fiile geçmesini sağlayacaksın. Tam mânası ile hürsün. Sana kimse karışmayacak.
– Karışmayacak ha, yapma be Mehmet.

Mehmet'in uzun konuşacağı anlaşılıyor. Gidip iki omzunu tutuyor ve gözlerinin içine bakıyorum.
– Partinin politikası dediğin şey nedir? Sisteme nasıl

entegre olabiliriz... Bundan ibaret. Oysa biliyoruz ki bu sistem dünya kaynaklarını nüfusun tuzu kuru olan yüzde birine veriyor.
– Yahu bunlar uzun işler. Dünyayı tanzim etmek...
Lafını kesiyorum.
– Nizâm-ı âlem yani.
– Hah, onun gibi bir şey. Sırası mı şimdi. Harika bir kadro bulmuşuz, sen nizâm-ı âlemden bahsediyorsun. Ülke borç batağında kardeşim, biz borçtan kurtulmaya bakıyoruz.
– Boşuna çaba. Bu politikacılar sizi borçtan kurtarmaz. Piyasaya teslim olmuşsunuz zaten.
– Peki ne yapacağız?
Ellerimi omzundan çekip yeniden volta atmaya başlıyorum.
– Bilmiyorum. Ama bir yolunu bulmamız şart. Dünyaya teklif edeceğimiz bir âdil düzen olmalı. Memlekette ne fikir kalmış, ne fikir adamı. Çöl olmuş, çöl.
Mehmet de ayaklanıyor. Sigarasını bitirmeden küllüğe bastırıyor.
– Sen bırak bunları. Bunlara akademisyenler, filozoflar baksın. Bizim acil işimiz var, millet ekmek derdinde.
Odada durmuş, birbirimizi süzüyoruz.
Mehmet:
– Devlette çalışmak istemiyorsun.
– Öyle.
– Anlıyorum. Ama boş oturmak olmaz. Özel sektörde bir iş bak.

– Nasıl yani?
– Bizim arkadaşlardan çoğu yükü tuttu. Birini ararız.
Biraz dudaklarımı çiğnedim, sonra:
– Eh, bir de o cepheye bakalım. Memleketi tanıyalım.
– Kemal'i arayayım mı?
– Hangi Kemal.
– Bizim Kel Kemal ya!
Kel, Kel, kim bu Kel, ha!...
– Onlar babasıyla tekstil işi yapıyordu değil mi?
– Öyle idi ama şimdi çok büyüdüler. Gıda, inşaat, nakliye. Tam bir holding.
– Vay be!
Adres defterini çıkardı, karıştırıyor. Telefon edecek.
– Ne diyeceksin Kemal'e?
– Yanımda olduğunu, ziyaret etmek istediğini, istersen sen konuş.
– Yo, yo! Sen ara hele!..
Arıyor, az sonra Kemal ile konuşuyorlar.
– Ömer Faruk, hatırladın mı, dernekten.
– Ya. Evet, yurtdışında idi, döndü. Biz devlete alalım diye diller döktük ama olmadı.
Kimbilir daha neler diyecek, telefonu çekip alıyorum.
– Kemal merhaba.

Çok seviniyor. Beni gökte ararken yerde bulmuş. Bilsem bana ne kadar ihtiyaçları varmış. Adam kıtlığı had safhadaymış. Aralıksız konuşuyor. Sonunda lafını kesiyorum.

– Tamam, geleceğim. Tamam dedim. En kısa zamanda.

Yahu tuhaf değil mi?
Herkesin bana ihtiyacı var.
Memleketi kurtarmaya geldim galiba.

Sahte rakı

Bir taksideyim, Kemal'e gidiyoruz. Radyoda haberler. Sahte rakı imal eden birileri yakalanmış. Şoför radyoyu kapatıyor. Sanki ben ona "Usta şu senin sahte rakı hikâyesini bi anlatsana" demişim gibi gayet samimi anlatmaya başlıyor.

Hikâyenin girişi: Sahte rakı imalatçılarına ve sahtekârların alayına okkalı bir küfür.

– Abi belki sen de bilirsin, geçen yılbaşından önce bunlardan bir çete daha çökertilmişti.

– Yoo... Bilmiyorum.

Bilmediğime seviniyor, ballandırarak anlatıyor.

Bunlar rakıyı kotarmış, şişelemiş, bir iki parti satmışlar. Hani yılbaşı önü ya, o sıra pazarlıyorlar. Derken polis enselerine binmiş. Başlarındaki adamı televizyonda gördüm. Meymenetsiz alçağın teki, zaten bu suçtan bir sürü sabıkası varmış.

Buraya kadar bir adi hikâye, sen bundan sonrasına bak. Birkaç gün geçti; Çekmece mi, Menekşe mi oralarda, sahilde bir ihtiyarın cesedini bulmuşlar. Adam sahte rakı içerek ölmüş. Zaten alkolikmiş.

E, ne var bunda diyeceksin sen tabi. Yahu abi insan inanamıyor ama adam, oğlunun imal ettiği rakıdan içmiş. Hiç habersiz. Bir yerde bulmuş, ucuz diye almış. Meğer bu çetenin ilk parti malı sattığı yer ihtiyarın şişeyi aldığı yermiş.
Ben de gayrı ihtiyari "Vay be!" diyorum. Şoför anlattığı hikâyenin finalini daha bir etkili ses tonu ile şöyle bağlıyor:
– Ya! Annıyosun değil mi abi. Adam öz babasının ölümüne sebep olmuş. Bu işte, bu tutuklanan adam.
– Evet, inanılmaz, acıklı bir şey.
– Bu kadarla kalsa iyi. Meğer ölen ihtiyar sahte rakının kralıymış abi. Defalarca yakalanmış, içerde yatmış, sonra elden ayaktan düşmüş, haneberduş olmuş. Ama meslek bu ya, babadan oğula geçiyor işte. Bu herif rakı işini babasından kapmış

Bu kadarı da fazla yani. Susuyorum. Benim bu mânalı sessizliğim şoförü de susturuyor. Ne diyebiliriz ki?

Aş bunları aş

Kemal'in odası neredeyse bir basket sahası kadar. Meşe döşeme, meşe masa, dolaplar. Yerde yörük kilimleri, duvarlarda hatlar, resimler, fotoğraflar, haritalar. Bir camlı dolapta iş dünyasından, basından, türlü yerlerden alınmış ödül koleksiyonu. Her yan salon bitkile-

riyle dolu. Kemal'in odası, kafası kadar zengin ve karışık.
Kemal aynı Kemal, az daha şişman o kadar.
Babasıyla beraber tekstil işi yaptıkları günlerden başladı, holdingin kuruluşuna kadar geldi. Ben arada bir "Ha, hı" diyorum o kadar. Bir kahve, iki ıhlamur içtim, çok ısrar ettiği için bir de çikolata yedim. Başarılarının başımı döndürmüş olacağına kanaat getirince bana döndü:
– Ee, sen neler yapıyorsun? Hâlâ aynı fikirlerde misin?
Hiç duraksamadım:
– Evet. Hâlâ zenginlerin servetinden fakirlerin hakkını nasıl alabiliriz, bunun formülünü arıyorum.

Sustu, bana sanki küçümseyerek baktı, sanki "Aş bunları aş" dedi. Sonra yine başladı. Yetmişten fazla ülkeye ihracat yapıyorlarmış. Binlerce çalışanı varmış. Yakında Mısır ve Moldovya'ya yatırım yapacakmış. İşsize iş. Memlekete döviz. İşte benim söylediğim, istediğim formül bu değil miymiş?
Konuşma bu minval üzere giderse uzayacak, iyisi mi hesaplaşalım.
– Peki, beni niçin istiyorsun?
Önce ne diyeceğini bilemedi. Elindeki kehribar tesbihi şakırdattı.
Sonra hem bana ihtiyacı yokmuş, hem de aksine çok ihtiyacı varmış gibi karmaşık bir tavırla şunları söyledi:

– İş büyüdü, para ve ciro büyüdü. Güvenecek kimse yok. Bilen kimse yok. Bana destek olacak kimse yok. Yalnızlık çekiyorum. Ayrıca açık konuşayım, bu parayı, bu işi yönetmek ayrı bir ihtisas istiyor.
– Ben piyasadan gelmiyorum Kemal. Ben akademisyenim.
Gülüyor, kel başını kaşıyor:
– Biliyorum. Ama seni tanırım. Üstesinden gelemeyeceğin iş yoktur. Yeterki inanmış ol. Kadroyu kurarız.
Kafese kendi girdi, benden günah gitti.
– İyi de senin yaptığın işe inanmıyorum ki? Altı üstü başkasının değirmenine su taşıyorsun. Memlekete geldiğimde ilk duyduğum dedikodu "Mücahitler müteahhit oldu" sözüydü.
Yüzü asıldı. Bu kadar başarı hikâyesinin bir kalemde silinmesini hazmedemedi.
– Ne diyorsun Ömer! Şu kadar adam benden ekmek yiyor. Memlekete şu kadar döviz kazandırıyorum. Kötü mü bu?
– Yoo! Kötü demedim ama abartıyorsun.
– Nasıl yani?
– Bu insanlar ne yapıyor? Don gömlek dikmiyor mu? Bunlar Gap, Levi's, Next gibi markalarla dünyaya sunulmuyor mu?
– Evet. Ben kazancıma bakarım.
Ticaret budur. Bedava mı çalışıyorum?
– Bedavadan bile ucuz.
– Yok ya! Nedenmiş o?

– Senin gibi girişimcileri tek tek düşünürsek tabii ki bedava diyemeyiz. Ama "taşeron girişimciler"i bir bütün olarak alırsak haybeye çalışıyorsunuz diyebilirim.
– Enteresan, anlat bakalım.
– Diyelim filan Amerikan şirketi. Her yıl sana ne kadar pantalon sipariş ediyor?
– İki milyon diyelim.
– Ortalama fiyatın ne kadar?
– On iki dolar.
– Maliyetin?
– Eh, on-on bir.
– Peki, pantalonlara kaç dolarlık etiket takıyorsunuz?
– Verdiğimiz fiyatın altı veya sekiz katı. Yani yetmiş, yüz arası.
– Eveet. Şimdi bu şirketin Türkiye'de senin gibi on-on beş firmayla çalıştığını düşünelim. Yılda Türkiye'ye yirmi beş milyon pantalon yaptırıp bunları üç yüz milyon dolara malediyordur. Pantalonların beşte birini Türkiye'deki mağazalarda satsa, ortalama seksen dolardan dört yüz milyon dolar eder. Bunun iki yüz milyon dolarını masraf ve indirim olarak düşsek bile yirmi beş milyon pantalon için ödediği paranın üçte ikisini sadece Türk müşteriden çıkarıyor.
– Geriye kalır yirmi milyon pantalon.
– Aferin, kafan çalışmaya başladı. Bu yirmi milyon pantalonu Amerika dahil dünyanın birçok ülkesine gönderip otuz dolardan satsa bile altı yüz milyon dolar elde eder.

– Etsin efendim. Adamlar marka olmuş. Marka olmak kolay mı? Haketmiyorlar mı?
Kemal konuşmaya başlıyor. O konuşurken zihnimden "Marka ve İmza" başlıklı yazılmamış bir makaleden cümleler uçuşuyor. Marka giymenin hususi değil umumi bir şey olduğunu; marka ve imzanın iki ayrı zihniyeti temsil ettiğini söylesem. Zevki olanların terzisi olduğunu desem. Terziler birer sanatkârdır ve imzaları vardır değil mi? Oysa marka kolektif bir çabanın ürünüdür. Aslına bakarsan o da bir nevi konfeksiyon. Marka sahibi şirket, markalı pantalonu giyen erkeği veya marka parfüm sürünen kadını bütün dünyadan devşirdiği sürüsüne katıyor. Kovboyların sığırları damgalaması gibi. Marka hegemonik bir şey. İnsanlar makineye nasıl güle-oynaya teslim olmuş ise markaya da öyle tapıyor. Bu tam bir mistifikasyon. Marka giyerek sürüden ayrıldığını sanıyorsun. Farkı farkedin, diyorsun. Heyhat! Bu aldanışın daniskası. Gerçekte sen de bu markanın bir neferi oluyorsun.

Oysa imza şahsî ve muhteremdir. Tektir, biriciktir. Ecdadımız içinde bazı sanatçılar benlik davası gütmemek için eserlerinin altına imza atmamıştır. Var olmak, kesretten kurtulup vahdete erişmektir. "Ah teslimiyet" sözü bu mânadadır. Meselâ dünyadaki onca minare arasında Türk minaresi bir imzadır. Uzaktan gördüğünüz bir beldede Türk minaresi varsa, ecdadımız oraya bir imza atmıştır. Marka insanların şahsiyetini siler, on-

ları tek-tip yapar. İmza çeşitliliktir. Şahsiyetin muhafazası, kimliğin ispatıdır. Türk minaresi milletin imzası ise her minare camiyi yapan mimarın imzasını taşır. Her caminin minaresi farklıdır.
Bunları Kemal'e anlatsam anlar mı acaba? Vazgeçtim. Kemal devam ediyor. Sözünü kestim.
– Ben marka sahibi şirketlere saldırmıyorum. Hakları-dır, alsınlar. Ama biz uyanık olalım. Bu süreçte "ütül-düğümüzü" göstermek istemiştim.
– Kafamı karıştırdın.
– İyidir. Denizler durulmaz dalgalanmadan...
– Her neyse. Senin hesabın doğru da olsa bu "süreç"ten çıkmanın yolunu göstermiyor.
– Aramak lazım.
– Ararız canım. Sen hele bir aramıza katıl. Valla senin için bir ar-ge kurarım. Söz.

Gülüşüyoruz ve eski sıcak ilişkiye dönüyoruz. Beni yemeğe götürmek istiyor. İşim var diye atlatıyorum. Beraber çalışmasak bile ara sıra gel bana akıl ver, diyor. Elbette diyorum. Öpüşüyoruz. Son sözü "senden vazgeçmedim" oluyor.
Ne de olsa esnaf çocuğu.
Esnaf enteresandır. Hem geleneğe bağlı görünür, hem de yenilikleri takip ettiği için modernizme yatkındır. Esnafı küçümsemek, salak entellere mahsus.

Ev danası öküz olmaz

Kapıdan çıkarken Halil ile karşılaştık, ikimiz de şaşırdık. Halil dernekte liseliler takımından idi; girişken, zeki bir çocuk. Tebessüm ve saygıyla yaklaşıp elimi sıkmak istedi; ben daha ileri gidip sarılarak öptüm onu, sanırım bu gösterdiğim yakınlıktan duygulandı.
– Hoşgeldiniz Ömer abi. Biz sizi yurtdışında biliyorduk.
– Öyle idi, ama döndüm. Birkaç ay oluyor. Sen burada mı çalışıyorsun?
– Evet abi.
– Ben de Kemal'e uğramıştım, görüştük biraz. Eski arkadaş.
Öylece kapı önünde dikiliyor oluşumuz bir süre sonra ikimizi de rahatsız etmiş olacak ki, Halil atıldı:
– Vaktiniz varsa bir yemek yiyelim Ömer abi.
Beni yemeğe davet ediyor. Kemal'in davetini kabul etmemiştim, ama bunu edeceğim. Konuşuruz. Ne olup bittiğini patrondan dinledik; bir de çalışanı dinleyelim. Halil sanıyorum Antepli idi. Oralarda "Antep Sofrası" diye bir kebapçı açılmış, beni oraya götürdü. Anadolu mutfağı İstanbul'u istila etmiş. İyi de olmuş. İstanbullu, kaldıysa tabi, yesin de kebabın ne olduğunu anlasın. Aslında Halil beni konuşturup hem dünya ahvalinden, hem memleketin durumundan, hem de çalıştığı Holding'in halinden haberdar olmak istiyordu, ama tersi oldu. Ben sordum, o söyledi.

Mektebini iyi bir derece ile bitirmiş. Lisan biliyor, üstüne bir de mastır yapmış, önemli bankalardan biri bunu kapmış.
Bilgili, ahlâklı, kabiliyetli bir çocuk ya, tez vakitte yükselmiş, bankada iyi bir pozisyonu varmış.
Bu sıralarda Kemal buna musallat olmuş. Ne de olsa "eski abiler"den, asıldıkça asılmış. Burada aybaşını bekleyip durma diyormuş, bize gel. Bana bir Finans Müdürü lazım, sen tam aradığım adamsın, bir süre çalış, sonra seni yurtiçinde veya dışındaki fabrikalardan birinin başına getiririz. Şöyle işi bir kap, etrafa alış, piyasayı tanı, işte falan filan diyerek oğlanın ağzından girip burnundan çıkarak bankadan ayırmış.
Hisse vereceğini dahi söylemiş.
Geldik diyor Halil, işte koca Holding, ben de Finans Müdürü'yüm ya, bayağı beklentilerim var; Kemal Bey'in verdiği sözler var. Beni "şimdilik" kaydı ile bir ufacık odaya tıktılar. Nasıl desem abi, görmen lazım yani, üç arkadaşım gelse oturtacak yer yok, inanmazsın bir sekreterim bile yok.
– Peki maaş?!
– Şimdilik kaydı ile bankadakinden az.
Finans Müdürü'nün odası bir vezne, Halil ise düpedüz bir veznedar olmuş. Kemal ile fırsat bulup konuştuğumda, her seferinde "sık dişini, az kaldı" diyormuş. Ay geçmiş, sene geçmiş, durumda bir düzelme yok, Halil bayağı sıkıntılı.
Tabi Kemal "eski abiler"den olduğu için, bu çocuk da

karakterli biri olduğu için ne sert çıkabiliyor, ne yalvarıyor. Derken Kemal para işlerine bakacak İstanbul'da doğmuş büyümüş, birkaç dil bilen bir İtalyan kız almış, bütün işini onunla görüyormuş, Halil'e ayda yılda bir selâm o kadar. En son görüşmelerinde Halil biraz surat asacak olmuş, işte İtalyan kızın pozisyonu falan derken, Kemal onun sırtını sıvazlamış. "Merak etme sen, o ne de olsa yabancı, bugün var yarın yok. Sen öyle misin, sen bu evin oğlusun be!"

Halil, "Evin oğluyum belki ama üvey evlat sayıyorum kendimi. Böyle abilik, böyle idare olur mu Ömer Abi. Hem sadece benim durumum bu şekilde değil, bizim camiadan ne kadar adam gelmişse onlar bir nevi ikinci sınıf adam, yabancılar birinci sınıf. Doğrusu çok ağırıma gidiyor. Bizim müesseselerimiz niçin böyle?"

Ah Halil ah! Bilsen ki bu durum bugünün meselesi değildir. Belki de biliyorsun, asırlık bir iştir bu. Hâkim sermaye ile hâkim kültürün dümen suyuna girip bir de dışarının acentası oldu mu, hapı yutuyoruz. Davul bizim boynumuzda, tokmak başkasının elinde.

Yemek bitti, kalktık. Ayrılırken Halil:

– Bana ne tavsiye edersin abi, diye sordu.

Sıkıntı ile etrafa baktım. Diyecek bir söz bulamıyordum. Yeniden bankaya dön desem "davaya ihanet" gibi olacak. "Sabır" dedim sadece. Sonra ataların sözüne sığındım: "Geceler gebedir, meşime-i şebden neler doğar bilemeyiz."

Memleketin has evlatları durumu bu sözlerle ne kadar

idare edebilecek acaba?
Bir yerden sonra "Hadi lan, biz keriz miyiz yani" diye kabalaşarak çekip gitseler hiç kabahatleri yoktur yani.
Eve dönerken Kemal'in Holding'i hakkında anlattıkları ile Halil'in söylediklerini alt alta sıralayıp, bizim iş çevrelerinin birkaç maddeye sığacak resmini çizdim. Şöyle:
1- Hele bir Besmele çekelim.
2- Kervan yolda düzülür.
3- Bir koyundan birden fazla post çıkar (istihdam için).
4- Bizde çalışanlar kanaat sahibidir, asgari ücret kâfidir.
5- Arkadaşlar boşuna kendini yormasın. Ev danası öküz olmaz.
6- Üst yönetimde ihtiyaca binaen ülkenin güç odaklarından bir emekli zat bulundurulması elzemdir.
7- Ticaretle merhameti karıştırmayalım.
8- Ar-ge mi diyorsun? Emin Usta yeter. Makineyi o kurdu, verimine o bakar.
9- Bu resmin istisnası vardır elbette.

Tablo zihnimi o kadar meşgul etmiş ki, eve vardığımda Halil'in verdiği bir haberi oracıkta hatırladım. Büyük bir otelde "Kalkınmada Öncelikler" konulu bir konferans mı, seminer mi düzenleniyormuş, neymiş, "Abi mutlaka uğra" demişti.
Gideceğim elbette. Memleket meseleleri yakamıza yapışmış bir kere. Kim ne diyor bilmek lazım.

Korsan tebliğ

Salon dolamamış.
Demek ki memleketin "kalkınma meselesi" o kadar önemli bulunmuyor.
Acaba! Bunun bir de organizasyonu, duyurulması, reklâmı, katılımcılar arasında meşhur simaların olması vb. lazımdır. Günümüzde insanları bir yere toplamanın yöntemleri var. Her neyse.

Konuşmacılar tebliğlerini sunuyor.
Salondakiler bunları pek de umursamıyor.

Sonra çok tuhaf bir şey oldu.
Bir tebliğ sahibi profesörün adı anons edildi. Ama adam ortalarda yok.
Herkes sağa sola bakıyor.
Organizasyon komitesinde bir panik.
Adam gelmemiş galiba.

Şeytan dürttü, kalktım.
Hadi be, şeytan da kim oluyor, kendim kalktım. Kal-

kınca bütün salon bana baktı.
Kararlı adımlarla kürsüye çıktım.
Organizasyon komitesi şaşkın. Neler konuştuklarını duyar gibiyim.
– Kim lan bu?
– Adı anılan profesör.
– Tanıyanınız var mı?
– Yoo!...
– Ee, ne demeye herifi kürsüye çıkardınız?
– Belki de kendisidir. Şimdi müdahale edersek skandal olur.
– Asıl skandal bu adam o adam değilse olur, salak.
– Bana salak mı diyorsun?
– Arkadaşlar panik yapmayın, herkes bize bakıyor. Ne ise, olan oldu.
– İnşallah abuk-sabuk bir konuşma yapmaz.
– Rezil olduk, rezil.

Kürsüde konuşmaya alışkınım. İstesem şov bile yapabilirim ama oradakilere bir ders vermek şimdilik yeter de artar bile.
Söze başladım:
– Efendim ben aslında kalkınmaya da, ilerlemeye de her anlamda karşıyım (Salonda bir huzursuz kıpraşma, iyi bu, dikkat kesildiler).
Ancak madem lütfedip beni de davet ettiler, (organizasyon komitesine dönüp hafifçe selâmlıyorum) ülkemiz için gerekli olduğuna inandığım bazı öncelikleri

kısaca sıralayacağım.

İlk problem düzen. Diyelim ki Fransa'dan otomobille çıktık yola; Almanya, Avusturya, Macaristan, Bulgaristan filan üzerinden Türkiye'ye geliyoruz. Yol boyunca Türk TIRları görüyoruz; hiç 70 km'den fazla hız yapan yok. Kapıkule'yi geçiyoruz, aynı TIRlar bu sefer 120 km'nin altına inmiyor ve fırsat buldukça en sol şeritte seyrediyorlar. Modern medeniyet bir otomobil medeniyetidir ve düzenin ana simgesi trafiktir. Trafikte düzen sağlayamamış bir ülkenin, meselâ siyasette düzen tutturması diye bir şey söz konusu olamaz.

İkinci problem hukuk. TIR sürücüsü sınır ötesinde niçin Türkiye'deki gibi davranamıyor? Çünkü ister komünist ister kapitalist olsun, o ülkelerde uyulması zorunlu hukuk kuralları var. Müeyyideler var. Kurallara uymayanlar vakit geçirilmeden cezalandırılır. Kaynağını hatırlamıyorum ama İlhanlılar dönemi İran şehirlerinin giriş/çıkışlarında üzerinde insan (maketi?) asılı darağaçları olurmuş. Yani bu beldede yasalara uymazsanız, başınıza gelecek olan budur mânasına. Trafik işaretleri de Avrupa'da böyle algılanıyor. Park yapılmaması gereken yerde iki defa park eden arabanın sahibi önce doktor muayenesine gönderiliyor, sonra mahkemeye çıkarılıyor. Para cezası da cabası!

Üçüncü problem özgüven eksikliği. Fikir üretmekte

aciziz, özgün sözler söylemekten adeta korkuyoruz.

Dördüncü problem hareket eksikliği. Özgün fikirlerimiz olmasa da çok konuşuyor, az iş yapıyoruz. İş yapmak mesuliyet getiriyor. Bir bakıma mesuliyetten kaçıyoruz. Mesuliyet bir isyan ahlâkı ister. "İsyan ahlâkı" konusu uzun bir meseledir, şimdilik buna girmiyorum.

Son problem dertsizlik. Milleti, insanlığı alâkadar eden "büyük meseleler" artık fertleri harekete geçirmiyor. İdealsiz hesapçılıkla iyi iş kotarabilir, fakat büyük organizasyonlar kuramayız!

Konuşmamı bitirince aynı kararlı adımlarla kürsüden indim. Bütün salon beni izliyordu. Yerime oturmadan çıkıp gittim. Hâtiften bir sada geldi kulağıma:
– Adam kısa konuştu ama, iyi konuştu.
– Kim acaba?

Neyse ki Halil gelmemişti. İyi ki gelmemiş. Salonda beni tanıyan birinin olmaması büyük şans. Yoksa bu korsan tebliğ suya düşerdi.

Edebiyat ne işe yarar?

Binadan çıktım, amaçsız dolaşmaya başladım. Ne ka-

dar yürüdüğümü hatırlamıyorum, yorulmuşum.
Bir alış-veriş merkezine girdim.
Aman Allah'ım, bu ne kalabalık! Çoğu vitrin geziyor, gençler kız kovalıyor. Mağazalara şöyle bir göz atınca hâkim sermaye ve hâkim kültürün hegemonyasını görüyorsunuz. Türkçe ismi olan dükkân yok.
Bir kitapçıya girdim, birkaç edebiyat dergisi aldım. Bakalım edebiyat ile uğraşanlar bu hengâme içinde neden bahsediyor.
Bir cafeye oturdum. Hemen her katta ayak-üstü karın doyuracak yerler var. Çay söyledim. Koca bir porselen fincan içinde geldi. Çay demeye bin şahit ister, soğuk nevale. Ben çayı ince belli cam bardakta severim. İşletmeci ne yapsın, müşteri yabancı menşeli kahve istiyor. Öylece bakınıyorum. Derken az ileride bir masada tek başına oturan bir kız gözüme çarptı. Küt kesilmiş kısa kestane saçları, minik ve kalkık burnu, beyaz teni ile çok güzel bir kız. Dik yaka bir kazak var üstünde, boynu uzun, kuğu gibi bir şey.

Bir ara döndü bana baktı.
Hüzün dolu bir güzellik. Tıpkı Juliette Binoche.
Kalkıp yanına gittim:
– Merhaba!
Ses yok.
– Oturabilir miyim?
Ses yok.
Oturdum. Bir zaman bu hüzün dolu yüze baktım. De-

rin siyah gözler.
– Neden bu kadar kederlisiniz?
– Köpeğim kayboldu, dedi.

Ne ben kızın masasına gittim, ne köpekten haberim var. Kız gerçek, sahne yalan. Üstelik işin romantik boyutuna fena halde limon sıkıldı.
Güzel ve hüzünlü kızı alış-veriş merkezinde bırakıp çıktım.

O gece beni yine uyku tutmadı. Densizlik edip bir korsan tebliğ okudum, tanımadığım bir kıza neredeyse ilân-ı aşk etmeye kalktım, fiilen değil zihnen olsa bile tatsız. Neden böyle huzursuzum?

Yataktayım. Başım yastıkta, gözlerim tavanda. Galiba bacak tıklamaya başlayacak. Komodinin üzerindeki lambayı yaktım, gündüz aldığım edebiyat dergilerinden birine uzandım. Sırtıma yastığı dayayıp toparlandım, dergiyi karıştırırken Mustafa Kutlu imzalı bir hikâyeye rasladım.
İşte hikâye:

İP

Adam bir koltuğa oturmuş, urgan kalınlığındaki ipi büyük bir şevk ile çekiyor, çekiyor, az sonra ucunu yakalayacağını (bulacağını) sanıyordu. İpin

ucu pencereden sarkmış, kim bilir nerelere uzanmıştı. Kaç saattir çekiyordu ipi, yorulmuştu, ama gevşemiyordu, çekmeye devam ediyordu; nasıl olsa ucu geçecekti eline. İşte o zaman!...

Bunca zamandır çekilen urgan kalınlığındaki ip neredeyse adamın bulunduğu odayı doldurmuştu. Kıvrım kıvrım üstüne, ip yığını tavana değecek gibiydi.

Adam bir ara duraladı.

Etrafına bakındı.

Çektiği ip odada kıpırdayacak yer bırakmamıştı.

Az daha çekerse ipi koyacak yer kalmayacaktı.

Öteki odaya geçti, çekmeye devam etti.

Yemeyi-içmeyi unutmuştu.

Oda doldu, mutfak doldu, aralık doldu, ip her yanı kuşattı, ama hâlâ ucu görünmüyordu.

Adam durdu-düşündü.

"Yöntem yanlış" diye düşündü.

İpi çekeceğine, ipi takip etse daha iyi olacaktı.

Kalktı, giyindi, bir iki lokma bir şeyler yedi, çıktı evden.

İpin ucu pencereden sarkıyor, bahçeyi geçiyor, sokağa çıkıyor, yaya kaldırımı boyunca uzanıyor, köşeyi dönüp kayboluyordu.

Adam ipe yapıştı.

Tuta tuta ipi takip etmeye başladı. Nereye kadar gidiyordu acaba?

Nereye giderse gitsin, kararlıydı, bu ipin ucunu

bulacaktı. İpin ucunu bulunca her şey aydınlanacak, sıkıntıların kaynağı meydana çıkacaktı elbet. Sokaktakiler ipe tutunmuş giden adamı hayretle izliyordu. Bir ihtiyar:
– Nereye böyle, diye sordu.
– İpin ucunu bulmaya, diye cevap verdi adam.
– Yorma kendini evladım, otur şuraya, çek ipi, sen gideceğine o gelsin, şeklinde nasihat etti.
Adam acıyla gülümsedi.
– O kadar kolay değil amca, çek-çek bitmiyor.

İhtiyar:
– Allah çektirmesin, deyip yürüdü.
Onun ardından bir çocuk yanaştı.
– Bu ipin ucunda ne var?
Çok mânalı bir soruydu. Adam kafasını kaşıdı:
– Bir bilebilsem, dedi.
İki bıçkın, çakırkeyf geldiler:
– Hocam, hadi iyisin, ipi yakalamışsın.
– Evet, yakaladık.
– Eee... Ne geliyor oltaya, yırttın hadi.
– Yok canım, henüz görünürde bir şey yok.
– Olur-olur, çekmeye devam. Hadi marş.
Aklı başında, gözlüklü, okur-yazar biri:
– Tuhaf bir şey senin uğraş, ucunda ne olduğunu bilmediğin bir yola gidiyorsun, ya boş çıkarsa?
– Nasip, dedi ona. Boynunu büküp ipin peşisıra yürümeye başladı.

Caddeleri, meydanları aştı; bir büyük parktan geçti, otoyola çıktı.
İp gidiyor, adam gidiyor.
Niçin gidiyor?
Neden ipin ucu gözükmüyor? Kim koymuş bu ipi bu yola? Ondan başkası niçin ilgilenmiyor?
Sorulara boşverdi adam, engelleri aşmaya devam etti. Bir köprüden geçti, bir tünele girip çıktı, şehir dışına ulaştı.
İp tepeleri aşıyor, tepelerin ardında batan güneşe doğru uzanıyordu.
Adam yorulmuştu. Acıkmış ve susamıştı.
İçinde o eski şevk kalmamıştı. Hatta ufaktan bir usanç baş göstermişti.
Silkindi, derin bir nefes aldı, ipe daha bir heyecanla sarıldı. "Çözülmek yok" dedi içinden, "yılgınlık yok".
Yürüdü tepelere ve batan güne doğru...
İp gidiyor, adam ipi takip ediyordu.
Zaman sonra alev alev yanan güneş ufukta küçülmeye başladı.
Gün battı, adam kayboldu.
Gece.
Adam deniz kenarında. İp gidiyor, o gidiyor.
Dalgaların hışırtısı, mehtap. İp bir yerden sonra yeniden şehre dönüyor.
Yine otoyol.
Gelip geçen arabalardan ipe tutunmuş giden ada-

ma merakla bakanlar...
Adam oralı değil, kendi âleminde.
Sonra.
Sonrası büyük şaşkınlık.
Gele gele kendi evine geliyor.
İp uzuyor, bahçeden geçiyor, o bildik pencereden içeri giriyor.
Adam boncuk boncuk terlemektedir.

İpi bırakır. Eve gider, kapıyı açıp girer, doğru salona yönelir.
Şok.
Adam bu defa salon kapısının önünde, ışığı açınca dehşetle sendeler.
İp tavana uzanmakta, avizenin demir halkasından sarkmaktadır.
Lâkin bir idam halkası biçiminde.
Adam düşe kalka kendini bir koltuğa atar.
Oradan idam halkasına bakmaya başlar.

Hikâye bitti.
Aklımda şu soru: Edebiyat ne işe yarar? En azından bize bir ipucu vermeli değil midir; kimin ipine sarıldığımızı hissettirmeli değil midir?
Bu hikâye böyle bir işi beceriyor. Atılan adımın aklen olmasa bile kalben doğru olup olmadığını kurcalıyor.
En azından okuyanı huzursuz ediyor.
Ama ben zaten huzursuzum. Hikâyeyi bitirdikten son-

ra bacaktaki tıklama karıncalanmaya, ardından gerilmeye dönüştü.
Mecburen kalktım.
Biraz dolaşınca hafifliyor.
Ne yapsam acaba? Yarın bir doktora mı gitsem?
Bu gece uyku yine haram bana.

İstanbul biter mi?

Salacak kıyısında bir kahvedeyim.
İnce belli cam bardakta çayımı içip İstanbul'u seyre dalıyorum.
Sarayburnu, minare ve kubbeler, asıl İstanbul dediğimiz yer: Suriçi. Bu siluet burada durdukça İstanbul yaşıyor demektir.
Sonra köprü, sonra Galata, yarım döndüğümüz zaman gökdelenleri ile başka bir siluet kazanmış olan yeni İstanbul: Mecidiyeköy, Maslak ve ilerisi.

Türk İstanbul nedir?
Bodur minaresi ile bir mescit, yanında bir ihtiyar çınar, onun gölgesinde bir çeşme, iki dükkân, bir sıbyan mektebi ve mektebin alnında bir kuş evi.
İstanbul bu mu? Bu kadar mı?
Evet, öyle.
Ya o muazzam camiler, saraylar, konaklar, medreseler, çeşmeler, sebiller, sanayi, nüfus ve finans.
Bunlar bir dünya şehrini göstermiyor mu?
Olabilir. Ama bu ne aradığınıza bağlı. Bir dünya şehri

arıyorsanız bilemem. Bana sorarsanız yukarıda tasvir ettiğim mütevazı yapısı ile o bir ruh. Serapa maneviyat. Öyle olmasa, üç kıtaya hükmeden padişahların sarayı Topkapı gibi minik bir yapıya sığar mıydı?

Bu ruhtan neşet eden medeniyet, gaza ile fethedilen toprakları şenlendirilmiş. Oralara adaletin yanında zerafet ve incelik taşımış. Standartlar bunu gösteriyor. Hâlâ gösteriyor. Kemah'ta, Ermenek'te, Kula'da, Saraybosna'da, Arnavutluk'un uzak dağ köylerinde bile; Travnik'te, Kırım'da. Semerkant'tan, Buhara'dan kanatlanan güvercin Mostar Köprüsü'ne, Blagay Tekkesi'ne konuvermiş.

Güvercinin gelip geçtiği topraklarda bu ruhu terennüm eden ilahîyi, mimariyi, merhameti, hizmet ve hürmeti bulabilirsiniz.

İstanbul'un üzerine asırlardır melekler iniyor. Öyle bir medeniyet inşa edilmiş ki, bunu yapanlar yalan dünyadan ebedî âleme geçerken bu meleklerin kanadı üzerinde uçuyorlar.

Yahya Kemal "Türk İstanbul" yazısına şu cümle ile başlıyor:

"Bir iklimin manzarası, mimarisi ve halkın arasında tam bir âhenk varsa, orada gözlere bir vatan tablosu görünür".

Cibali'de mi, Ayakapı'da mı yol kenarında bir taşa rastladım. Yarısı toprağa gömülü, yarısı dışarıda kalmış. Dışarıda kalan kısmı yeşile boyanmış, görenler evliya kabri zannediyor. Başında el açıp dua edenler

bile var.

Yaklaştım, taşın üst kısmında kalan tek satır yazıyı okudum: "Raziye Hatun hayratıdır". Belli ki bir çeşme taşı.

Halk mistik İstanbul'u müstevlilerin istilasından korumak için elinden gelse her eski eseri yeşile boyayacak. Kısası mescit ve çınardan meydana gelen o çekirdek tablodan bir yüzük taşı gibi parıltılı Şemsi Paşa, bir muazzam Süleymaniye vücut bulmuş.

Şehirlerin silueti onun hangi esasa, fikre, inanca, güce, medeniyet ve estetiğe mensup olduğunu ortaya koyar. Eski şehirler dünyanın her yerinde dinî düşüncenin, inancın siluetini taşırlar. Budistlerin pagodaları, mabetleri; Hıristiyanların katedral ve çan kuleleri, Müslümanların kubbe ve minareleri, paganların piramitleri...

Bir ara gözlerim Kızkulesi'ne takıldı. Onu hep Boğaz'ın firuze sularında salınan gizemli bir geline benzetmişimdir. Hangi umutsuz sevdanın rüzgârı ile kendini denize atmış, suya seccade salan dervişler gibi dalgalar üzerinde yürümeye başlamıştır.

Heyhat!

Yukarıdan beri dile getirmeye çalıştığım bu şairane düşünce ve duygular gerçekle yüz yüze gelindiğinde yerini tarifsiz kederlere terkediyor. Bu "taşı toprağı altın" şehir, her şey satılık fehvasınca ihaleye çıkarılmıştır. Kızkulesi dahi ihaleden nasibini almış, yeniden dizayn edilmiş, masumiyetini kaybederek işletmeye açılmıştır.

"Men tâ senin yanında hasretem sana" mısraı, o Türk İstanbul'u inşa eden ruh uçup gitmiş; öte fikri kaybolmuş, gün bu gün, saat bu saat olmuştur.
Bu; İstanbul'un üzerine bir şu kadar zamandan beri abanan hâkim sermaye - hâkim kültürün hegemonik baskısıdır.
Bakışlarımı Pera'ya, Maslak'a doğru çeviriyorum.
Ufukları paranın mordan kırmızıya çalan rengi kaplamış. Bu rengin ortasından gökyüzünü fethe çıkan gökdelenler hortlamış.
Gökdelen.
Nedir gökdelen?
Firavun'dan miras kalan ve Tanrı'ya kafa tutan bir kule mi? Yoksa çağdaş küresel fikriyatın dünyayı istila eden zihniyet sembolü mü? Evet o. Nereye bir gökdelen dikilmişse, orada paganist gücün paradan başka ilah tanımayan kanunu geçer.
Gökdelenlerin Pera-Maslak hattında oluşturdukları siluet, suriçi İstanbul'un kubbe ve minarelerden oluşan siluetine meydan okuyarak "güç bende" diyor.
Yani.

Yani bundan böyle İstanbul benim ardımsıra gelecek, beni takip edecek, bana inanacak Suriçi melul-mahzun soruyor:
– Ya ben ne olacağım?
Pera sırıtıyor:
– Yağlı müşterilerimizi gezdirecek, mistik-egzotik-

otantik bir müze.
– Ama müze yaşamaz ki. O bir kelebek koleksiyonu sayılır.
– Elbette, sana yaşa diyen kim?
Sen doğma, doğurma, yürüme, ses çıkarma, olduğun yerde kal ve don. Senin adın artık "Müze Şehir"dir.

Keşke "Müze Şehir" olsaydı. Hiç olmazsa tozu alınır, tamiri yapılır, barındırdığı eski eserler muhafaza edilir, etrafı ağaç-çiçek-çimen ile süslenirdi. Tersi olmuş. Kullanılmış ve terkedilmiş.
En azından bir mimarî geleneğimiz olduğunu kabul etmek lazım. Bunu yenileyebilir miydik?
Bir gelenek yenilenemezse kurur, ölür, yok olur.
Ancak mesele dıştan göründüğü gibi değil. Daha derinde.
Kurduğumuz medeniyet esasen tarım toplumuna dayanıyordu. Biz sanayi kuramadık. Sanayi medeniyetini inşa edenlerin fikir ve eserlerini ya ithal ettik ya da taklit. Belki vahşi kapitalizmin kurduğu bu sanayi, bu medeniyet bizim inanç ve geleneğimize uymuyordu. Doğrusu bu.
İçimde karmaşık fikirler, çelişkili duygular, ağzım ve gönlüm acımış, kahveden kalkıp karşıya, İstanbul'a geçtim.

Ömür biter umut bitmez

Gedikpaşa şehrin ortasında koca bir harabe, bir çürük diş. Harap binaların karanlık bodrumlarında hâlâ ayakkabı imalatı yapılıyor. Yaz sıcağında atletle dolaşan, çalışan, soluk yüzlü, zayıf, beslenme bozukluğu çeken çırak çocuklar, genç kalfalar. Geçim sıkıntısından kendini alkole vurmuş ve genç yaşta çökmüş ustalar. Sahipleri tarafından terkedilmiş, dokunsan yıkılacak eski binalar. Bu binalara sığınan Doğu'dan gelmiş çok çocuklu fakir aileler. Balkondan balkona çekilen çamaşır ipleri; iplerde dalgalanan rengi atmış giysiler. Her yanda tiner kokusu.

Aşağıya, Çifte Gelinler'e kadar iniyorum.

Neden kendimi İstanbul'a vurdum.

Ne arıyorum bu sokaklarda?

Bir umut, bir fikir, bu şehri kuran ve asırlarca yaşatan o ruhtan bir esinti. Hikâyenin işaret ettiği ipucu. Açıkçası "isyan ahlâkı"nın kenarda köşede kalmış, hâlâ sönmemiş kıvılcımı.

Onca menkıbe, onca efsane, onca destan, Süleymaniye Kütüphanesi'ne sığmayan binlerce yazma eser.

Bunlar hiç mi konuşmayacak? Boşuna mı yazıldı? Bana söyleyecekleri bir çift söz yok mu?

Kumkapı'ya varınca "evet yok" cevabı geldi. Onlar ancak akademisyenlerin doktora tezlerine malzeme oluyormuş.

Kumkapı sokakları bir âlem. Doğu Avrupa ve Rusya'dan gelen kadınlar gündüz gözü neredeyse bileğimden tutarak beni bir köhne otele çekecek kadar fütursuz, yarı çıplak dolaşıyor.
Makyajı akmış mağazalar, ucuz mallar, koca siyah naylon poşetlere doldurulan iç çamaşırları; Liceliler, Makedonlar, Karadenizliler, Siirtliler, Moldovyalılar, Ruslar, Azeriler, İranlılar...
Burası neresi?
Lâleli Camii'nin dibinde garip bir dil konuşuluyor. Yarısı ses, yarısı işaret. Bu dilin getirdiği alış-veriş çarşıyı ayakta tutuyormuş. Bu vesile ile ülkeye döviz akıyormuş. Ve biz böylece dünyaya açılarak Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar fütuhata çıkacakmışız.

İçim daraldı.
Kendimi surdışına attım.
Sur boyunca Yedikule'den Topkapı'ya kadar uzanan bostanlarda dinlendim.
Buraları babadan oğula ekip yeşerten Cideli bostancılarla konuştum; yarım ekmek-peynir-tere-maydanoz ile karnımı doyurdum. Geçen asrın başında çekilen fotoğrafları hatırladım. O günden bugüne bostanlarda değişen bir şey yok. Yeşil örtü surları bekliyor. Yenikapı Mevlevihanesi ile Merkez Efendi şehre doğru âyinler, ilahiler üfürüyor.

Daralan içim genişledi.

Bu beldeyi evliyaların koruyup kolladığına bir kez daha inandım. Onların yüzü suyu hürmetine, kurudu denilen gövdeden her devirde yeşil bir dal fışkırıyor; ve Türk İstanbul düştüğü yerden bir daha kalkıyor.
Tanpınar Divan şiirinden hareketle söyler bu sözü. "Şiirimiz düştüğü yerden kalkacak" der. Yani "ses"ten. Sesini kaybeden, musikisini, âhengini kaybeden şehir onu yeniden bulacak. Yeter ki insan kaybolmasın, insan bozulmasın. Eşyayı, etrafı yenilersin; düzeltirsin ama bozulan insanı düzeltmek zordur, kim bilir kaç nesil alır.
Fikriyatımız da öyle. Yeter ki biz, etrafımızda pervane kesilen ruhun fısıltısını duymak için kalbimizi açabilelim. Fetih bir defaya mahsus değil.
Fetih açmak, açılmak demek.
Bu şehrin kapıları bize yeniden açılacak.

Edirnekapı'ya, oradan Eğrikapı'ya kadar yürüdüm. Şehitlere, sahabe kabirlerine fatihalar okudum. Eğrikapı'dan içeri girdim, İvaz Paşa Camii ve önünde hâlâ akan çeşmenin yanından geçtim.
Karşıma minyatürlerde görülebilecek şirinlikte küçük bir hamam çıktı. Kapısında büyükçe bir kilit. Öylece bakınıyordum ki yanımda bir ihtiyar peyda oldu.

– Hamam kapalı delikanlı, dedi. Çok oldu kapanalı.
– Neden kapandı, dedim.
– Her evde banyo var artık, kim hamama gider. Bitti o iş.

Öyle, başka bir hayat tarzının ürünü hamam, başka bir yerleşim ve yaşama biçiminin uzantısı. Ama insan kıyamıyor işte. Geçmişten kalan mirası ne yapacağız? Başımı kaldırıp kitabesini okumaya çalıştım. Karmaşık, sanatlı bir yazı, sökemedim. Ama altında pırıl pırıl bir beyit var. Talik ile yazılı, şöyle diyor:

"Taharetle erer Hakka erenler
Şifa bulur bu hamama girenler".

Evet, eski dünyadan bize miras kalan eserleri sadece turistik mekân olarak kullanabiliyoruz. Turistlere hitap eden "Türk Hamamı" yaşıyor. Cağaloğlu, Galatasaray vesaire. O güzelim Beylerbeyi Hamamı dahi can çekişiyor. Turist varsa hayat var. Ama burası kenar köşe bir yer, turist gelmez. Ne olacak bu güzelim hamam? Ya atelye, ya depo.

Batsın bu dünya diyeceğim geliyor.
Bir yer, bir şey turistik oldu mu çek kuyruğunu. O artık sirk aslanı sayılır. Hayatımızdan çıkıp gitmiştir.
Hayatımız. Öyle bir şey kaldı mı?
Derken. Bu acı içinde kıvranırken birden ezanlar patlıyor.
Dört bir yanım ezan sesi ile kaplanıyor. Şükür Rabbime, şükür.
Ezan sesi semalara yükseldikçe elbette bir hayatımız vardır.

Tövbe kapısı açık, gayret kuşağı yanıbaşımızdadır.
Gayret bizden, tevfik Allah'tan.
Hele gidip bizim eski mahalleyi bir dolaşalım, delikanlı günlerimizin merkez mekânı Pala'nın Kahve'ye bir uğrayalım.

Direk Ali

Bir düzenek yapmışlar.
Dış kapı açılınca keçilerin boynuna asılan irili-ufaklı çanlardan bir dizi çıngıraklı melodisiyle içeridekileri uyarıyor. Şaşırdım.

Orada durup şaşkınlıkla etrafıma bakındım. Burası Pala'nın Kahve değil.
Bizimki kasanın önündeki koltukta gazete okuyor. Benim bildiğim Ali okumaz. Fotoğraflara ve manşetlere bakar. Saçları dökülmüş, kilo almış, yüzündeki safiyeti kirli sakalın bulutu kaplamış.

Çıngırak sesine döndü, bana doğru baktı.
İçeride kimseler yok, bir iki çalışan adam silueti.
Işık ardımdan vuruyor, yüzüm gölgede kalıyor. Baktı, baktı, çıkaramadı.
Çıkaramayınca pirelendi, hani ben de orada put gibi duruyorum ya, bu iyice tedirgin olmadan ağır ağır yaklaştım. Ali kalktı, gazeteyi masaya bıraktı, gözleri-

ni kısıp bekledi. Yolun yarısına varmıştım ki, tanıdı. Sevinçle bir nara attı.
– Vaaay, Ömer Faruk, sen ha!
– Benim tabi Allah'ın direği.
İkimiz de aynı anda atılıp sarıldık.
Bir süre birbirimize sarılı kaldık.
Yılların hasreti bu.
Camcı Burhan'ın oğlu Ali. Direk Ali. İnce uzun, sırım gibi bir oğlandı. İçimizde en gözü kara olan oydu. "Fazla söze hacet yok" derdi. "Baktın adam laftan anlamıyor, direk çakacaksın." Lakabı bu sebeple "Direk" olmuştu; hem boyuna hem huyuna yakışıyordu.
Dükkânda babasına yardım ederdi, bir ara boks falan yaptı. Fukara çocuğu. Her yanları dökülen bir ahşap evde oturuyorlardı. Hayat mektebinde ezile ezile okuduğu için lisede çift dikiş gidiyordu. Geçim sıkıntısı ona tek bir gerçek var demiş, o da "para"nın önemine o yaşta inanmıştı. Mektepten kovdular. Sürekli kavga, sürekli vukuat; idare de bıktı bundan. O mektepten, mektep ondan kurtuldu.

Ancak hırsızlık, esrar, gasp gibi yanlış yollara sapmadı; babasının yüzünü yere baktırmadı. Biz mektepten çıkınca takım halinde bunların mahalleye inerdik. Pala'nın Kahve'ye takılırdık. İçkimiz, kumarımız yoktu ama; sigara içer, bilardo ve iskambil oynardık. Lise aşkları, kavgalar, siyasi kamplaşmalar, dernekteki seminerler, geceleri "yazıya" çıkardık. Bazı arkadaşlar o

günlerde birer silah edinmişti. Abilerle aradaki ilişkiyi ben sağlıyordum, bu silah işine bozuluyordum ama o yıllarda abilere karşı çıkmak yakışık almayan bir işti. Epeyce okumuş, ağzı laf yapan biri olduğum için beni sayarlardı.

Çok geçmedi işler çığırından çıktı. Mahalle kavgaları silahlı çatışmaya dönüştü, vurulanlar oldu. Bir iki olayda ailem beni karakoldan zor aldı. Ama biz bir takım olmuştuk artık, birbirimizden kopamazdık.

Bu ilişki üniversite yıllarında da sürdü. Pala'nın Kahvesi'ni mekân tuttuğumuz için zavallı adamın dükkânını bir iki kez bombaladılar. Neyse ki gelen mala geldi, cana bir şey olmadı. Pala da bizim fikrimizde olduğu için yüzünü asmadı, çok iyiliğini görmüşüzdür bu Sivaslı eski kabadayının, anlatsam destan olur.
Ali'nin duruşunda, oturuşunda eskiden onda olmayan bir rahatlık hatta hafif bir kasıntı var. Para kazanmış galiba.
Haliyle eski günlerden konuştuk. Kim ölmüş, kim kalmış, kim nerede ne yapıyor? Sonunda söz başkalarının üzerinden aşıp bize ulaştı.
– Yahu senin için artık dönmez diyorduk. Hani yurtdışına giden akademisyenler çokluk orada kalıyor ya, o hesap.
Yanağını okşadım, niçin döndüğümü anlatmak uzun sürecekti, işi şakaya vurdum:

– Seni özledim. Baktım hasretine dayanamıyorum, atlayıp geldim. Bizimkisi malum. Ortalık cehenneme dönünce pederin ısrarı ile kapağı yurtdışına attık. Doktora yaptık işte, biraz da oralarda çalıştım. Seneler çabuk geçiyor be Ali.
– Pederi kaybetmişsin, başın sağ olsun.
– Sizler sağ olun.
Biraz sessiz kaldık. Sonra yeniden:
– Eee! Sen neler yaptın bakalım. Çok iş çevirdiğini biliyorum. Hepsini anlatırsan gece yarısını bulur. Özetle.
Bu mahallede eskiden çok Rum, çok Yahudi vardı. Zamanla dağıldılar. Antika evler, dükkânlar. Çoğu yıprandı, yıkıldı. Ayakta kalanlara Doğu'dan gelenler, Romanlar, fakirler yerleşti. Bir kısmı atelye, ardiye oldu.
Orta mektepte iken Yahudi bir arkadaşımız vardı: Yasef.
Biz ona Yusuf derdik, kendimizden ayırmazdık. Oğlan müzikle uğraşır, gitar falan çalardı. Hatta bir grup kurmuş, liselerarası yarışmalarda birinci olmuştu.
O da ailesiyle beraber İsrail'e gitmiş. Orada zaman sonra bayağı tanınan bir müzisyen olmuş. Bununla da kalmayıp kapağı Avrupa'ya atmış. Eh, birine Allah "yürü ya kulum" derse yürür. Bu bizim Yusuf da yürümeyip koşmuş yani. Ama kabiliyetli çocuktu gerçekten. Oralarda konserler, plaklar derken dünya çapında bir star olmuş.
Kim olursan ol, doğup-büyüdüğün yerden kopamazsın. O seni ömür boyu takip eder. Yusuf hatıraların

çağrısına uyarak bir gün çıkıp gelmiş mahalleye. Büyük bir hayal kırıklığı içinde dolaşmış sokakları. Hangi eve baksa gözleri yaşarıyormuş. Derken Ali ile karşılaşmışlar.

O günlerde Ali babasını kaybetmiş, onun üzüntüsü içinde. Ne yapacağını bilemeden dolaşıp duruyor. Pala yaşlanmış, kahve dökülecek hale gelmiş, tabi eski müşteriler de yok. Yani Yusuf'un geldiği günlerde bu sokaklardan acı, keder, yoksulluk, sel gibi akıyormuş.

Oturup konuşmuşlar. Yusuf Ali'ye "Bu kahveyi al" demiş. Ali "Yahu bende metelik yok, pederin cenazesini zor kaldırdık, nasıl alırım" demiş. "Hadi aldık diyelim, buranın elden geçmesi lazım, hem nasıl işleteceğiz, kahvecilik öldü". Yusuf "Sen o işi bana bırak" diyerek Ali'ye ummadığı bir koltuk çıkmış.

Koltuğu çıkmış ama tam çıkmış, eski günlerin hatırına. Çünkü Ali bu Yusuf'u acayip kollardı küçükken, kimseye ezdirmezdi.

Efendime söyleyeyim; kahveyi almışlar, Yusuf'la el ele verip bu mekânı bara çevirmişler. Bizim Pala'nın Kahve olmuş sana: Palabar.

Palabar Sokağı

"Yahu Ali" dedim; "Bu bar işi racona ters, nasıl olacak?"
"Sorma.. abi", dedi; "Ben de ilk duyduğumda yerimden fırladım, olmaz dedim, milletin yüzüne nasıl bakarız dedim, âlemde bir adımız var dedim".
Demiş ama Yusuf onu dinlememiş. Artık kahve devri kapandı, kahve taşrada kaldı. Bizimkiler cafe oldu. Hatta cafe dahi demodedir, en iyisi bar. Yükselen değer bar. Ben şaşkın "Yahu anlamam bu işten" falan diye kekelemeye başladım, "Merak etmee" diye ağzımı kapadı. Adını bile koymuş: "Palabar". Pala'nın Kahve böylece unutulmamış oluyor. "Çok iyiliğini gördük" demiş Yusuf.

Ardından babasının dükkânı dahil ne var ne yok satmışlar. Ali'nin bu işe girmesi çaresizlikten; bir de doğrusunu demeli, küçük yaştan beri parayı bulmaya bakmasından. Zaten başını eğerek itiraf etti:
– Evet Ömer, racona ters, tamam. Ama abi ne yapalım, yani biz de parayı burda bulduk.

Sustum. Pişmiş aşa su katmanın âlemi yok.
Gitmişler Pala'ya. Adam yatalak olmuş, dünden razı. O üç istemiş, bizimkiler beş vermiş, nasılsa Yusuf'ta para bol. Pala arkalarından dua ededursun bunlar kolları sıvamış, o köhne kahveyi neredeyse yıkarak yerine bu ışıklı Palabar'ı açmışlar.
Ali Yusuf'a "Burası fakir bir semt, müşteri nerde" diye soracak olmuş.
Yusuf: "Pekmezin olsun hocam, sinek Bağdat'tan gelir" demiş.
Ali hâlâ başını kaşıyor: "Yahu anlamadım yani, çok para döktü oğlan, elbet bir bildiği vardır diye bıraktım, ne olursa olsun".
– Ne oldu peki!
– Benzetmek gibi olmasın, neredeyse bir mucize.
– Yani?
– Yani, şunu düşün: Ben, Ali. Direk Ali. Cebir-geometriden on alıyorum. Onun gibi bir şey.
Bastık kahkahayı.
Garsonlar çay getirdi.
Ali maceranın kalan kısmını şöyle özetledi:
Yusuf şöhretli biri. Bizim medya onu sürekli izliyor. Avrupa'da olduğu gibi İstanbul'da da gençlerden oluşan büyük bir hayran kitlesi var.
Bu sebepten olacak, İstanbul'un ünlü eğlence mekân sahipleri, organizatörler, televizyonlar peşpeşe geliyor: "Aman Bay Yasef, bize de bir program" diye yalvarıyorlarmış. Bu hepsine "olmaz" demiş. Peki, ne yap-

mak istiyorsunuz, diye soranlara: Ben bundan böyle "Palabar"dayım, beni dinlemek isteyenler buraya gelecek, deyip kestirip atmış.

Medya Palabar'ı bir türlü yorumlayamamış, kimileri Bizans'tan kalma antik bir mekân sanıyormuş. İlk konserde kıyamet kopmuş. Bar ağzına kadar dolduğu gibi, binanın olduğu sokak mahşer yerine dönmüş. Gençler ellerinde bira kutuları yerlere oturarak konseri takip etmişler.
– Vay be!
– Ya, ne sandın sen!

Hadise duyulunca bütün sosyete buraya akmaya başlamış. İçerideki masalar yetmeyince Belediye'den izin alıp sokağa da masa atmaya başlamışlar. Bu yıkılmaya yüz tutmuş harap sokak, ki adı "Kuyulu Bostan Sokağı"dır; unutulup "Palabar Sokağı" diye anılmaya başlamış.
Yıldızın parladığı anlar vardır.
Sokağın yıldızı parlamaya başlayınca uyanıklar birer birer o eski, dökküntü binaları almaya başlamış.
İşte pekmez, işte sinek.
Ali diyor ki; "Yahu akıllara ziyan bir hücum oldu" diyor.
Eski evler el değiştirince sokakta bir şenlik havası esmeye başlamış. Butik oteller, meyhaneler, antikacılar, İtalyan lokantaları peş peşe dizilivermiş.

Belediye sokağı trafiğe kapatarak zeminin kaldırımını yenilemiş; kendine bir kazanç kapısı açıldığı için sokağa masa atmaya ücreti mukabilinde izin vermiş.
Palabar Sokağı, bir iki yıl içinde ünü Avrupa'yı tutmuş, Amerika'ya sıçramış bir sokak olmuş. Ülkemize gelen her turist kafilesi buraya uğruyormuş. Ali diyor ki, eskiden yüzüne bakılmayan evler milyon dolarlara fırladı. El tilki ise ben de kurdum. Benim de sokakta bir kaç dükkânım var şimdi.
Ömer Abi durum budur yani.
Yusuf bir ay kalıp gitmiş ama ardında bir "yaşam tarzı" bırakmış.
Ali evlenmiş; iki oğlu, bir kızı var. Sokağın en itibarlı adamı. Ali. Bizim Direk Ali. Camcı Burhan'ın oğlu.
Hayatta neler oluyor yahu?
Ben de kısaca kendi maceramı anlattım. Üniversite işine gelince Ali epeyce bozuldu, rektöre bastı küfürü. Bana döndü: "Onca okuma boşa mı gitti yani. Oğlum özel üniversiteler var, tonla para veriyorlar, bari onlardan birine gir" dedi. Yüzümü buruşturup "olmaz" dedim. Sigarayı bırakalı çok olmuştu, nedense istetti. Eski tiryakiler bunu bilir. Bazı anlar olur ki, o sıra bir sigaranın yerini hiçbir şey tutamaz. Uzanıp Ali'nin paketinden bir sigara çekip yaktım. Aslında ne diyeceğini, ne yapacağını bilemeyince insan, tutup bir sigara yakıyor.
– Bilemiyorum Ali, dedim.
Onca yıl okudum, bir fikre, bir ideale hizmet için ken-

dimi hazırladım. Ama şimdi, bilemiyorum. Memlekete geldim geleli serseri mayın gibi dolanıyorum.
Ali endişe ile yüzüme baktı: "Hayırlısı ne ise o olsun" dedi.
O da bir sigara yaktı.

Kalktım, yarıladığım sigarayı küllüğe bastırıp söndürdüm. Ali de kalktı. Etrafa şöyle bir göz gezdirdim. Pala'nın Kahve'den arta kalan bir şey görsem ferahlayacağım. Ayakta öylece susup duruyoruz.
– Kahveden arta kalan bir şey var mı?
– Ne gibi?
– Ne bileyim bir sandalye, bir bardak, anla işte.
Etrafına bakındı, kafasını kaşıdı, bulamadı. Esefle "Yok ya! Her şeyi attık, hepsini değiştirdik. Pala'dan geriye bir şey kalmadı."
Kalmadı ha!
Gideyim o zaman. Elimi uzatacağım, eyvallah diyeceğim... "Bi dakka" dedi.
Eğildi, masanın en alt gözünden camlı-çerçeveli bir fotoğraf çıkardı. Koluyla tozunu silip uzattı:
– Al işte, bu kalmış. Atmaya kıyamamışım.
Soluk renkli fotoğrafı alıp baktım. Bizim takım.
Birden gözlerim yaşardı, kendimi zor tuttum.

Hepimiz oradayız. Mahalle takımı "Mavi Yıldız". Beyaz fanilaların göğsünde bir mavi yıldız vardı.
Toprak saha, cılız bacaklar, sert bakışlar. Pala bile ora-

da, elinde bir sepet limon. Devre arasında hoca bize su içirmez, "şişersiniz" der, limon yedirirdi.
Bu resme dalarsam iyice geçmişe gömüleceğim. Oysa, ben memlekete bir istikbal için geldim.
Fotoğrafı öpüp masaya koydum.
İkimizin de gözleri yaşlı, Ali ile sarıldık. "Gene gel" dedi, "Olur" dedim, "Gelirim".
Gelirim ha!
Hadi be! Benim Palabar Sokağı'nda ne işim olur ki? Ali'yi gördüm işte. Ali benim İstanbul'um. Peki, Palabar Sokağı neyim oluyor?
Zor soru.

Hû

Palabar Sokağı'ndan geçerken bir filim ekibine rastladım. Bu sokak doğal bir plato olmuş sanki.
Sonra sokaktan çıkıp yokuşa vurdum. Eski evler, eski mahallelerden geçerek İstanbul'un yedi tepesinden birine kurulmuş camiye gideceğim. Caminin serin sessizliğinde duaya çöküp Cenab-ı Hak'tan bana bir yol göstermesini isteyeceğim.

Bu mahalleler, bu kadar kısa zaman içinde nasıl değişmiş? Bir kere, eski sakinleri kalmamış. Evler bakımsız, dokunsan yıkılacak gibi. Sokaklar pis, delik-deşik. Bir yığın hırpani çocuk bağırış-çağırış içinde, bir plastik

top peşinde bir o yana bir bu yana koşup duruyor. Ev önlerinde beyaz tülbenti Doğu'dan gelmiş kadınlar... Eve ekmek getirecek kocalarını bekliyor. O kocalar ki işsiz, bütün gün iş arıyor.
Eskiden çöp arabası geçmese bile evin kızı, gelini sabahın seherinde daha ihtiyarlar namaza gitmeden evlerinin önünü sular, süpürürdü. Yollar böyle delik deşik değil, Arnavut kaldırımı döşeliydi. Sokaklarda bu kadar çocuk yoktu.

Buralar hep elden geçmeli.
Bir kentsel dönüşüm olmalı. "Kentsel dönüşüm"; fiyakalı bir söz.
Ama nasıl?
Kentin dönüşümü sadece mekâna makyaj yapmakla olmaz. İnsanı yetiştirmek lazım. O da çok yönlü bir iş. Öncelikle ortak değerler etrafında ittifakla toplanmak lazım. Toplanmak bir yana, ülke git gide dağılıyor. Kimi yerini yurdunu terkedip, toprağını bırakıp bu köhne evlere sığınıyor; kimileri de etrafı duvarlarla çevrili kapısında güvenlik bulunan steril sitelere.

Suriçi İstanbul metruk bir şehri andırıyor. Yapılacak ne kadar çok iş var. Her sokak Palabar Sokağı gibi şanslı değil.
Bu asırlık mahallelerde yeni bir hayatın doğması lazım.
Ama nasıl?

Gele gele tekkenin önüne kadar gelmişim.
Demir bahçe kapısı kapalı. Küçük bir haziresi, orada beş-on kabir var. Kuyu, çınar, leylaklar... Başımı uzatıp duvarın üzerinden şöyle bir bakıyorum.
Sessizlik.
Sanki asırlardır bu avluya insan ayağı değmemiş. Oysa bilhassa kandil gecelerinde, Ramazan'da dolar dolar boşalırdı.
Neden böyle oldu acaba? Himmetin kökü kurudu mu?
Tam karşıda bir berber.
O tanıdık yaşlı berber.
Dükkânında tek koltuğu olan berber.
Saçlar hiç dökülmemiş, kar gibi beyaz ve itinayla arkaya taranmış. Üzerinde tertemiz bir gömlek, dükkânın önüne ahşap sandalyesini atmış, elinde kehribar tesbih, sanki müşteri beklemiyor da sadece vakit geçsin istiyor.
Yaklaştım.
– Selamun aleyküm!
Ayaklandı, tıraş olacağım sandı.
– Aleyküm selam, buyurun.
– Yo, yo. Tıraş olmayacağım.
– Evet.
– Ee... Şey, ben bu mahallede eskiden, yani çocukken bulundum da.
Yüzü aydınlanıyor, uzanıp kapı yanından bir tabure çekiyor.
– Otur bakalım. Ihlamur var, ister misin?

Oturdum.
– Hayır, teşekkür ederim.
Gözlerini kısarak bakıyor yüzüme.
– Çıkaramadım, kimin oğlusun?
– Doktor Hulusi'nin.
Gülümsüyor.
– Ha! Allah rahmet eylesin, genç gitti. Bizim tekkeye de uğrardı. Arada bir.
– Öyle. Kandil gecelerinde beni de birkaç kere getirmişti. Çok kalabalık oluyordu. Şimdi baktım, kapısına kilit asılmış. Ne oldu? Kapandı mı?
Berber içini çekiyor.
– Öyle sayılır.
– Yani?
– Bilmem tanır mısın? Bu tekkenin son şeyhi Tahta Cami'nin imamı Kâmil Efendi idi. Cami aşağıdadır, hemen yokuşun ortasında.
– Biliyorum. Ama Kâmil Efendi'yi tanımadım.
– Evet. İşte ne desem. Efendi dünyasını değiştirince tekkenin düzeni bozuldu. Dedikodu, fitne, her neyse. Bunun bir oğlu vardı. İşadamı, karşıda oturur.
– Eee!...
– Bir kısım ihvan onun etrafında toplandı. Kendisi kabul etmemiş diyorlar. Ben duymadım, diyenlerin yalancısıyım. Bir kısım ihvan Efendi'nin has müritlerinden Vakıflar'dan emekli Emin Bey'e bağlanmak istedi. Emin Bey pek yaşlıdır, üstelik "Bende hilafet yok, olmaz bu iş, her şeyin bir usulü var" diyormuş.

Hasılı ortada kaldık.
– Peki, siz ne yaptınız? Sizin de intisabınız vardır muhakkak.
– Efendim, ben şeyhime bağlı kaldım. Çok şükür âlem-i mânada bize sahip çıkıyor.
Bunları söyleyip sustu. Bir zaman önüne baktı. Sonra titrek bir ses ile:
– Lâkin çok seyrek görünüyor. Hasreti içimi yakıyor.
Dayanamadı, çıkarıp bir sigara yaktı.
– Bu yaşta sigara. Çok zararlı ama..
Döndü, hüzün dolu bir tebessümle baktı bana, sonra şu dörtlüğü okudu:

İstekle midir içtiğimiz bâde azizim
Dert ateşini zehr ile söndürmek içindir
Mey neş'eye de zevke de mahsus değildir
Erbab-ı gamı belki tez öldürmek içindir

Bu manzara bizi aşar

Parlak güneş altında şakır şakır yıkanılacak bir gün. Bayağı sıcak.
Cadde kenarında bir cafenin önüne atılmış masalardan birinde oturuyorum.
Didem'i bekliyorum.
Burada buluşalım diye sözleştik.
Masalar burun buruna. Herkes dışarda oturmayı tercih etmiş. Güneş şemsiyeleri altındayız.
Bayağı işlek bir cadde. Arabalar vızır vızır. Caddenin ortasında bir yeşil alan, çiçeklerle donatılmış, bir iki akçakavak, bir de top akasya var. Yeşil alanın ötesi yolun dönüş tarafı. Onun ardında büfeler, dükkânlar, mağazalar, iş hanları.
Yeşil alanın bir ucunda bir küçük tamirat var. Su borusu mu, yoksa başka bir şeyin arızası mı var; iki işçi orayı kazıyorlar. Kazılan çukurun başında bir su musluğu.
Çalışanlardan biri genç irisi. Yarı beline kadar açılan çukura girmiş, habire kazma sallıyor.
Öteki yaşlı. Akı karasını geçmiş bir aylık sakalı var.

Eşilen toprağı kürekle kenara atıyor.
Arabalar her iki yöne doğru akıyor. Caddenin, iş yerlerinin türlü sesleri şehrin umumi gürültüsü ile birleşerek etrafa garip bir uğultu yayıyor.
Tam arkamdaki masada, geçerken gördüm, orta yaşı geçmiş, hal ve giyimlerinden okur-yazar oldukları belli iki hanım oturuyor.
Masada gazeteler, bir iki kitap, kahve fincanları, sürekli sigara içiyorlar.
Çok yakın olduğumuz için konuşmaları kesik kesik de olsa bana kadar ulaşıyor. Kadınlar, aile, bilhassa çalışan kadınlar, özellikle de ev hanımları konusunda tartışıyor.
Bunlar akademisyen galiba.

– Ev içi emeğe ücret şart. Ama nasıl olacak bu? Bence ev hanımları bayağı ağır işçi yani.
– Abartıyorsun.
– Hayır. Gerçek bu. Ev hanımı ailenin bel kemiği. Şimdi soruyorum, aile niçin bu kadar önemli? Aileyi neden dışlayamıyoruz?
– Dışlayamayız. Onun yerine başka bir kurum koyulamadı. Belki de hiç olmayacak. Aile niçin caziptir diyorsun. Cazip çünkü insanın en derin ihtiyaçlarına o cevap veriyor. Başka bir şey var mı şekerim? İlişkiler, ilişkiler... Bunlar geçici şeyler.

Karşı geçedeki binalara bakıyorum. Birbiriyle hiçbir

uyumu olmayan yapılar. Sanki bunlara mimar eli değmemiş, sanki bunlar inşa edilirken herkes kafasına göre takılmış. Düz çatılı, kiremit çatılı, çatısında kaçak bölmeler, kulübeler olan, ne ararsan var.
Hatta birinde evcil güvercin kümesi dahi bulunuyor. Belki de han kapıcısı yaptı onu. Adamın güvercin merakı var. Kim bilir. Arada bir güvercinler topluca havalanıyor, kısa bir tur attıktan sonra kümesin önüne konuyorlar.
– Ev emeğine "görünmez emek" denmesine itirazın var mı?
– Hayır.
– Peki, gündelikçilere verilen para.
– Çalışan kadın, yani gündelikçi diyelim "kuru para" dışında verilen hediyeler, eşya-elbise vesaire ile gündeliğini artırıyor. Hatta çalıştığı evin hanımıyla sohbeti koyulaştıran, ahbap olan bile var.
– Ama geleneksel değerleri hâlâ taşıyanlar "el evinde hizmetçi" olmayı pek sindiremiyor.

Cafede iki de genç masası var. Oradan cıvıl cıvıl, neşeli bir hava yükseliyor. Gençler belli ki okulu kırmışlar. Oğlanların kıravatları göbeğe inmiş, ceketleri çıkarmışlar. Kızlar ekose eteklerini bayağı kısaltmış. Arada bir kaba el şakaları yapıyor, birbirlerine sataşıyorlar. Bu gençler hocalarını can kulağıyla dinliyor mu acaba? Can kulağı ne demek?

Garson bir çay daha getiriyor. Neyse burada cam bardak var.
– Çalışan bu gündelikçi kadınların rakipleri türedi, biliyorsun.
– Evet Moldovyalı, Romen, Gürcü kadınlar.
– Bunlar piyasayı düşürüyor.

Kadınların konuşması bana İstanbul'un kozmopolit kalabalığını bir kez daha hatırlatıyor. Fakir Güney'den zengin Kuzey'e doğru bir göçmen akını var. Bazıları İstanbul'u daimi mesken ediniyor. Bir kere İran devrimi sırasında yurt dışına çıkıp dönmeyen bir İranlı nüfus, onun yanında Azeriler, Ermeniler, Afganlılar, Türkistanlılar, Bengladeşliler, Somali vesaire gibi Afrika ülkelerinden gelenler; bunlara Doğu Avrupa'yı ve Rusları da eklersen İstanbul tuhaf bir karışım sayılır.

Eskiden de öyleydi.
İstanbul üç büyük medeniyetin mirasını taşıyor. Tuhaf olan şu: Bugüne geldik, hâlâ aynı manzara. İyi mi, kötü mü? Kadınların konuşmalarına bakarsan mesele hayli karışık. Karışık olmayan işimiz mi var? En sade, en saf, en düzenli işlediğini varsaydığımız şu tekkenin son halini düşünsene. İnsanlar resmen ortada bırakı[1] mış.

İnşaat çukurundan önce yaşlı adam çıktı. Musluğa gıdip elini yüzünü yıkadı, sonra bir abdest aldı.

Çıkınlarını, ceketlerini top akasyanın gölgesine bırakmışlar, ihtiyar gölgeye gitti, çöktü. Bir naylon poşet içinden öğle yemeği için alınmış domates, salatalık, soğan ne varsa çıkarmaya başladı. Genç olan hâlâ kazma sallıyordu.

– Her neyse, konudan kopmayalım. Şimdilerde biliyorsun, temizlik şirketleri devreye girdi. Onların elemanları sigortalı, düzgün, güvenilir. Böylece bu alanda bir piyasa oluşacak sanki.
– Şu köşe masada oturan kadın Türk mü sence?
– Hangisi?
– Sarışın olan.
– Sarışın değil o, her yanı boya.
– Sahte sarışın.
– Ya bırak şimdi renk analizini, gömleği nasıl, gömleği?
– Normal, iyidir herhalde.
– Lacivert zemin, beyaz lekeler hoş bence. Bu mevsim hiç görmedim böylesini.
– Dışardan almıştır belki.
– Sanmıyorum. Dışarıda ne varsa aynı anda bizde de piyasaya çıkıyor. Filimler bile aynı zamanda vizyona giriyor. Tüketimde farkı kapatıyoruz.
– Her neyse, biz konuya dönelim. Diyelim ki bu şirketlerde çalışan bir kadın kendisine verilen adresteki işe gidiyor. Bu artık korunaksız, çekinik, güvensiz bir kişi değil.

– Nedir?
– Bir imaj var ortada şekerim anlasana. O artık kendini bir hizmetçi gibi değil, bir bilgisayar uzmanı, bir doktor, bir tamirci, ne bileyim mesleği, diploması olan biri gibi görüyor. Hele iş yerine varıp da üzerine markalı iş önlüğünü geçirince bayağı bir otorite sayar kendini.
– İşte yine abarttın.

Delikanlı da çukurdan çıktı. O da gidip muslukta elini yüzünü yıkadı. Sonra gelip ihtiyarın çıkından çıkardığı domatesleri, salatalıkları bir kaba koyup yeniden musluğa gitti.
İhtiyar ceketini top akasyanın gölgesine sermiş, namaza durmuştu.
Delikanlı musluğun önüne çömelmiş domatesleri yıkıyordu.

Her şey birdenbire oldu.
O bölgede, yani karşı kaldırımın inşaat çukuruna rastgelen kısmında aniden bir kasırga çıktı.
Bu ara sıra olur.
Küçük ölçekli bir hortum gibi.
Saçlar dağıldı, şapkalar uçtu, boş poşetler, gazete sayfaları, etrafa saçılmış çer-çöp kâğıt ne varsa hortuma kapılıp havalandı.
Esnaf dükkân kapılarını kapadı, sokaktan geçenler "N'oluyor ya!" diyerek en yakın pasajın kapısından

içeri dalıp kendini emniyete aldı.

Yağmur mu yağacak, sağanak mı boşanacak, belli değil.
Bir serseri rüzgâr, ama çok güçlü.
Damdaki kiremitleri, televizyon antenlerini salladı, zorladı. Tabelalar cıvatalarından çıkacak gibi gıcırdadı.
Hatta bir avukat tabelası, demek ki kendini demir direğe bağlayan halkalar çürümüş; bir iki sallandıktan sonra yerinden koptu.
Hortuma kapılarak havada birkaç daire çizdi. Geldi geldi musluğun önünde domates yıkayan delikanlının başına indi.

Delikanlı yüzüstü yere kapaklandı, domatesler etrafa saçıldı.

Kasırga başladığı gibi bitti.
Karşı kaldırımın bildik akışı, kargaşası, sesi-soluğu yerine oturdu.
Büfenin dönerci ustası kendini içeri atmış, orada durup camdan dışarıyı seyre dalmıştı. O tabelanın delikanlıya çarptığını gördü. Büfenin yanındaki küçük kundura mağazasının sahibi, pasaj girişine sandığı koyup yıllardır orada çalışan boyacı da görmüştü.
Demek ki başka görenler de olmuş.
Bir küçük kalabalık delikanlının hareketsiz yattığı yere

doğru koşturdu.

İhtiyar namazını kılıyordu.

Kim haber verdi ise, hayret, bir cankurtaran anında bitiverdi. Delikanlıyı karga tulumba kaldırıp cankurtarana koydular. Cankurtaran siren çala çala uzaklaştı.

İhtiyar namazı selâmladı.
Kalktı, sağa-sola baktı.
Oğlanı göremeyince telaşlandı.
Dönerci ustası ihtiyara yanaştı.
Herhalde ona olup-biteni anlattı.
Adam sendeledi, neredeyse düşecek gibi oldu. Dönerci ustası onu top akasyanın altına oturttu, yanına çöktü. Cep telefonunu çıkarıp herhalde cankurtaranı aradı. Sonra gülerek ihtiyarın sırtını sıvazladı. Muhtemelen ona "Merak etme, sadece bayılmış" dedi.
Bir küçük kasırga, yerinden kopan tabela...
İşte hayat... Ama ne?

Didem

Didem esmer, uzunca boylu bir kızdı. Gür saçlarını topuz yapardı. Kara kaş, kara iri gözler, iri ve kemerli bir burnu vardı. Aynaya baktığında onca güzelliği görmez, burnunun kemerine takılırdı. Akıllı, ciddi bir kızdı.

Onunla fakültedeki ilk yılın ilk günlerinde tanıştım.

Mekteplerde sınıf arkadaşlığı denen bir şey vardır. Haliyle oluşur. Biz de, şimdi sayısını hatırlamıyorum bir grup olarak topluca geziyor, topluca kantinde oturuyoruz. Siyaset yok, gerginlik yok. Bol espri, bol kahkaha, sayısız şaka, eğlence, ders ve elbette gönül işleri.

Daha ilk toplanmaya başladığımız günler. Dışarıda kışkırtıcı bir bahar güneşi. Biri "Ya, çıkalım şu sigara dumanının altından, dışarıda harika bir hava var" dedi.
Herkes ayaklandı.
İşin tuhafı şu: Meğerse toplulukta tam o sırada oğlanlarla kızlar aynı sayıda imiş. Her oğlana bir kız düşüyor. (Neden tersini demiyoruz!)
Gidenler gitti, masada iki kişi kaldı. Didem ile ben. Nedense ikimiz de kalkmamıştık.
Gidenlerden iki çift bizi farketmiş olacaklar ki, geri dönüp:
– Siz gelmiyor musunuz, diye sordular.
Ben Didem'e şöyle bir baktım (Nasıl yani?)
– Gelmiyoruz, dedim.
Gelenler "Keyfiniz bilir" deyip gittiler.
Ben Didem'e yine baktım. İkimizin yerine cevap vererek bir yakınlaşmanın bayrağını çekmiş oldum. (Nasıl yani?)
Masamızda uzun süren bir sessizlik oluştu. Ben elim-

deki anahtarlık ile oynuyorum. Didem önüne bakıyor. Sessizlik uzayınca gerginliğe dönüştü.
Bunun üzerine birbirimizin yüzüne bakmaya başladık. Ne ben çok yakışıklıyım, ne o dünya güzeli. Birbirimize fark atmıyoruz yani. Birbirimizin payına düşmüş gibi olduk. Laf biraz kaba kaçtı ama öyle.

Bakıştık, bakıştık.
Sonra bizi tuttu bir gülme.
Nasıl gülüyoruz ama, bütün kantin bize bakıyor. Utandık yani.

Aramızda o gün dahil umumi sözler dışında bir hususi görüşme olmadı. Aşk-meşk hak getire. Gerçekten arkadaş olduk (Çıkalım, çıkıyoruz, çıktık kavramı yok o zamanlar).

Didem dedim ya ciddi bir kızdı. Çok okurdu; edebiyat-tarih-sosyoloji. Sanatla ilgisi benden kat kat fazla idi. Bu özellikleri ile arkadaşlığımızın ipini ele geçirdi. Beni yönetti, yönlendirdi diyemeyeceğim ama etkiledi. Onu dinlerdim, sözünü tutardım. O da bana aynı şekilde davranırdı. Birbirimizi tamamlıyorduk; daha açıkçası, yan yana bulunduğumuz zaman daha bir güvenlikte hissediyorduk kendimizi. Didem'in bu ilgisi beni kavgadan, gürültüden, siyasî dalaşmalardan uzak tutmuştur. Ona şükran borçluyum.
Dört yıllık fakülte tahsilim boyunca hoşgörüsü, yumu-

şaklığı, sessiz sokulganlığı ve bazen korunmaya muhtaç halleri ile benim kanatlarım altında bulunmak istemiş; gariptir, aynı zamanda sıkıştığımda sığınacak limanım olmuştur.

Dertlerimi ona açtım; heyecanlarımı, fikirlerimi, ideallerimi onunla paylaştım. Ancak şimdi anlıyorum ki, bu tek taraflı bir açılım imiş.

Didem bana ne kendisinden, ne gelecekten, ne de ailesinden bir şey anlatmadı. Birlikte bizim eve çok gittik. Ev halkı Didem'i tanıyor ve seviyordu. Ama onların evine hiç gitmedik.
Tuhaf değil mi?
Okul yıllarında etrafımız bizi birbirimize yakıştırıyor, bugün yarın söz kesilecek, nişan yapılacak sanıyordu. Olmadı.
O yolda ne ben bir adım attım, ne o bir işaret çaktı.
Bizimkisi gerçekten "dostluk" imiş.
Yurtdışına çıktıktan sonra da sürekli mektuplaştık; rabıtayı koparmadık. Bu mektuplar bana birlikte geçirdiğimiz âsude saatlerin güvenli-sıcak havasını taşıyor; dönüşümde gidecek bir yerim olduğunu fısıldıyordu.

Didem geldi.
O da şişmanlamış.
Memlekete döndükten sonra gördüğüm her arkadaş şişmanlamış. Demek yaş geçtikçe şişmanlık artıyor.

Hemen hemen aynı sıcaklık ve samimiyet ile kucaklaştık, hal hatır sorduk. Görüşmekte geciktiğim için özür diledim. "Önemi yok" dedi.
Ona geldiğimden beri dolaştığım mekânları, mahfilleri, insanları anlattım.
Kendime uygun bir iş, bir ortam bulamadığımdan dert yandım. Didem "Hayret" dedi, "Sen her zaman yapılacak bir iş bulurdun" diye sorunca acı acı güldüm: "O hal huzursuz günlerin getirdiği bir şeymiş. Şimdi bakıyorum; etraf durgun, anarşi azalmış, ihracat artmış. AB'ye doğru giden bir ana cadde açılmış. Herkes bu yolda. Eh, bir mücadele yok mu, her şey o kadar güllük gülistanlık mı dersen cevabım, elbette değil. Ama mücadele yol için değil. Senin arabana mı binelim, benim arabama mı; sorun burada. Sorun küçülmüş, âdeta yok olmuş.
Hedef aynı, kavga sen-ben davası. Doğrusu sıkıntı verici bir durum bu. Ortada uğrunda mücadele edilecek bir fikir yok. Herkes davasını terketmiş. Huzurun adı bu işte".
Bir süre daha konuşup kızın kafasını şişirdikten sonra sustum.
Bana başsağlığı diledi.
Babamın vefatı için "Hadi evdekiler kıyamamış, sen neden yazmadın" dedim. Fatmaanne istememiş, hatta ilave etmiş: "Kızım sen hiçbir şey olmamış gibi mektuplara devam et, şu tezi bitirsin, sonra söyleriz" demiş.

Didem geldi geleli sol kolu masadan sarkıyor, sağ el masa üzerinde. Nedense birden öteki kolunu da kaldırdı, sol elini masaya koydu.
Parmağındaki alyansı o sıra gördüm. İçim cız etti.
O da bunu farketti. Mümkün olduğu kadar nötr bir ses tonu ile:
– Ha, bu arada ben evlendim.
Dedi ve sustu.
Suskunluk sürdü, bacakta tıklama başladı.
Bir bankacı ile evlenmiş, beş yaşında bir oğlu varmış.
Biraz daha konuştuk, sonra kalktı, oğlanı okuldan alacakmış. Öyle ya, şimdi çocuklar üç yaşında kreşe, beş yaşında okula gidiyor.

Arkasından bakakaldım.
Git bakalım tek dostum. Maşallah tombulca bir ev hanımı olmuşsun, Cenab-ı Hak saadetini artırsın.
Çalışmıyormuş.

Bacaktaki huzursuzluk artınca ben de kalktım. Ne olacak bu halim?

Aşka istidadın olsun dilrübadan çok ne var!

Ne filimler çektik be!..

İstanbul sokaklarında dizimde derman kalmayıncaya

kadar yürüdüm. Şu tıklama dinsin diyordum. Neyse biraz hafifledi. Hafifledi ama bende de hal kalmadı. Şöyle gölgelice bir kahve önü bulsam da otursam derken, bir köşeyi dönünce böyle bir mekânla karşılaştım. Çardaklı bir kahve.
Aman o da ne?
Kahvenin az ilerisinde filim çekiyorlar. Dedik ya, ülkede yığınla televizyon kanalı açılınca her sokakta bir set kurulmuş. Aman iyi, aman ne güzel. Şu kahvenin önüne oturayım, çayımı içip nefesleneyim, bu arada çekilen sahneyi uzaktan da olsa seyredip ferahlayayım.
Gidip çardak altına oturdum.
Garson çayımı getirdi. Filim çekimine ilgi duyan müşteriler ayaklanmış, çay bardakları ellerinde ileride olup biteni izliyor, kendi aralarında konuşuyorlar.

Efendim sahne şöyle:
Sokağın bir ucundan oğlan çıkacak. Öteki ucundan kız, birbirlerine doğru koşacak, sokağın ortasına varınca kucaklaşacaklar. Bildik bir sahne. Her şey hazır. Ama yönetmenin sinirine dokunan bir nesne var orada.
Tam oğlanla kızın kucaklaşacakları noktada, sokağın kenarına parkedilmiş, neredeyse hurdaya çıkacak bir Ford pikap.
Yönetmen "Yahu şunun sahibini bulun, kaldırın şunu şurdan" diye kükrüyor. Görevliler sorup soruşturuyor, adam arabasını evinin önüne çekmiş, kendi de ev-

de imiş.
Kahvedekiler bu hususta fikir yürütüyorlar.
– Dikiz Hamdi'nin Ford'a taktı.
– Arabayı kaldırın diyor.
– Benim bildiğim Hamdi bi sakal almadan kaldırmaz onu.
Kahvedekiler Hamdi'nin para almadan arabayı kaldırmayacağı hususunda anlaşıyorlar.

Eskiden böyle miydi?
Halk sinemayı da, sinemacıları da çok sever; filim çekilen mahalde onlara elinden gelen yardımı bilâbedel yapardı. Şimdi işler değişti.
Hamdi altlı üstlü eşofmanlar, on beş günlük sakal, ayağında terlikler ile binadan çıktı. Bayağı iri-yarı, göbekli.
Görevliler ile ileri-geri konuştular. Hareketlerinden şu anlaşılıyor: Adamlar bu arabayı burdan kaldır, filim çekiyoruz, diyor; Hamdi olur kaldırayım ama beni biraz göreceksiniz diye ayak diriyor. Kahvedekiler gülüşüyor.
– Elli kâğıttan aşağı olmaz.
– Hamdi bu, yaralı parmağa işemez.
Yönetmen sabırsızlanıyor.
Pazarlık sürüyor.
Sonunda anlaşıyorlar. Hamdi parayı alıyor. Ama bu defa araba çalışmıyor. Kahvedekiler basıyor kahkahayı. Set ekibi, direksiyonda Hamdi, ite ite arabayı so-

kaktan çıkarıyor.

Kahvenin karşısında bir uyduruk çocuk parkı var. İki salıncak, bir tahtaravalli, kum havuzu falan. Mahallenin çocukları filme falan boşvermiş, kendi aralarında iki ekip oluşturarak ip çekmece oynuyorlar. Bağırtıdan, çocuk sesinden yer-gök inliyor.
Yönetmen bu defa çocuk sesine taktı. Adamlarını gönderip susturun şu çocukları, susmazlarsa kovalayıp dağıtın dedi.

Görüyorsunuz, basit bir sahne bir türlü çekilemiyor.

Görevliler geldiler, çocukların oyununu bozdular, bağırıp çağırıp, hatta diklenen bir ikisini hafifçe okşayarak onları dağıttılar.
Ses kesildi.
Ekip sabırsızlanıyor.
Şu sahne bitse de gitsek.

İp çekme oyununda elebaşı olan iki çocuğu izliyorum. Oyunlarının bozulmasına çok kızdılar. Oradan ayrılmayıp kindar bakışlarla filim ekibini izliyorlar. İp hâlâ birinin elinde.

Eh artık bir çocukluk da ben yapayım, şu bacakta hafifleyen tıklama kökten kesilsin.
Çocuklara el ederek yanıma çağırıyorum.

Geçen zaman içinde sokağın iki başında da meraklı bir kalabalık toplandı. Ekip sahneyi çekmek için son hazırlıkları yapıyor.

Çocuklara muzır bir ses tonu ile yapacaklarını anlatıyorum. Onlar zaten bilenmiş, dediklerimi yapmaya dünden hazırlar.

– Bakın çocuklar. Hani gelin arabası geçerken önüne ip çekilir, damattan para alınır ya!

– Evet abi!

– Hah! Şimdi biz bu filimcilere aynı oyunu oynayacağız.

– İyi de ortada gelin yok, araba yok.

– Düğün sahnesi mi bu abi?

– Yok yok, düğün değil ama, benziyor. Bakın şöyle: Şimdi bir köşeden oğlan çıkacak, öteki köşeden kız çıkacak.

– Eee!..

– Birbirlerine doğru koşacaklar. Siz kabul edin ki bunlardan biri damat öteki gelin. Zaten filmin sonunda evleniyorlar.

– Anlat abi, biz ne yapacağız?

– Siz şimdi biriniz bir taraftan, ötekiniz öteki taraftan sinsi sinsi yürüyün, çaktırmayın.

– Evet.

– Sokağın ortasına gelince bulunduğunuz yere sessizce çöküp hiç kıpırdamayın.

– Sonra.

– Sonrası şu: Oğlanla kız, ikisi iki yandan birbirlerine doğru koşacak.
– Evet, koşacak.
– Tam kavuşacakken, yani arada on metre falan kalınca, fırlayıp ikisinin arasına ipi gereceksiniz.
– Vay beee!..
– Süpersin abi. Olur valla. Zaten gıcık olmuştum.
– Hadi şimdi iş başına.
– Yürü Sülo. Bakalım bizi bozmak kaç paraymış.

Yönetmen başta olmak üzere bütün ekip sahneye konsantre olmuşlar. Top atılsa duymayacaklar. Bu sayede çocuklar kıçın kıçın gidip yerlerini aldı. Herkes beklemeye başladı. Yönetmen:
– Motor, diye bağırdı.
Oğlan bir yandan, kız öte yandan koştu. Tam kavuşacakken bizim iki afacan fırlayıp aralarına ipi çekti.
Sokakta, sahnede her şey dondu kaldı. Öyle ki, o sırada sokağın üstünden uçan bir martı bile bir an durup aşağıda ne oluyor diye meraklandı.
Bir iki saniye sonra sokağın iki başında toplanan meraklılar sahneyi çılgınca alkışlamaya başladılar.
Alkış sesi zaten kuş kadar olan aklını hepten kaybetmiş yönetmeni çileden çıkardı. Başındaki şapkayı yere çalıp tepinmeye başladı.
– Alçaklar, hayvanlar, serseriler, beni öldüreceksiniz. Öldüreceksiniz.
Sonra bitkin bir vaziyette yönetmen sandalyesine çöktü.

İç cebinden konyak matarasını çıkarıp dikti.

Herkes bundan sonra ne olacak diye susuyor ve bekliyor. Başrol oyuncuları oldukları yerde şaşkın, bekliyor.

İp hâlâ çocukların elinde.

Tam bu sırada yönetmen yardımcısı kız yönetmenin yanına gidiyor ve ona şunları söylüyor:
– Hocam harika bir şey oldu. Gördünüz, seyirci sahneyi alkışlara boğdu. Demek ki bu sahne alışılmış biçimde değil, böyle bir sürpriz ile çekilmeli. Süpersiniz hocam, süper.
Yönetmen kıza bir süre anlamsızca baktı. Sonra sahneye, başrol oyuncularına ve ipi ellerinde tutan çocuklara baktı. Birden neşelendi. Evet, evet işte bu! İşte bu, diyerek harekete geçti.
– Toparlanın, tekrar ediyoruz. Çocuklara para verin, öpün onları öpün.
Kendisi de dayanamayıp yönetmen yardımcısı kıza sarılıp öpüyor.
– Canım, bi tanesin sen. Sensiz bir hiçim ben.
Kız kızardı.
Sahne yeniden çekim için hazırlandı. Bacağımdaki tıklama dağıldı. Eh, bu kadar muzırlık yeter. Kalkayım artık.

Madem öyle, işte böyle

İstanbul'da işim bitti galiba. Epeyce beklenti, proje, özlem dolu gelmiştim. Hepsini birer birer erittim. Bu düş kırıklığı ağır oldu. Ne yapmalı?

Buradan uzaklaşmak lazım ama nereye gidebilirim? Her yer aynı. Böyle kötümser bir ruh halindeyken çiftlik geldi aklıma. Orası tenha, orada kimseler yok, bir emektar kâhya Âdem Efendi, bir de karısı.
Fatmaanne çok sevindi: "Babanın vefatından sonra kimse gitmedi çiftliğe" dedi. Zaten babam da son zamanlarında pek bakmamış oraya.
İyi. Gideyim, nasibimi kırda, bayırda arayayım bari.

Civardaki köye giden yolun ortalarında, eski köprüye ulaşmadan sağ yanda bir ulu çınar var. Bu bizim çiftliğin bekçisi. Oradan sapacak, ormanın içine doğru gideceksiniz. Yolu takip edin, yürüyün, iki yüz metre falan sonra önünüze bir açıklık, büyükçe bir arazi çıkar. İşte bizim çiftlik.
Ev arazinin dağa yaslı yüksekçe bir noktasında. Etra-

fında ambarlar, samanlık ve daha aşağılarda ahırlar, çalışanların evleri sıralanır.

Burası doğal olarak ormanın ortasında kalmış bir açıklık mıdır; yoksa asırlar öncesinde bu yörede mekân tutmuş birileri tarafından ağaçlar kesilerek açılmış mıdır, bilemiyoruz.
Bildiğimiz Osmanlı'dan beri burası Yörükoğlu Çiftliği. Hiçbir zaman köy olmamış, köylünün eline geçmemiş. O beyden bu beye devredilerek bize kadar gelmiş.
Dağın iki yamacından iki dere uzanıyor. Biri bir yandan, öteki öte yandan araziyi kuşatıyor. Çiftliği kıymetli kılan da budur. Hiçbir vakit eksilmeyen billur gibi soğuk suyu olan, hatta birinde alabalıklar oynaşan iki dere.
Ayrıca tepelere doğru sayısız pınar var. Bazılarının suyu yazın kurur; bazıları kesilmez.
Yapan vaktiyle yaptırmış, bu bol sulu pınarlardan birini çömlek çamurundan yapılmış, fırınlanmış borular ile çiftliğe indirmiş.
Çiftliğin muhtelif yerlerindeki çeşmelerden gece-gündüz akar.
Babam buraya el atınca, suyun bir kısmını ayırıp tesisat döşeterek evin içine almış.
Balkonun önüne fıskıyeli bir havuz yaptırmış. Kenarları kesme taştan, fıskıyesi mermer, görenler Bizans'tan kalma antika sanır.
Balkona otur, saatlerce suyun sesini dinle. Kuş sesleri

ve börtü böcek sesleriyle rüzgârın fısıltısı tam bir orkestra gibidir.

Havuzun etrafı çepeçevre gül.
Sarısı, kırmızısı, beyazı; bir cümbüş ki sorma.
Çiftlik evi taş bina, kim bilir hangi beyin zamanında yapılmış. O kadar büyük değil ama süslü. Pencere pervazları, kapı alınları oymalı. Babam içerinin ahşap aksamını tamamen yenilemiş. Kestane, ıhlamur, çam kullanmış. İçeride hiç dinmeyen bir ahşap kokusu var. Ahşabın munis sıcaklığı ile taşın sert soğuğu dengeleniyor.
İşte bu dengeyi seviyorum.
Bir de babamın gerçekten bir sanat eseri olduğu için tamir ettirip aynen bıraktığı oymalı tavan göbeğini.
Yüklükler, merdivenler, trabzanlar, çiçeklikler; hangi birini anlatayım. Yahu adam bir gusülhâne yapmış, o mermeri bir işlemiş, bir işlemiş tarife takat yetmiyor.
Altı üstü bir gusülhâne deyip geçmeyin. Bizim sanatımız, inceliğimiz, asaletimiz hayat tarzımız hep buralarda. Dağ başında bile olsa mekâna letafet katmışız.

Arazi tepeden aşağıya doğru hafif bir meyil ile uzanıyor, evleri ve ahırları geçtikten sonra ormanın ucuna kadar dümdüz gidiyor. Meyilli yüksek kısımlarda üzüm bağları, meyve bahçeleri; düz araziye ne ekersen ek.

Âdem Efendi ile karısı geldiğime çok sevindi. Ne yapacaklarını bilemediler. "Hemen bir ayran bana" dedim. Ayranı içip havuz başına çöktüm.

O rüzgâr, o sessizliğin sesi, o koku, aman Allah'ım neredeyim ben? Seneler var ki, böyle bir atmosferde soluk almamışım.

Uzun uzun konuştuk, dertleştik.
Çiftliğin bakıma muhtaç hali üzerinde çok durduk. Merak etmeyin dedim, elbet bir şeyler yapacağız.

Ama ne?
Ne olduğu az sonra meydana çıktı.
Âdem Efendi'nin eşi bir tabak çilek getirdi. Bu nasıl bir çilektir arkadaş. O tat, o dirilik, o koku. Bu çileği yiyen yatalak olsa ayağa kalkar. "Nerden çıktı bu" diye sordum. Fatmaanne vaktiyle bir yerlere üç-beş kök dikivermiş. Mübarek, yerini sevmiş ki gelişip gitmiş. Üzerinde ne ilaç, ne hormon; dibindeki gübre doğal; toprak temiz, su temiz; hava dersen onlardan temiz. Eh, çilek yetişip sana olmuş bir ilaç. İnsan rengine baktıkça yemeyip sadece seyredesi geliyor.

Âdem Efendi'ye bu çilekten bu tarlaların yarısına diksek iyi mahsul alır mıyız, diye sordum. Yaşlı adam gayrete gelip dikildi. "Hem de nasıl beyim" dedi.

Eh tamam öyleyse, yapacağımız iş malum olmuştur.
Bu çiftlikte kalacağız, organik meyve ve sebze yetiştireceğiz.
Bu fikir beni öylesine sardı ki, az dinlendikten sonra "Şöyle bir gezineyim" deyip oradan ayrıldım. Kendimi kıra, bayıra, çimene-çiçeğe vurdum.
Kafam arı gibi çalışıyor.

İnsanlık kapitalizm karşısında teslim bayrağını çekti, tarihin sonu geldi. Böyle diyorlar, haklı görünüyorlar.
Biz buna razı olamayız.
Mutlaka bir çıkış yolu bulmalıyız. Mutlaka...

Onların vardığı netice "Tüketim Ekonomisi" ise; benim teklifim "Kanaat Ekonomisi"dir.
Bu fikir zaten yurtdışındaki yıllarımdan beri içimde mayalanıp duruyordu.
Demek ki burada bir yandan organik tarım yaparken, bir yandan da "Kanaat Ekonomisi" kitabını yazacağım.

Oh be!..

İçimdeki şeytan derhal harekete geçti. Diyelim ki kitabı yazdın. Ortaya işe yarar bir fikir attın. Bunu yapan çok. Önemli olan bu fikir nasıl temayüz edecek, buna kim sahip çıkacak, kim benimseyecek? Hadi benimsendi diyelim, bunu kim uygulayacak? Uygulamaya

konulmamış fikri ne yapayım ben. Kitap rafta kalacak, sen boşa kürek çekeceksin.
Bir süre sonra kitap da unutulur gider.

Hepimizin içinde böyle bir şeytan yaşar. Bizi hayra hizmetten alıkoymaya çalışır. Ona aldırmayın, bildiğinizden şaşmayın, gevşemeyin.
Havanı alırsın şeytan efendi.
Bu rüzgâr, bu çiçekler, bu ağaçlar benden yana.
Ben artık "sevincini bulmuş" biriyim. Boşuna debelenme.
Bu kitabı Allah'ın izniyle yazacağım, sonra götürüp denize atacağım.
Tamam mı!...

Galiba teslim oldu.
Bacaktaki tıklama durdu.
O gece ahşap kokulu odada misler gibi bir uyku çektim. Sabah bülbül sesiyle uyandım.
Abdest alıp namaz kıldım.
Balkona çıkıp güneşin doğuşunu seyrettim.
Az sonra Âdem Efendi'nin eşi dumanı tüten bir bardak süt ile çıkagelir.